

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi muuntogeenisestä kasvintuotannosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki muuntogeenisestä kasvintuotannosta. Esitys perustuu Euroopan yhteisön komission antamaan suositukseen muuntogeenisten viljelykasvien sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselosta. Tarve säätää laki johtuu muuntogeeniseen kasvintuotantoon soveltuvien säännösten puutteesta.

Esityksen tavoitteena on estää muuntogeenisten kasvilajikkeiden leviämistä ja muuntogeenisen perintöaineksen sekoittumista tavanomaisella ja luonnonmukaisella tavalla tuotettuihin viljelykasveihin sekä luoda toimiva järjestelmä muuntogeenisten la-

jikkeiden viljelylle ja sekoittumisesta sekä leviämisestä aiheutuneiden taloudellisten vahinkojen korvaamiselle.

Lailla säädettäisiin muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevista vaatimuksista, viranomaisvalvonnasta, valvontarekisteristä, hallinnollisista pakkokeinoista ja rangaistuksista sekä taloudellisten vahinkojen korvaamisesta. Laki koskisi muuntogeenisen kasviaineiston viljelyä, käsittelyä ja varastointia maatilalla, kuljetuksia maatilalla ja mautilojen välillä sekä viljelyalaa viljelyn lopettamisen jälkeen kohdistuvia toimia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö.....	5
Geenitekniikkalaki.....	5
Siemenkauppalaki.....	5
Laki maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä.....	6
Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta.....	6
Tuotevastuulaki.....	6
Vahingonkorvauslaki.....	6
Laki eräistä naapurussuhteista.....	6
Ahvenanmaan itsehallintolaki.....	6
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EY:n lainsäädäntö.....	7
2.2.1 Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely.....	7
2.2.2 Komission rinnakkaiselosuositus.....	7
2.2.3 EY:n lainsäädäntö.....	8
Avoimen käytön direktiivi.....	8
Asetus muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista.....	9
Jäljitettävyyttä ja merkintää koskeva asetus.....	9
Muuntogeenisten organismien yksilöllisiä tunnisteita koskeva asetus.....	10
Siemenkauppadirektiivit.....	10
Luonnonmukaista tuotantoa koskeva EY-asetus.....	10
2.3 Kansalliset rinnakkaiselossäännökset EU:n jäsenvaltioissa.....	10
Ruotsi.....	11
Tanska.....	12
Alankomaat.....	13
Espanja.....	13
Itävalta.....	13
Italia.....	13
Ranska.....	14
Saksa.....	14
2.4 Nykytilan arviointi.....	15
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	16
3.1 Tavoitteet.....	16
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	16
3.2.1 Viljelyn järjestäminen.....	16
3.2.2 Vastuu sekoittumisvahingosta voimassaolevan lainsäädännön näkökulmasta.....	17
Geenitekniikkalaki.....	18
Ympäristövahinkolaki, laki ympäristövahinkovakuutuksesta ja ympäristön ennallistaminen.....	19
Tuotevastuulaki.....	19

	Vahingonkorvauslaki.....	20
	Naapuruussuhdelaki	21
	3.2.3 Vakuutusjärjestelmät ja rahastot.....	21
3.3	Keskeiset ehdotukset.....	22
	Soveltamisala.....	22
	Ilmoitusvelvollisuus ja viljelypaikkojen rekisteri.....	22
	Viljelyä sekä toiminnanharjoittajaa koskevat määräykset.....	23
	Taloudellisten vahinkojen korvaaminen.....	23
4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET	24
4.1	Toiminnanharjoittajiin ja viranomaisiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset	24
	Toiminnanharjoittajat	24
	Viranomaiset	24
	Muuntogeenisen tärkkelysperunan sekoittumisesta aiheutuvat kustannukset	24
4.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	25
4.3	Ympäristövaikutukset	25
4.4	Yhteiskunnalliset vaikutukset	26
5	ASIAN VALMISTELU	27
5.1	Valmisteluvaiheet ja aineisto	27
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	27
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	29
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	30
1	LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	30
	1 luku. Yleiset säännökset.....	30
	2 luku. Toimintaa koskevat vaatimukset.....	32
	3 luku. Viranomaiset	35
	4 luku. Valvonta.....	36
	5 luku. Hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset.....	38
	6 luku. Vahinkojen korvaaminen	40
	7 luku. Erinäiset säännökset	42
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	43
3	VOIMAANTULO.....	44
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	44
	Elinkeinovapaus ja omaisuudensuoja.....	44
	Kotirauha	45
	Julkisen vallan käyttö	45
	Asetuksenantovaltuudet ja lainsäädäntövallan siirtäminen	46
	Muutoksenhaku	46
	Lakiehdotuksen säätämisyjärjestys	46
	LAKIEHDOTUS	47
	Laki muuntogeenisestä kasvintuotannosta	47

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Viljelykasvien rinnakkaiselolla tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka tähtäävät muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien tuotannon harjoittamiseen rinnakkain. Toisaalta rinnakkaiselossa on kysymys myös tuottajien ja kuluttajien mahdollisuudesta valita erilaisten tuotantomuotojen (muuntogeeninen, tavanomainen ja luonnonmukainen) välillä. Rinnakkaiselon kannalta keskeinen kysymys on sekoittuminen ja sen estäminen. Jos muuntogeenisistä ainesta esiintyy muissa kuin muuntogeenisissä tuotteissa, tuotantolaitoksissa ja tuotantopaikoilla, voi se aiheuttaa viljelijöille, elintarvikkeiden ja rehujen jalostajille sekä kauppiaille taloudellisia vahinkoja. Sekoittuminen saattaa tällöin vaikeuttaa tai estää kokonaan tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden tuotantoa ja markkinointia.

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden hyväksyntä ja käyttö on Euroopan yhteisön (EY) lainsäädännössä yksityiskohtaisesti säädeltyä. Yhteisön lainsäädännön mukaan muuntogeenisiä lajikkeita voidaan markkinoida, jos niiden levittämisestä ihmisten ja eläinten keskuuteen tai ympäristöön ei aiheudu vahinkoa. Muuntogeenisiä lajikkeita voidaan hyväksyä kaupalliseen viljelyyn vain, jos ne läpäisevät yksityiskohtaisen terveys- ja ympäristöriskeihin kohdistuvan riskinarvioinnin. Tämä kattaa vaikutusten arvioinnin niin siitepölyn ja siementen leviämisestä kuin muuntogeenisen kasvin risteytymisestä muiden viljelykasvien tai luonnonvaraisten kasvien kanssa. Koska lajikkeiden hyväksymisprosessissa on jo arvioitu terveydensuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät vaikutukset, rinnakkaiselosäädöksissä keskitytään sekoittumisen estämiseen.

Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaan muuntogeenisen aineksen käytöstä on tuotteissa ilmoitettava asianmukaisilla merkinnoilla. Sen sijaan yhteisön lainsäädännössä

ei ole säännöksiä lajikeluetteloon hyväksytyjen muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä. Euroopan yhteisöjen komissio (komissio) on asiaa koskevassa suosituksessaan todennut, että on jäsenvaltioiden tehtävä kehittää ja toteuttaa rinnakkaiseloon liittyviä toimenpiteitä. Tätä lakiehdotusta laadittaessa on otettu huomioon edellä mainittu komission suositus.

Tällä hetkellä Suomessa ei koetoimintaa lukuun ottamatta viljellä muuntogeenisiä lajikkeita. Jos muuntogeenisiä lajikkeita viljeltäisiin Suomessa, kohdentuisi ehdotetun lain sääntely Euroopan yhteisön lajikeluetteloon hyväksytyyn muuntogeenisen lajikkeen viljelyyn, maatilalla tapahtuvaan käsittelyyn ja varastointiin sekä kuljetuksiin maatiloilla ja maatilojen välillä. Lakia ei sovellettaisi muuntogeenisten lajikkeiden kauppaan tai kuljetuksiin ja sadon käsittelyyn maatalan ulkopuolella. Ehdotettua lakia ei myöskään sovellettaisi muuntogeenisten kasvien koetoimintaan, josta säädetään geeniteknikkalaissa (377/1995). Lailla ja sen nojalla annettavilla asetuksilla säädeltäisiin rinnakkaiselon kannalta keskeisimmistä viljelytoimenpiteistä.

Viljelijät voisivat vapaaehtoisin sopimuksin perustaa muuntogeenisistä lajikkeista vapaita alueita. Julkista sääntelyä muuntogeenisistä lajikkeista vapaiksi alueiksi voidaan vain rajoitetuissa tapauksissa pitää leviämisen estämiseksi perusteltuna ja yhteisöoikeuden mukaisena. Erityisistä syistä, siementuotannon puhtausvaatimusten saavuttamiseksi, voitaisiin lakiin perustuvien säädösten antaa yksityiskohtaisia lajikekohtaisia rajoituksia tietyllä rajatulla alueella, jos muilla toimenpiteillä ei riittävää lajikepuhtautta pystytä saavuttamaan. EU:n komissio on myös tuonut esiin mahdollisuuden tarkastella aloitetta, jossa on ehdotettu, että jäsenvaltiot voisivat itse päättää otetaanko EU:ssa hyväksytty muuntogeeninen lajike jäsenmaan alueella viljelyyn. Toteutuessaan aloite sallisi kansal-

lisesti tehtävät päätökset muuntogeenisistä lajikkeista vapaista alueista.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Rinnakkaiselo liittyy yhteisössä viljeltäviki hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden tuotantoon. Rinnakkaiseloa säänneltäessä määritellään toimivat ja kustannustehokkaat menettelyt, joilla voidaan estää muuntogeenisen aineksen sekoittuminen ja leviäminen muuntogeenisen viljelykasvin viljelmältä ympäristön tavanomaisille tai luonnonmukaisille viljelmille sekä järjestää tällaisesta sekoittumisesta ja leviämisestä mahdollisesti aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaaminen.

Tässä luvussa tarkastellaan sekä muuntogeenisiin organismeihin liittyvää että vahinkojen korvaamista koskevaa Suomen lainsäädäntöä. Voimassa olevaan eri alojen lainsäädäntöön ei suoranaisesti sisälly säännöksiä, jotka koskisivat yhteisössä hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden ja muiden kasvilajikkeiden rinnakkaisen viljelyn järjestämistä. Muuntogeenisiä viljelykasveja ei toisaalta ole missään lainsäädännössä nimenomaisesti rajattu lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle.

Geenitekniikkalaki

Geenitekniikkalailla pannaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/18/EY geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja neuvoston direktiivin 90/220/ETY kumoamisesta, jäljempänä avoimen käytön direktiivi, sekä neuvoston direktiivi 90/219/ETY geneettisesti muunnettujen mikro-organismien käytöstä suljetuissa oloissa, jäljempänä suljetun käytön direktiivi. Lain tarkoituksena on edistää geenitekniikan turvallista käyttöä ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti, eettisesti hyväksyttävällä tavalla sekä suojella ihmisten ja eläinten terveyttä ja ympäristöä muuntogeenisiä organismeja käytettäessä. Muuntogeenisellä organismilla laissa tarkoitetaan organismia,

jonka perintöainesta on muunnettu tavalla, joka ei toteudu luonnossa paritutumisen tuloksena tai luonnollisena yhdistelmänä.

Laki koskee muuntogeenisten kasvien, eläinten ja mikrobien kasvatustilojen ja kenttäkokeiden hyväksymisessä sovellettavia periaatteita ja hyväksyntämenettelyä Suomessa; sekä kansallisia toimenpiteitä ja sovellettavia periaatteita käsiteltäessä lupien myöntämistä muun muassa muuntogeenisten kasvien kaupalliseen viljelyyn EU:ssa avoimen käytön direktiivin mukaisesti. Jokaisen muuntogeenisen eliön vaikutukset arvioidaan tapauskohtaisesti erikseen, ja käyttö lupa myönnetään ainoastaan sellaisille muuntogeenisille eliöille, jotka ovat turvallisia ihmisten ja eläinten terveydelle ja ympäristölle. Lupa voidaan sisällyttää riskinarvioinnin perusteella tarpeellisia ehtoja ja rajoituksia.

Geenitekniikkalaissa säädetään, että siinä tarkoitettua toiminnasta johtuvan ympäristössä aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovelletaan ympäristövahinkojen korvaamisesta annettua lakia (737/1994), jäljempänä ympäristövahinkolaki, sekä muuntogeenisiä organismeja sisältävästä tuotteesta henkilölle tai yksityiselle omaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamiseen tuotevastuulakia (694/1990). Muun sanotusta toiminnasta aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974).

Geenitekniikkalaissa säädetään geeniteknikan rekisteristä jota ylläpitää Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Rekisteriin tallennetaan muun muassa markkinoille saatettujen muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelypaikat, jos ne eivät ole muussa rekisterissä. Laissa ei säännellä hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä eikä viljelijöiden keskinäissuhteiden järjestämistä.

Siemenkauppalaki

Siemenkauppalaki (728/2000) sisältää säännökset muuntogeenisten siementen kaupasta. Muuntogeenistä kylvösiementä saa tuottaa ja markkinoida vain, jos sen haitattomuus ihmisen terveydelle ja ympäristölle on varmistettu tarpeellisilla tutkimuksilla ja muilla toimenpiteillä.

Laki maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä

Laissa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä (284/2008) säädetään rekisteritiedoista, joita kerätään maaseutuelinkeinohallinnon tehtävien hoitamiseksi. Kyse on lähinnä ammattimaiseen viljelyyn liittyvistä tiedoista, joita käytetään muun muassa yritystukien hallintaan ja valvontaan. Rekisteriin tulee merkitä vain säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisia tietoja; tällaisia ovat muun muassa tiedot rekisteriyksikössä viljellyistä kasvilajeista ja -lajikkeista ja niiden viljelypinta-aloista. Rekisterissä olevia tietoja saa luovuttaa sivullisille vain lain tai sen nojalla annetun määräyksen mukaisesti tai rekisteriyksikön omistajan suostumuksella. Tietojen julkisuuden ja salassapidon osalta noudatetaan viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (1999/621), jäljempänä julkisuuslaki, säännöksiä. Julkisia tietoja ovat kuitenkin muun muassa rekisteriyksiköiden peruslohkojen sijainti- ja pinta-alatiedot.

Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta

Ympäristövahinkolaissa säädetään veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta, melusta, tärinästä, valosta, säteilystä, valosta, lämmöstä, hajusta tai muusta vastaavasta häiriöstä aiheutuneiden ympäristövahinkojen korvaamisesta. Ympäristövahinko korvataan vain, jollei häiriön sietämistä ole pidettävä kohtuullisena ottaen huomioon paikalliset olosuhteet ja häiriön yleisyys vastaavissa olosuhteissa muutoin. Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole ratkaisuja sen arvioimiseksi, milloin geeniteknisestä toiminnasta aiheutuvaa haittaa on pidettävä ympäristövahinkona.

Tuotevastuulaki

Tuotevastuulaissa säädetään tuotteesta henkilölle tai yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamisesta.

Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvauslaissa säädetään toiselle tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutetun vahingon korvaamisesta. Tällaisen vahingon aiheuttaja on lain mukaan velvollinen korvaamaan sen. Vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta. Jos vahingon kärsijä on myötävaikuttanut vahinkoon, voidaan korvausta sovitella. Jos viaksi jää vain lievä tuottamus, ei vahingonkorvausta tuomita. Tahallisesti aiheutetusta vahingosta tuomitaan kuitenkin täysi korvaus.

Laki eräistä naapurisuhteista

Eräistä naapurisuhteista annetussa laissa (26/1920), jäljempänä naapurisuuhdelaki, säädetään naapurien keskinäisestä haitanvastausta eräiden toimintojen yhteydessä. Lain 17 §:n mukaan kiinteistöä ei saa käyttää siten, että naapurille aiheutuu kohtuutonta rasitusta ympäristölle haitallisista aineista, noesta, liasta, pölystä, hajusta, kosteudesta, melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai muista vastaavista vaikutuksista. Vastuu syntyy, jos haitta on kohtuuton eikä haittaavaa toimintaa ole pidettävä paikkakunnalla tavanomaisena. Jos kyse on ympäristövahingosta, sovelletaan kuitenkin ympäristövahinkolakia. Lain säännösten soveltamista muuntogeenisten lajikkeiden viljelyyn ei ole nimellisesti säännelty.

Ahvenanmaan itsehallintolaki

Ahvenanmaan maakunnan itsehallinnosta tietyissä asioissa on säädetty Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991). Lain 18 §:n 15 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa maa- ja metsätaloutta ja maataloustuotannon ohjaamista koskevissa asioissa. Vastaavasti Ahvenanmaan valtuuskunta on katsonut geenitekniikkaa koskevan lainsäädännön kuuluvaksi lain 27 §:n 42 kohdan mukaisesti valtakunnan toimivaltaan kuuluvaksi. Oikeusministeriö on 6.3.2009 antamassaan lausunnossa (10/08/2009 JM) todennut rinnakkaiselon kuuluvaksi maa- ja metsätaloutta koskeviin asioihin ja siten lain 18 §:n nojalla maakunnan itsehallinnon piiriin kuuluvaksi.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaisten ja EY:n lainsäädäntö

2.2.1 Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyala maailmassa kasvaa noin 12 prosenttia vuodessa. Vuonna 2007 niitä viljeltiin 114 miljoonan hehtaarin alalla 23 maassa. Muuntogeenisten kasvien tuotanto on laajinta USA:ssa, Argentiinassa, Brasiliassa, Kanadassa, Intiassa ja Kiinassa. Kasvilajeista tärkeimmät ovat soija, maissi, puuvilla ja rapsi. Kaupallisessa tuotannossa on muuntogeenisiä lajikkeita myös seuraavista kasvilajeista: papaija, meloni, tomaatti, poppeli, petunia, tarhaneilikka, paprika, riisi ja sinimailanen. Ensimmäiset muuntogeeniset kasvilajikkeet tulivat markkinoille vuonna 1996, ja vuonna 2006 21 viljelykasvin 107 muunnostapahtumalle oli myönnetty 51 maassa yhteensä 539 hyväksyntää elintarvikkeeksi, rehuksi tai avoimeen käyttöön ympäristössä.

Jalostusominaisuuksista ovat muuntogeenisissä kasvilajikkeissa yleisimmin käytössä viljelyyn vaikuttavat jalostusominaisuudet, kuten kestävyys tiettyä rikkakasvien torjunta-ainetta tai tuhohyönteistä vastaan. Markkinoilla on myös muutamia viruksenkestäviä ja kukanväriltään muunnettuja kasvilajikkeita. Tutkimuslaitoksissa on kehitetty muuntogeenisten kasvilajikkeiden ravintosisältöä, tautien vastustuskykyä sekä kuivan-, tulvan-, suolan-, kuuman- ja kylmänkestävyyttä. Rokoteproteiinien, hormonien ja kasvutekijöiden tuotanto muuntogeenisillä kasveilla on käynnistynyt kasvihuoneviljelyssä. Bioenergiaksi käytettävien kasvien tuottavuutta on parannettu geenimuuntelulla kohottamalla niiden sokeripitoisuutta, kehittämällä selluloosan pilkkoutuvuutta sokereiksi, vähentämällä lannoitustarvetta sekä parantamalla niiden kestävyttä kasvitauteja vastaan. Markkinoille tällaisia kasvilajikkeita on kuitenkin tulossa vasta muutaman vuoden kuluttua.

EU:ssa on kaupalliseen viljelyyn hyväksytyt sekä koisankestävä muuntogeeninen maissilajike että torjunta-aineen kestävä lajike. Käytännössä näistä viljellään kuitenkin vain koisankestävää lajiketta, pääasiassa Etelä- ja

Keski-Euroopassa, missä Euroopan maissikoisa aiheuttaa satotuhoja ja homemyrkköjen muodostumista maissintähkiin. EY:n kasvilajikeluettelossa on yli 50 muuntogeenistä maissilajiketta, jotka on johdettu samasta hyväksytystä muunnostapahtumasta. Viljeltäviksi on EU:ssa hyväksytty myös kaksi muuntogeenistä tarhaneilikkaa, joiden jalostusominaisuuksina ovat maljakkokestävyys ja sinertävä kukanväri. Käytännössä näitä neilikoita ei ole kuitenkaan viljelty yhteisön alueella, vaan ne on tuotu muualta leikkokukkina.

Muuntogeenisten maissilajikkeiden viljelyala yhteisössä oli 55 000 hehtaaria vuonna 2005, 62 000 hehtaaria vuonna 2006 ja 110 000 hehtaaria vuonna 2007. Viljelyalasta kolme neljäsosaa oli Espanjassa ja loput Ranskassa, Tšekin tasavallassa, Portugalissa, Saksassa, Slovakiassa, Romaniassa ja Puolassa. EU:ssa ei toistaiseksi viljellä muuntogeenistä soijaa, mutta sen viljelyä EU:ssa koskeva lupahakemus on käsiteltävänä. Muuntogeenistä soijaa tuodaan useimpiin EU-maihin rehuksi tai elintarvikkeeksi.

2.2.2 Komission rinnakkaiselosuositus

Eri tuotantomuotojen yhteen sovittamista maataloustuotannossa koskevat toimenpiteet on EU:ssa jätetty toistaiseksi kansallisesti säänneltäviksi, koska siviililainsäädäntö ja tuotannolliset olosuhteet ovat eri jäsenmaissa erilaisia. Komissio on kuitenkin antanut suosituksen 2003/556/EY ohjeista kansallisten strategioiden ja parhaiden käytänteiden laittamiseksi muuntogeenisten viljelykasvien sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiseloon, jäljempänä rinnakkaiselosuositus.

Suosituksen mukaan mitään maanviljelyn muotoa – tavanomaista, luonnonmukaista tai muuntogeenisiä organismeja käyttävää maanviljelyä – ei pitäisi tehdä mahdottomaksi Euroopan unionissa. Kyky ylläpitää erilaisia maataloustuotantojärjestelmiä on edellytys sille, että kuluttajille voidaan tarjota valinnan mahdollisuuksia. Rinnakkaiselo liittyy siihen, voivatko maanviljelijät valita käytännössä tavanomaisten, luonnonmukaisten ja muuntogeenisten viljelykasvien tuotannon

välillä noudattaen merkintöjä ja puhtautta koskevia lainsäädännöllisiä vaatimuksia.

Rinnakkaiselossa on ratkaistava kysymys muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien sekoittumisesta aiheutuvasta mahdollisesta taloudellisesta tappiosta ja sekoittumisen minimoimiseksi toteutettavista sopivimmista toimenpiteistä. On tärkeää erottaa selvästi toisistaan rinnakkaiselon taloudelliset näkökohdat ja avoimen käytön direktiivissä käsitellyt ympäristö- ja terveystieteelliset näkökohdat. Rinnakkaiselo koskee sellaisten muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä, jotka on todettu turvallisiksi ihmisen, eläinten ja ympäristön kannalta ja ovat saaneet markkinointiluvan.

Toimenpiteiden olisi oltava toimivia ja kustannustehokkaita. Niiden olisi myös noudatettava suhteellisuusperiaatetta, eli toimien ei pitäisi mennä pidemmälle kuin on tarpeen sen varmistamiseksi, että tahaton sekoittuminen muuntogeenisellä aineksella pysyy yhteisön lainsäädännössä vahvistettujen toleranssirajojen alapuolella. Toimista ei myöskään saisi aiheutua kohtuutonta taakkaa maanviljelijöille, siementuottajille tai muille tuotannollisille toimijoille.

Tällaisia päätöksiä koskevien toimenpiteiden tulee olla tieteellisesti perusteltuja sekä alkuperävarmennettujen kasvilajikkeiden ja siementuotannon käytänteistä saatuun kokemukseen perustuvia. Toimenpiteissä on otettava huomioon lajikohtaiset biologiset erot esimerkiksi pölytysjärjestelmässä, siementen säilyvyydessä ja jääntikasvien muodostumisessa, sekä tuotannolliset erot esimerkiksi rehun ja siementen tuotannon välillä. Etusija olisi annettava maatilakohtaisille ja naapuritiloja koordinoiville toimenpiteille. Aluekohtaisia toimenpiteitä tulisi harkita vain erityisiin viljelykasvilajeihin, mikäli riittäviä puhtaustasoja ei voida muuten saavuttaa, ja niiden maantieteellisen mittakaavan olisi oltava mahdollisimman rajoitettu.

Yleisenä periaatteena on uudentyypin tuotannon aloittavien maanviljelijöiden velvollisuus toteuttaa geenivirran rajoittamiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden tuotannon aloitusvaiheessa. Viljelijän, joka aikoo aloittaa muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelyn tilallaan, olisi ilmoitettava aikeestaan. Kansallisissa rinnakkaiselostrategioissa olisi varmistettava, että kaikentyypistä tuotantoa harjoittavien

maanviljelijöiden edut otetaan tasapuolisesti huomioon.

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että maanviljelijöille tiedotetaan kattavasti seurauksista, joita aiheutuu tietyn tyyppisen (muuntogeenisen tai tavanomaisen) tuotannon aloittamisesta. Heille on tiedotettava erityisesti velvollisuuksista rinnakkaiseloon liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä vahinkovastuusäännöistä, joita sovelletaan, jos sekoittumisesta aiheutuu taloudellista vahinkoa.

Jäsenvaltiot voivat soveltaa rinnakkaiseloon erityyppisiä toteuttamistapoja, kuten vapaaehtoisia sopimuksia tai tiukkuudeltaan eriasteista sääntelyä. Sekoittumisesta johtuvan taloudellisen vastuun kysymyksissä jäsenvaltioita kehoitetaan tarkastelemaan kansallista vahinkovastuusääntöään ja selvittämään, tarjoaako se tässä suhteessa riittävät ja yhtäläiset mahdollisuudet.

2.2.3 EY:n lainsäädäntö

Avoimen käytön direktiivi

Avoimen käytön direktiivi sääntelee muuntogeenisten organismien kenttäkokeita (tutkimus- ja kehittämiskokeet) sekä hyväksytyjen muuntogeenisten organismien tuotantoa muualla kuin suljetuissa tuotantotiloissa. Tutkimus- ja kehittämiskokeiden osalta päätöksenteko on ensi sijassa kansallista. Sitä vastoin päätökset muuntogeenisten organismien markkinoille saattamisesta tuotteina tai tuotteissa tehdään EY-tasoisesti. Direktiivin mukainen kirjallinen lupa on edellytyksenä, että muuntogeenistä organismia sisältävää tuotetta saadaan käyttää ilman muuta ilmoitusta yhteisön alueella; tämä koskee muun muassa muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä. Direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden lakeja ja suojella ihmisten terveyttä ja ympäristöä, kun muuntogeenisiä organismeja levitetään ympäristöön.

Ennen luvan myöntämistä on arvioitava tapaus kerrallaan sellaiset riskit, joita kehittämiskoe tai markkinoille saattaminen voi aiheuttaa ihmisten terveydelle tai ympäristölle. Ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti on toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet mahdollisten haitallisten vaikutusten

välttämiseksi. Tuotteen markkinointilupa voidaan evätä, jos sen käytöstä aiheutuisi riski ihmisen terveydelle tai ympäristölle. Komissio kokoaa tutkimuksiin perustuvaa tietoa ja kehittää sen pohjalta rinnakkaiseloa koskevia suuntaviivoja.

Asetus muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1829/2003 muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista, jäljempänä gm-asetus, säädetään yhteisön menettelyistä muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen lupia ja valvontaa varten sekä näiden tuotteiden merkintäsäännökset. Asetuksen tarkoituksena on varmistaa ihmisten ja eläinten terveyden, ympäristön ja kuluttajien etujen korkeatasoinen suojelu ja samalla sisämarkkinoiden tehokas toiminta.

Lupahakemuksesta riippuen päätösehdotus voi koskea joko muuntogeenistä elintarviketta tai rehua tai muuntogeenisen kasvin viljelyä elintarvikkeen tai rehun tuottamiseksi. Käyttötarkoitusten eri yhdistelmät ovat hakemuksessa mahdollisia. Tuotehyväksyntää koskeva käsittely tapahtuu keskitetysti yhteisötasolla sääntelykomiteamenettelyssä. Kun tuote on hyväksytty saatettavaksi markkinoille, päätös on voimassa kaikissa yhteisön jäsenmaissa. Lupa voidaan turvallisuusarviointiin perustuen sisällyttää tarpeellisia ehtoja ja rajoituksia. Lupa on voimassa kymmenen vuotta.

Muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuusarvioinnin tekee Euroopan elintarviketurvallisuusviranomainen (EFSA). Arvioidessaan eläviä muuntogeenisiä organismeja sisältävää tuotetta EFSA kuitenkin kuulee avoimen käytön direktiivin mukaisia kansallisia toimivaltaisia viranomaisia; muuntogeenisen kasvin viljelyn osalta EFSA pyytää jotakin niistä tekemään ympäristöriskien arvioinnin.

Tuotteet, joissa on muuntogeenisiä organismeja tai niistä valmistettuja aineksia, on merkittävä. Merkintä vaaditaan elintarvikkeen tai rehun kustakin ainesosasta, jossa muuntogeenistä ainesta esiintyy. Merkitsemistä koskeva kynnysarvo geenimuunnellun aineksen esiintymiselle ainesosassa on 0,9

prosenttia; merkintävaatimus ei koske kynnysarvoa vähäisempää esiintymistä, joka on satunnaista tai teknisesti mahdotonta välttää. Merkintävaatimus ei myöskään koske muuntogeenisellä rehulla ruokituista eläimistä saatavia tuotteita, kuten lihaa, maitoa tai kananmunia, sillä ne eivät ole muuntogeenisiä organismeja tai niistä valmistettuja tuotteita. Elintarviketeollisuus voi kuitenkin vapaaehtoisesti merkitä muuntogeenisistä organismeista vapaita tuotteitaan ja todeta, ettei tuotannossa ole missään vaiheessa käytetty geenitekniikkaa.

Asetuksen yksityiskohtaiset täytäntöönpanosäännökset on annettu komission asetuksella (EY) N:o 641/2004 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1829/2003 koskevista täytäntöönpanosäännöistä, joita sovelletaan uusia muuntogeenisiä elintarvikkeita ja rehuja koskeviin lupahakemuksiin, olemassa olevia tuotteita koskeviin ilmoituksiin sekä sellaisiin muuntogeenisiin aineksiin, joiden esiintyminen on satunnaista tai teknisesti mahdotonta välttää ja joiden riskinarvioinnin tulokset ovat myönteiset. Asetuksella säädetään muun muassa lupahakemuksia ja tuoteilmoituksia koskevista yksityiskohtaisista säännöistä sekä eräiden siirtymätoimenpiteiden soveltamisesta.

Jäljitettävyyttä ja merkintää koskeva asetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1830/2003 muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä sekä direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta, jäljempänä jäljitettävyyttä- ja merkintäasetus, vahvistetaan periaatteet muuntogeenisten organismien ja niistä valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitämiseksi kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluketjun vaiheissa. Toimijoilla on oltava käytössä järjestelmät, joiden avulla voidaan selvittää, keneltä tuotteet on saatu ja kenen käyttöön tuotteet toimitetaan. Lopullista kuluttajaa ei kuitenkaan kirjata muistiin. Toimijan on annettava tuotteen vastaanottajalle tieto siitä, onko elintarvike tai rehu valmistettu muuntogeenisistä organismeista, sekä tuot-

teen sisältämien yksittäisten muuntogeenisten organismien tunnistetiedot.

Muuntogeenisten organismien yksilöllisiä tunnisteita koskeva asetus

Komission asetuksella (EY) N:o 65/2004 järjestelmän perustamisesta yksilöllisten tunnistusten kehittämiseksi ja osoittamiseksi muuntogeenisille organismeille säädetään, että kunkin muuntogeenisen organismin tuotehakemuksessa ja sille myönnettyssä luvassa on ilmoitettava kyseisen muuntogeenisen organismin yksilöllinen tunniste, josta käy ilmi hakija ja kyseinen muunnostapahtuma tai muunnostapahtumien yhdistelmä. Kansainvälisen kehityksen huomioon ottamiseksi on tunnistetta muodostettaessa tarkistettava OECD:n Bio Track tuotetietokannasta ja Cartagenaan bioturvallisuuspöytäkirjan mukaisesta tiedonvälitysjärjestelmästä, onko kyseiselle muuntogeeniselle organismille jo kehitetty asetuksen mallien mukainen yksilöllinen tunniste.

Siemenkauppadiirektiivit

Siemenkauppaa koskevien direktiivien nojalla jäsenvaltiot voivat antaa luvan saattaa markkinoille yhteisön siemenluetteloon merkittyjä muuntogeenisiä kylvösiemeniä. Yhteisöänsäädännössä kylvösiemenille ei ole toistaiseksi määritelty erillisiä kynnysarvoja satunnaisesti epäpuhtautena esiintyvälle muuntogeeniselle ainekselle.

Luonnonmukaista tuotantoa koskeva EY-asetus

Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007 luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 2092/91 kumoamisesta, jäljempänä luomusetus, tuli voimaan 1.1.2009. Asetuksessa säädetään kiellosta käyttää luonnonmukaisessa tuotannossa muuntogeenisiä organismeja ja tuotteita, jotka on saatu muuntogeenisistä organismeista tai jotka ovat niiden tuottamia. Kielto koskee rehuja, elintarvikkeita, valmistuksen apuaineita, kasvinsuojeluaineita, lannoitteita, maanparannusaineita, siemeniä, kasvien li-

säysaineistoja, mikro-organismeja ja eläimiä. Kielto ei koske eläimille käytettäviä lääkkeitä. Luonnonmukaisesti tuotetuille tuotteille ei ole asetettu muusta lainsäädännöstä poikkeavaa merkitsemisen kynnysarvoa muuntogeeniselle ainesosalle, jonka esiintyminen on satunnaista tai teknisesti mahdotonta välttää. Tuotetta, jossa on gm-asetuksen ja jäljitettävyyden ja merkintäasetuksen mukaiset merkinnät muuntogeenisestä ainesosasta, ei voi luomusasetuksen mukaan merkitä luonnonmukaisesti tuotetuksi.

2.3 Kansalliset rinnakkaiselösäännökset EU:n jäsenvaltioissa

Komissio on antanut rinnakkaiselon järjestämistä koskevista kansallisista toimenpiteistä tiedonannon neuvostolle ja Euroopan parlamentille (kertomus muuntogeenisten sekä tavanomaisten ja luonnonmukaisten viljelykasvien rinnakkaiselosta KOM(2006) 104 lopullinen). Rinnakkaiseloa koskevista kansallisista säädöksistä jäsenvaltiot tekevät ilmoituksen komissiolle, joka julkistaa ilmoitukset TRIS -tietokannassaan. Rinnakkaiselon koordinaatiota ja tiedonvaihtoa varten on perustettu verkosto COEX-NET, josta viranomaiset voivat saada tietoa muiden jäsenvaltioiden toimenpiteistä rinnakkaiseloa koskevista kysymyksissä. Komissiolla on myös ollut asiasta erityinen tutkimusohjelma (Co-Extra).

Tanska, Saksa, Unkari, Portugali, Slovakia, Tšekin tasavalta, Italia ja Ranska sekä useimmat Itävallan osavaltiot ovat antaneet kansallisia rinnakkaiselösäännöksiä. Alankomaissa rinnakkaiselo järjestettiin sopimukseen pohjautuen, mutta sopimus vahvistettiin myös kansallisella säädöksellä. Lisäksi muun muassa Belgia, Latvia, Liettua, Luxemburg, Puola, Ruotsi ja Slovenia ovat ilmoittaneet rinnakkaiseloa koskevia kansallisia säädösluonnoksia komissiolle. Rinnakkaiseloa koskevia säännöksiä on tekeillä myös muissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Espanjassa ja Yhdistyneissä kuningaskunnissa. Kansallisia säädöksiä, joita ei ole asianmukaisesti ilmoitettu komissiolle, ei yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan voida soveltaa yksityisiin henkilöihin.

Rinnakkaiseloa koskevan kansallisen lainsäädännön olisi mahdollistettava markkinoiden vapaa toiminta yhteisön lainsäädännön puitteissa. Erityisesti avoimen käytön direktiivin mukaan jäsenvaltiot eivät yleisesti ottaen saa kieltää, rajoittaa tai estää sallittujen muuntogeenisten organismien saattamista markkinoille.

Komissio ei ole katsonut sopiviksi eräissä ilmoitetuissa säädöksissä ehdotettuja kansallisia, tila- ja tapauskohtaisia hyväksyntämenettelyjä, sillä hyväksyntä muuntogeenisen lajikkeen viljelyyn annetaan keskitetysti yhteisötasolla koko yhteisön alueelle. Eräät jäsenvaltiot ovat ehdottaneet muuntogeenisten kasvien viljelyn kieltämistä tai rajoittamista suojelluilla tai ekologisesti herkillä alueilla. Tällaisissa tapauksissa komissio on ilmoittanut, että kansallisiin rinnakkaiseloa koskeviin toimenpiteisiin ei voida sisällyttää ympäristönsuojelua koskevia vaatimuksia, jotka menisivät pidemmälle kuin yhteisön lainsäädännössä vahvistetut vaatimukset. Lisäksi komissio on päättänyt ohjeistaa muuntogeenisten viljelykasvien hyvää viljelykäytäntöä yhteisössä kasvilajeittain ja ensimmäiseksi asiantuntijatyöryhmässä laaditaan rinnakkaiselosuositukset koskien maissia.

Rinnakkaiseloa koskevassa tiedonannossaan komissio toteaa, että rinnakkaiseloa koskevien kansallisten ja alueellisten lähestymistapojen on oltava täysin yhteisön lainsäädännön mukaisia. Tämä tarkoittaa, että muuntogeenisiä kasvilajikkeita ei saa kieltää kokonaan jollakin alueella eivätkä toimenpiteet saa olla liian rajoittavia siten, että ne menisivät rinnakkaiselon tavoitetta pidemmälle ja käytännössä estäisivät muuntogeenisten kasvien viljelyn.

Niissä tapauksissa, kun vastuusta ja korvauksista muuntogeenisen aineksen sekoittumisesta on erityisesti säädetty, on vastuu sekoittumisesta aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta yleisesti ottaen asetettu muuntogeenisen lajikkeen viljelijälle. Jäsenvaltioiden luomissa järjestelmissä on eroja: esimerkiksi Tanska ja Alankomaat ovat luoneet järjestelmän, jossa vastuu edellyttää rikkomusta, mikä tarkoittaa, että muuntogeenisten lajikkeiden viljelijät voivat joutua korvausvastuuseen ainoastaan, jos he eivät ole noudattaneet muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä annet-

tuja säännöksiä. Toisissa jäsenvaltioissa (mm. Itävalta, Saksa ja Puola) on käytössä ankaran vastuun periaate, jonka mukaan sekoittumisesta aiheutuva naapurien välisen taloudellisen vahingon korvaaminen on muuntogeenisen kasvin viljelijän vastuulla riippumatta siitä, voidaanko osoittaa, että rikkomuksia muuntogeenisen kasvin viljelyssä olisi tehty.

Itävalta ilmoitti vuonna 2005 komissiolle säädösluonnoksen, jossa kiellettiin muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely osavaltiossa kokonaan. Säännös on ristiriidassa avoimen käytön direktiivin kanssa, joten komissio hylkäsi ilmoituksen, ja EY:n ylin oikeusaste vahvisti komission ratkaisun tuomiollaan 13.9.2007 (C-439/05 P ja C-454/05 P). Muuntogeenisten lajikkeiden viljelykieltoja asetettiin myös eräissä Italian osavaltioissa. Italian liittovaltion rinnakkaiselösäädöksessä puolestaan kielletään muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely siihen asti, kunnes osavaltiot ovat ottaneet käyttöön rinnakkaiselotoimenpiteet, mitä ne eivät ole kuitenkaan tehneet. Komissio on pyytänyt Italialta selvityksiä kyseisen säädöksen yhteensopivuudesta avoimen käytön direktiivin kanssa. Italia ei ole toimittanut vaadittuja selvityksiä, joten komissio on antanut Italialle vuonna 2005 kirjallisen varoituksen perustamissopimuksen rikkomisesta.

Ruotsi

Ruotsin asetus muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelystä (SFS 2007:273) on ilmoitettu komissiolle ja tullut voimaan 1.8.2007. Asetus koskee markkinoille tarkoitettujen muuntogeenisten kasvien viljelyä maatalousmaalla kaupallisiin tarkoituksiin sekä muuntogeenisten tuotteiden viljelyn yhteydessä tapahtuvaa kuljetusta, varastointia ja muuta käsittelyä. Asetus ei koske suljettua käyttöä, kuten kasvihuonekasvatusta, eikä tuotteita, jotka on tarkoitettu yksityiskäyttöön viljelijän omassa taloudessa. Muuntogeenisen lajikkeen viljelystä on tehtävä ilmoitus viranomaisille. Viljelijän, joka aikoo kasvat- ta muuntogeenisiä kasvilajikkeita, täytyy ilmoittaa aikeestaan kirjallisesti elinkeinonharjoittajille, jotka viljelevät maatalousmaata

säädetyt etäisyyden piirissä. Jos muuntogeenisen lajikkeen tuotannossa ollut viljelymaa siirtyy myöhemmin jonkun toisen viljeltäväksi, täytyy hänelle ilmoittaa kirjallisesti viljelty muuntogeeninen kasvilajike, kasvukausi ja viljelypaikka. Viljelyssä ja kuljetuksessa sekä laitteiden puhdistuksessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin, etteivät muuntogeeniset lajikkeet leviäisi tai sekoittuisi ja aiheuttaisi taloudellista vahinkoa.

Ruotsin maatalousvirasto (Statens jordbruksverk) on laatinut muun muassa tiedottamista, viljelyä, kuljetusta, puhdistamista ja suojaetäisyyksiä koskevista vaatimuksista säädösehdotuksen. Ehdotuksen mukaan muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelijän olisi tehtävä viljelystä ilmoitus maatalousvirastolle viimeistään kahden viikon kuluttua kylvöstä tai istutuksesta. Ilmoittajalta perittäisiin valvonta- ja rekisteröintimaksuna 200 Ruotsin kruunua. Muuntogeenisen lajikkeen viljelystä olisi aiottua viljelyä edeltävän vuoden marraskuun alkuun mennessä tiedotettava niille elinkeinonharjoittajille, jotka viljelevät maatalousmaata 100 metrin sisällä aiotusta viljelyalueesta. Suojaetäisyys olisi muuntogeenisen maissin viljelyssä 50 metriä ja muuntogeenisen perunan viljelyssä kolme metriä. Suojaetäisyys saataisiin alittaa, jos asiasta sovitaan niiden elinkeinonharjoittajien kanssa, jotka aikovat viljellä samaa kasvilajia lähellä sijaitsevalla maatalousmaalla. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelijälle ei aseteta koulutusvaatimuksia, sillä vaadittavat toimenpiteet, kuten suojaetäisyyksien noudattaminen ja laitteistojen puhdistuksesta huolehtiminen, ovat tavanomaisia maataloustuotannon toimenpiteitä, joita sovelletaan esimerkiksi kylvösiementen tuotannossa.

Tanska

Tanskan rinnakkaiselolaki valmistui vuonna 2004, ja se koskee muuntogeenisten kasvilajikkeiden myyntiä, viljelyä, käsittelyä ja kuljetusta ensimmäiselle ostajalle asti. Lain mukaan elintarvike-, maatalous- ja kalastusministeriö voi säätää, että muuntogeenisiä kasvilajikkeita saavat viljellä tai käsitellä vain henkilöt, joille on myönnetty siihen vaadittava lupa. Tällaisten kasvilajikkeiden

siementen tai lisäysaineiston myyjien tai käsittelijöiden on rekisteröidyttävä. Muuntogeenistä kylvösiementä saa myydä vain viljelyyn oikeuttavan luvan haltijoille. Laissa säädetään sekoittumisvahingon korvaamisen perusteista ja korvausjärjestelmästä. Suojaetäisyyksistä voidaan poiketa kirjallisen sopimuksen perusteella. Viljelystä täytyy ilmoittaa viranomaisille sekä tiettyyn lajikohtaiseen etäisyyteen asti ympäröivien peltöjen käyttäjille ja omistajille. Viljelmien sijainti julkaistaan internetissä, samoin valvontatuloiset.

Lain nojalla annetuissa alemman asteen säännöksissä määritellään korvausjärjestelmän yksityiskohdat sekä muuntogeenisen maissin, sokerijuurikkaan ja perunan viljelyvaatimukset: muun muassa suojaetäisyydet, viljelykierto, kasvin ja sadon käsittely, jäätikasvien käsittely, varmuustoimet muuntogeenisten tuotteiden kuljetuksessa ja varastoinnissa, sekä muuntogeenisten lajikkeiden viljelijöitä koskevat koulutusvaatimukset. Tanska on ilmoittanut uudet suojaetäisyydet komissiolle heinäkuussa 2007. Etäisyyksiä on lyhennetty kertyneen tiedon perusteella. Suojaetäisyys on maissin viljelyssä 150 metriä, sokerijuurikkaan viljelyssä kymmenen metriä ja sen siementuotannossa 2 000 metriä. Perunan viljelyssä suojaetäisyys on kymmenen metriä, kukkimattomille tai koirassteriileille lajikkeille kaksi metriä, siemenperunalle 20 metriä ja sen kukkimattomille tai koirassteriileille lajikkeille 15 metriä.

Lain mukaan ministeriö korvaa tavanomaisen lajikkeen viljelijälle muuntogeenisen aineksen esiintymisestä hänen sadossaan aiheutuneet vahingot sillä edellytyksellä, että muuntogeenistä lajiketta on viljelty samana kasvukautena riittävän lähellä, se pystyy risteytymään viljelijän kasvattaman kasvilajikkeen kanssa, muuntogeeninen aines voidaan tunnistaa sadosta ja sen pitoisuus ylittää ministeriön määräämän kynnyksarvon. Korvaus ei saa ylittää sekoittumisesta aiheutunutta myyntihinnan laskua, näyte- ja analyysikulua sekä luomutuotannon joutumisesta siirtymävaiheeseen aiheutuvia kustannuksia. Korvausta on haettava sadonkorjuuta seuraavan vuoden elokuuhun mennessä. Muuntogeenisen lajikkeen viljelijältä peritään korvausra-

hastoon vuosittain 100 Tanskan kruunua jokaista hänen viljelemäänsä muuntogeenisen lajikkeen peltohehtaaria kohti.

Alankomaat

Alankomaissa päädyttiin vuonna 2004 sopimukseen, jolla pannaan toimeen komission rinnakkaiselosuosituksen perusteella laadittu Alankomaiden rinnakkaiselostrategia. Sopimus vahvistettiin vuoden 2005 asetuksella rinnakkaisviljelystä. Viljelijän, joka aikoo kasvattaa muuntogeenistä lajiketta, on ilmoitettava siitä naapuriviljelijöille sekä julkiseen rekisteriin. Kaikissa viljelyn vaiheissa pitää noudattaa soveltuvia menettelyjä muuntogeenisten ja muiden tuotteiden sekoittumisen välttämiseksi, esimerkiksi suojaetäisyyksiä, laitteiden huolellista puhdistamista sekä tuotteiden erillään pitoa varastoinnissa ja kuljetuksissa. Suojaetäisyydet muuntogeenisen lajikkeen viljelyalasta saman lajin muihin viljelyaloihin ovat perunalle kolme metriä, sokerijuurikkaalle 1,5 metriä ja maissille 25 metriä. Komission suosituksesta poiketen sopimuksessa ei pitäydytä EY-lainsäädännön mukaisiin vaatimuksiin vaan nojaututaan myös vapaaehtoisin sertifikaatteihin, jolloin suojaetäisyydet muuntogeenittömäksi sertifioituun viljelmään ovat edellä mainittuja pidempiä. Sopimuksen mukaan viljelijä ei ole korvausvelvollinen sekoittumisesta aiheutuvaan vahingosta, jos hän noudattaa sovittuja menettelyjä, vaan vahinko korvataan julkisesta vahingonkorvausrahastosta. Viljelijä, joka ei noudata sovittuja viljelykäytäntöjä, on vastuussa osoitettujen sekoittumisvahinkojen korvaamisesta Alankomaiden siviililain mukaisesti, jos vahinko voidaan yhdistää häneen yksittäisenä muuntogeenisen lajikkeen viljelijänä.

Espanja

Espanjassa muuntogeenistä maissia on viljelty vuodesta 1998 soveltaen vapaaehtoisia hyvän viljelytavan sääntöjä ja yleistä kansallista vahinkovastuusäädäntöä. Maassa on valmisteilla rinnakkaiselolaki.

Itävalta

Itävallan liittovaltiossa on geeniteknikkasäädöksiin tehdyillä muutoksilla vuonna 2005 säädetty yleisistä muuntogeenisten lajikkeiden viljelyn edellytyksistä eri viljelymuotojen rinnakkaiseloa ajatellen. Viljelijän, joka aikoo kasvattaa muuntogeenistä lajiketta, on haettava siihen lupa viranomaisilta. Laki sisältää myös säännökset muuntogeenisen ja tavanomaisen sadon erillään pidosta, muuntogeenisten viljelmien rekisteristä sekä vahinkovastuusta.

Liittovaltion säännösten lisäksi seitsemän Itävallan osavaltioista on laatinut omat rinnakkaiselosäädöksensä, joissa on yksityiskohtaisia säännöksiä muun muassa ilmoitusvaatimuksista, vahingonkorvauksista sekä lain vaatimusten laiminlyönnistä aiheutuvista rangaistuksista. Hakemus viljelyluvaksi on jätettävä 3–6 kuukautta etukäteen, ja viljelijän on ilmoitettava viljelyaikeestaan maatalousviranomaisen virallisilla verkkosivuilla sekä kaikissa alueen suurissa päivälehdissä. Muuntogeenisten lajikkeiden viljely Natura-alueilla, muilla suojelualueilla sekä niiden ympäristössä on kielletty. Lakeihin ei ole kirjattu muuntogeenisiltä kasvilajikkeilta vaadittavien suojaetäisyyksien suuruutta, vaan ne jäävät viranomaisen harkintaan tai niistä voidaan säätää alemmantasoisilla säädöksillä.

Italia

Italiassa on hyväksytty rinnakkaiseloa koskeva laki tammikuussa 2005. Vastuu yksityiskohtaisten rinnakkaiselotoimenpiteiden säätämisestä siirretään siinä aluetason lainsäädäntöön. Aluetasolla ei tarvittavia säädöksiä ole kuitenkaan laadittu, minkä takia muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely on edelleen kiellettyä Italiassa. Lain mukaan mikään viljelymuoto ei saa haitata muiden kehitymistä, eikä mitään niistä saa suosia toisten kustannuksella. Viljelijä, joka ei noudata säädettyjä rinnakkaiselotoimenpiteitä, on vastuussa siitä muille viljelijöille aiheutuvista suorista tai epäsuorista vahingoista. Muuntogeenisen lajikkeen viljelijän on laadittava tilaansa varten rinnakkaiselosuunnitelma.

Ranska

Vuonna 2008 muuntogeenisistä organismeista säädettyssä laissa annetaan säännöksiä sekä tavanomaisesta että muuntogeenisestä kasvintuotannosta. Laissa on yleisperiaatteina vapaus kuluttaa ja tuottaa käyttäen muuntogeenisiä organismeja tai ilman niitä, sekä oikeus tuottaa ja käyttää muuntogeenisiä organismeja, mikäli siitä ei aiheudu haittaa ihmisten terveydelle tai ympäristölle. Kansalliset ja luonnonpuistot voivat kuitenkin, jos niiden peruskirja sen sallii, sulkea pois muuntogeenisten kasvien kasvattamisen alueellaan, mikäli kaikki viljelijät, joita asia koskee, hyväksyvät sen yksimielisesti.

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden istutuksen, sadonkorjuun, varastoinnin ja kuljetuksen tulee noudattaa maatalousministeriön asetuksella annettavia teknisiä vaatimuksia, kuten viljelmien välisiä suojaetäisyyksiä, jotta muuntogeenisten organismien tahatonta esiintymistä muussa tuotannossa voidaan välttää, ja jotta muuntogeenisten aineiden pitoisuudet muissa tuotteissa voidaan pysyttää säädetyn kynnsarvon alapuolella. Suojaetäisyydet riippuvat muuntogeenisestä kasvilajikkeesta.

Muuntogeenisestä kasvintuotannosta perustetaan kansallinen rekisteri, johon merkitään viljelyn laatua ja sijaintia koskevat tiedot. Tiedot viljelmien sijainnista ovat julkisia. Ne ilmoittaa viranomaiselle lajikkeen viljelyluvan haltija, joka käytännössä on yleensä lajikkeen jalostanut yhtiö tai sen kylvösiementä markkinoiva siemenliike. Viljelyluvan haltijan täytyy myös tiedottaa muuntogeenisen lajikkeen viljelystä ympäristön viljelijöille ennen kylvöä.

Näiden velvoitteiden laiminlyönti on rangaistavaa, ja rangaistus voi uhata myös viljelijää, joka ei noudata esimerkiksi suojaetäisyydestä annettuja säännöksiä. Rangaistuksena voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta. Myös muuntogeenisen kasvilajikkeeseen viljelmän tuhoaminen säädetään rangaistavaksi sakolla tai vankeudella. Mikäli viljelyehtoja ei noudateta, viljelmä voidaan määrätä hävitettäväksi viljelijän kustannuksella.

Hyväksytyt muuntogeenisen kasvilajikkeeseen viljelijät ovat tietyin edellytyksin velvolliset korvaamaan lähistön muiden viljeli-

jöiden myyntitulon menetyksen, joka aiheutuu merkinnän kynnsarvon ylittäneestä sekoittumisesta sekä muodostuu merkitsemättömän ja merkityn tuotteen myyntihinnan erotuksesta. Korvaus voidaan suorittaa tuotevaihdon avulla tai rahallisena korvauksena.

Saksa

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelystä ja rinnakkaiselon yleisistä puitteista on Saksassa säädetty vuosina 2004–2007 geenitekniikkalakiin tehdyillä muutoksilla. Laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään muun muassa muuntogeenisten lajikkeiden viljelypaikkojen rekisteröinnistä sekä tahattomasta sekoittumisesta aiheutuneiden taloudellisten menetysten korvaamisesta muille viljelijöille. Laki ei koske kasviaineistoja, joissa muuntogeenisen aineksen pitoisuus jää alle säädetyn merkinnän kynnsarvon.

Muuntogeenisen lajikkeen viljelijät ovat säädöksen mukaan korvausvelvollisia, myös yhteisvastuullisesti, vaikka olisivat noudattaneet säädettyjä hyviä viljelykäytäntöjä. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelijöiden on osoitettava asiakirjoilla, että he ovat perillä rinnakkaiseloista koskevista vaatimuksista.

Liittovaltio pitää geenitekniikkarekisteriä, joka sisältää myös muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä koskevat tiedot. Käytössä on vastavuoroinen tiedotusmenettely, jossa viljelijän tulee ilmoittaa naapureilleen kolme kuukautta ennen kylvöä muuntogeenisen viljelmänsä koko ja sijainti sekä viljeltävä lajike. Vastavuoroisesti naapurin tulee kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta ilmoittaa hänelle tiedot siitä, minkä kasvilajin muuta kuin muuntogeenistä lajiketta hän aikoo kasvattaa ympäröivällä alueella. Muuntogeenisen lajikkeen viljelijän tulee ottaa huomioon naapurien viljelytoiminnasta tällä tavoin saamansa tiedot ja sopeuttaa oma viljelytoimintansa niihin. Jos lajikkeen viljelyluvan liittyvät tietyt ekosysteemeistä tai suojealueita koskevia rajoituksia, viljelijän tulee ennen kylvöä selvittää luonnonsuojeluviranomaiselta, koskevatko nämä rajoitukset hänen viljelytoimintaansa.

Muuntogeeninen kylvösiemen on säilytettävä suljetuissa säiliöissä erillään muista samanlaisista kylvösiemenistä, sadonkorjuussa

on käytettävä soveltuvia korjuumenetelmiä muuntogeenisen aineksen leviämisen minimoimiseksi, ja lisääntymiskelpoisia kasvinosia sisältävä sato on kuljetettava ja varastoitava katetuissa ajoneuvoissa ja varastotiloissa. Asetuksessa ja sen liitteessä on säännöksiä myös laitteiden ja koneiden puhdistamisesta, sekä lajikohtaisista jälkitoimista, jollei muuntogeeninen kasvintuotanto alueella jatku seuraavana kasvukautena. Viljelijän vaihtuessa nämä jälkitoimet siirtyvät uuden viljelijän vastuulle. Viljelijän on pidettävä muuntogeenisestä viljelystä kirjanpitoa, joka hänen tulee säilyttää viiden vuoden ajan edellä mainittujen jälkitoimien käynnistämisvuodesta, jollei toisin säädetä. Viljelijän vaihtuessa uuden viljelijän on saatava kopiot kaikista niistä kirjanpidon tiedoista, jotka ovat hänelle tarpeellisia asetuksen vaatimusten noudattamiseksi.

Asetuksen liitteessä annetaan maissia koskevia lajikohtaisia säännöksiä. Ympäröiväksi alueeksi katsotaan viljelmät, joiden lähin osa on enintään 300 metrin päässä muuntogeenisen lajikkeen viljelyalueen reunasta. Suojatäisyys tavanomaiseen maissiin on 150 metriä, mutta luonnonmukaisesti viljeltyyn maissiin 300 metriä. Muuntogeenisen maissin korjuun jälkeen viljelyalueelle saa kylvää tavanomaista maissilajiketta yhden välivuoden jälkeen.

2.4 Nykytilan arviointi

Muuntogeenisten organismien sääntely yleisellä tasolla perustuu Suomessa geenitekniiikkalakiin, jonka tarkoituksena on edistää geenitekniiikan turvallista käyttöä ja kehittymistä eettisesti hyväksyttävällä tavalla sekä ehkäistä geenitekniiikan käytöstä ympäristölle, eläimille ja ihmisen terveydelle mahdollisesti aiheutuvia haittoja. Lailla järjestetään myös geenitekniiikkaan liittyvän toiminnan valvontaa. Geenitekniiikkalaki keskittyy käsittelemään muuntogeenisiä organismeja ympäristön turvallisuuden ja ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Lain painopisteinä ovat ensisijaisesti terveys- ja turvallisuuskysymykset. Oikeudellisesti lain näkökulma liittyy terveydensuojelulain sekä ympäristönsuojelulain tehtäväkenttään.

Rinnakkaiselon näkökulmasta geenitekniiikkalaki säätelee muuntogeenisiä viljelykasveja ensisijaisesti tuotteen käyttöön oton alkuvaiheessa, jossa arvioidaan niiden soveltuvuutta käyttöön ihmisen elinpiirissä. Lain soveltamisalaan kuuluu muuntogeenisten kasvien suljettu käyttö sekä levittäminen ympäristöön koekäyttötarkoituksessa eli niin sanotuissa kenttäkokeissa. Kenttäkokeita tehdään ennen muuntogeenisen tuotteen tai lajikkeen markkinoille saattamista tai kaupallista viljelystä. Lain järjestelmä perustuu ennakkolliselle lupamenettelylle, sitä tukevalle viranomaisvalvonnalle sekä vahingonkorvausmenettelylle.

Geenitekniikkalain ei anneta säännöksiä käytännön viljelytoiminnasta. Laissa ei myöskään oteta kantaa viljelykäyttöön hyväksytyjen muuntogeenisten kasvien sekoittamisen ehkäisyyn tai sekoittumisesta aiheutuneen taloudellisen vahingon kysymyksiin. Geenitekniikkalain toiminnanharjoittamista koskevat säännökset eivät koske hyväksytyyn lajikkeen viljelijää, koska markkinoille saatetun lajikkeen viljelijä ei ole lain tarkoittama toiminnanharjoittaja. Viljelykäytännöistä annettujen laintasoisten säännösten puuttuessa hyväksytyyn muuntogeenisen lajikkeen viljely perustuisi lajikkeelle lupamenettelyn yhteydessä annettuihin ohjeisiin ja luvanhaltijaa velvoitaviin lupaehtoihin. Sekoittumisesta aiheutuneen vahingon korvaamisesta ei ole olemassa erillisiä säännöksiä, eikä tilannetta ole huomioitu riittävästi myöskään nykyisissä vahingonkorvaussäännöksissä. Oikeustila on vahinkojen korvaamisen osalta siten epäselvä.

Suomessa muuntogeenisiä lajikkeita ei ole kaupallisessa viljelyssä. EU:ssa viljelykäyttöön tähän mennessä hyväksytyt muuntogeeniset maissilajikkeet eivät sovellu Suomen kasvuolosuhteisiin, tai niihin jalostetusta ominaisuudesta, kuten koisankestävyydestä, ei ole täällä hyötyä.

Muuntogeeninen peruna olisi todennäköisesti ensimmäinen Suomessa viljeltäväksi soveltuva muuntogeeninen kasvilaji. Komissio odottaa EFSA:lta lausuntoa teolliseen käyttöön tarkoitetun ruotsalaisen muuntogeenisen tärkkelysperunan (amylopektiiniperuna) viljelylupahakemuksesta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on luoda edellytykset hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden tuotannon sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselle toteuttamiselle toimivalla ja kustannustehokkaalla tavalla. Tavoitteena on säännellä toimenpiteistä, joilla pyritään estämään muuntogeenisten viljelykasvien leviämistä sekä niiden ja muiden viljelykasvien sekoittumista ja siitä mahdollisesti aiheutuvia taloudellisia vahinkoja. Samoin pyritään huolehtimaan sekoittumisesta aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaamisesta.

Esityksen perustavana ajatuksena on ennalta varautumisen periaate. Periaatteen mukaisesti sekoittumisvahinkojen torjumisessa tulisi korostaa niiden ennaltaehkäisyä. Ennaltaehkäisy toteutuisi parhaiten viljelemällä lajiketta niistä annettuja säännöksiä noudattaen. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelijät olisivat tässä keskeisessä asemassa ja pääasiallisesti vastuussa toimenpiteistä sekoittumisen ja leviämisen estämiseksi. Viljelyä koskevien säännösten noudattaminen mahdollistaisi hallitun muuntogeenisten kasvien viljelyn ja toisi selkeyttä vastuukysymyksiin sekoittumistapauksissa. Viljelyä koskevien säännösten tulisi perustua alaa koskevaan uusimpaan asiantuntemukseen.

Sekoittumisvahinkoon liittyvän vahingonkorvausvastuun osalta tavoitteena on luoda järjestelmä jossa mahdollistetaan tasapuoliset edellytykset muuntogeenisen sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen viljelyn harjoittamiselle.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Rinnakkaiselon toteuttamisessa tulisi ottaa huomioon sekä itse viljelyn sääntely että mahdollisen sekoittumisen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. Viljelyn järjestämiseksi voitaisiin joko muuttaa geeniteknikkalakia, soveltaa muuntogeenisille lajikkeille lupamenettelyn yhteydessä annettuja lajikekohtaisia ohjeita tai säätää kokonaan uusi la-

ki. Sekoittumisvahinkojen korvaaminen voitaisiin järjestää soveltamalla voimassaolevia vahingonkorvausoikeudellisia säännöksiä tai säätää siitä ehdotetussa laissa. Vahingonkorvauslainsäädäntöä voitaisiin myös täydentää tai jopa kokonaan korvata vakuutus- ja rahastopohjaisilla järjestelmillä.

3.2.1 Viljelyn järjestäminen

Rinnakkaiselossa tarkastellaan muuntogeenisen kasvintuotannon vaihetta, jossa hyväksytyt muuntogeeniset kasvilajikkeet ovat jo markkinoilla. Säänneltävä soveltamisala alkaisi ajallisesti geeniteknikkalain säätelmää koetoimintaa myöhäisemmästä vaiheesta ja keskittyisi muuntogeenisten lajikkeiden viljelyyn ja siihen liittyvään käsittelyyn ja varastointiin maatiloilla. Tässä vaiheessa tuotteiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset on jo ratkaistu lupamenettelyn yhteydessä, eikä niihin ole tarvetta puuttua. Sääntelyn tehtävänä olisi sen sijaan luoda järjestelmä muuntogeenisten kasvilajikkeiden hallitukseksi käyttämiseksi maataloudessa.

Tarkasteltavat kysymykset jakaantuvat samalla tavoin ennaltaehkäisevään ja ennallistavaan toimintaan kuin geeniteknikkalaissa. Toiminnan harjoittamiselle asetetut puitteet toteuttavat ennaltaehkäiseviä tavoitteita ja vahingonkorvaukseen liittyvät säännökset ennallistavia tavoitteita. Vaikka säänneltävässä kokonaisuudessa on rakenteellisia yhteneväisyyksiä geeniteknikkalain kanssa, eroavat suojeltaviksi asetetut intressit merkittävästi toisistaan. Käsiteltävät kysymykset liittyvät nyt hyväksytyyn muuntogeenisen lajikkeen viljelyyn ja muuntogeenisten tuotteiden erilläänpidon käytännön kysymysten järjestämiseen sekä taloudellisiin seikkoihin. Sekoittumista ja leviämistä estävien toimien tarkoituksena olisi luonnon monimuotoisuuden ja ihmisen terveyden turvaamisen sijaan välttää sekoittumisesta ulkopuoliselle seuraavia taloudellisia tappioita. Oikeudellisesti irtaannuttaisiin terveyden- ja ympäristönsuojelulainsäädännöstä ja käsiteltäisiin enemmän käytännön toimintaa sekä yksityisoikeudellisia kysymyksiä. Pelkän geeniteknikkalain ja nykyisten viljelykäytäntöjen tarjoamalla kei-

noilla tarvittavan järjestelmän rakentaminen olisi ongelmallista. Tällöin käytettävissä olisivat vain muuntogeenisen lajikkeen hyväksymisen yhteydessä annetut ehdot ja ohjeet. Ongelmaksi muodostuisi varsinkin sääntelyn velvoittavuus suhteessa toiminnanharjoittajiin sekä muihin toimijoihin jo perustuslaillisella tasolla. Jotta muuntogeeninen viljely saataisiin yksilöä velvoittavin tavoin säänneltyksi, ei järjestelmän rakentaminen lajikekohtaisiin ehtoihin ja ohjeisiin perustuen ilman laintasoisia sääntelyä olisi mahdollista.

Keskeisimmistä toimenpiteistä, joilla estetäisiin muuntogeenisen aineksen leviämistä muihin viljelykasveihin, olisi tarpeen säätää lailla ja sen nojalla annettavilla asetuksilla. Näitä olisivat muun muassa suoraan elinkeinon harjoittamiseen kohdistuvat määräykset, kiellot ja rajoitukset viljeltäessä muuntogeenisiä lajikkeita. Tällä tavalla viljelytoiminta saataisiin säänneltyksi riittävän kattavasti, eikä käytännön viljely jäisi lajikekohtaisten ohjeiden varaan.

Maa- ja metsätalousministeriön työryhmä: "Muuntogeenisten viljelykasvien sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselon mahdollistaminen Suomessa" (MMM 2005:9), on antanut kasvikohtaiset toimenpidesuosituksiset. Osa toimenpidesuosituksista on ehdotettu ohjeelliseksi, osa määräyksiksi. Työryhmän ehdotuksessa on katsottu tarpeelliseksi, että leviämisen rajoittamisen kannalta oleellimmat toimenpiteet olisi syytä antaa toiminnanharjoittajaa velvoittavina säädöksinä. Näitä olisivat vaatimus suojaetäisyydestä saman viljelykasvilajin yksilöön tai muuntogeenisen lajikkeen kanssa risteytyvän saman suvun toisen kasvilajin yksilöön, pellolle asettavat viljelykiertoa ja muokkausta koskevat määräykset, määräykset muuntogeenistä ainesta sisältävien jääntikasvien hävittämisestä muuntogeenisen lajikkeen viljelyn jälkeen ja määräykset koneiden, laitteiden, kuljetusvälineiden ja varastojen puhdistamisesta.

Keskeisimpiä tahatonta sekoittumista estäviä toimenpiteitä olisi suojaetäisyys muuntogeenisestä lajikkeesta saman lajin muuntamattomaan lajikkeeseen tai sen kanssa risteytyvään saman suvun toiseen viljeltyyn kasvilajiin. Vastuu riittävän suojaetäisyyden saavuttamiseksi olisi tarkoituksenmukaisinta

asettaa muuntogeenisen lajikkeen viljelijälle, joka voisi tarvittaessa selvittää naapuriensa viljelyaikaet ja sovittaa muuntogeenisen kasvin viljelyn sellaisille paikoille tai sellaiseen ajankohtaan, että normeina annettuja suojaetäisyyksiä noudatetaan.

Edellä mainituilla toimenpiteillä arvioidaan tahattomien sekaantumisten lukumäärän pysyvän pienenä. Toimenpiteiden noudattamista pystytään myös valvomaan, millä on merkitystä paitsi sekaantumisen estämisen kannalta, myös vahinkotapausten määrän kannalta.

3.2.2 Vastuu sekoittumisvahingosta voimassaolevan lainsäädännön näkökulmasta

Vahingonkorvausoikeudessa on yleisesti pidetty pääsääntönä, että jokainen kantaa kärsimänsä vahingon itse, ellei jokin erityinen oikeusperuste perusta oikeutta korvauksen saamiseen joltakin toiselta. Vastuun perusjaottelussa voidaan erottaa toisistaan sopimusperusteinen ja sopimukseenulkoisen vastuu. Sopimusperusteinen vastuu soveltuu sinänsä kaikenlaisten vahinkojen, kuten myös varallisuusvahinkojen, korvaamiseen ja olisi yksi mahdollinen keino rinnakkaiselon korvauskysymyksen järjestämiseksi. Viljelijät voisivat aina sopia keskenään vastuun perusteista ja vahingon korvaamisesta haluumallaan tavalla. Rinnakkaiselolainsäädännön yhteydessä on syytä kuitenkin tarkastella sopimukseenulkoisen vastuun muotoja, sillä kaikkien säädettävän lain soveltamisalaan sisältyvien tilanteiden kattaminen sopimuksin ei ole mahdollista.

Korvausperustetta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen onko kyse tuottamusperusteisesta vastuusta vai tuottamuksesta riippumattomasta niin sanotusta ankarasta vastuusta. Tuottamusperusteisessa vastuussa vastuuperusteen olemassaolo riippuu siitä, onko huolellisuusvaatimuksen perusteena olevaa normia rikottu, tai otettu kohtuuton riski. Myös menettelyn oikeudenvastaisuus saattaa synnyttää vastuuperusteen. Kyseessä on moitittavaan käytökseen perustuva vastuu. Osapuoli on toiminut vastoin toisen suojaksi annettua normia. Tuottamusta arvioitaessa otetaan kantaa siihen, olisiko henkilön tullut

toimia toisin tai pidättäytyä toiminnasta ottaen huomioon ennalta arvattavan vahinkorisikin. Jos kyse on tuottamuksesta riippumattomasta ankarasta vastuusta, vastuuperusteen voimassaolon havaitsemiseksi riittää, että vahingon voidaan todeta olevan yhteydessä siihen toimintaan, joka kuuluu tuottamuksesta riippumattoman vastuun alaan.

Sekoittumisvahingon vastuukysymystä tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava sekoittumisvahingon erityislaatuinen luonne. Sekoittuminen voi rinnakkaiselossa tapahtua kahdella tavalla. Ensimmäisessä vaihtoehdossa pellolla viljelty lajike levittää siemenaineistoaan lajille tyypillisellä tavalla ympäristöönsä. Kyse on tällöin lajille tyypillisestä lisääntymiskäyttäytymisestä, johon viljelijä ei voi vaikuttaa. Sekoittuminen tapahtuu tällöin pölyttämällä tai muun hedelmöityksen kautta taikka siementen kulkeutumisena toiselle pellolle. Leviämistä muille pelloille ja toisen viljelijän kasviaineiston sekaan voidaan estää lajikekohtaisilla suojaetäisyyksillä. Itse sekoittumisen synnyttävä mekanismi ei kuitenkaan ole viljelijän hallittavissa vaan on kasvilajille tyypillistä käytöstä. Tuottamusperusteisen vahinkovastuun syntyminen tätä kautta on siis ongelmallista. Toisen vaihtoehdon mukaan sekoittuminen tapahtuu varastoinnin tai kuljetuksen aikana muuntogeenisen kasviaineiston joutuessa toisen sekaan. Tässä tapauksessa huolellisuusarvioinnille voidaan antaa suurempi merkitys, sillä kyse ei ole enää kasvin lajityypillisestä käyttäytymisestä, vaan toiminnanharjoittajan toiminnasta ja huolellisuudesta.

Muuntogeeniseen viljelyyn liittyvää vahingonkorvaussääntelyä voi tarkastella useamman säädöksen kannalta. Ensinnäkin aihetta voidaan lähestyä yleisten vahingonkorvausoikeudellisten oppien ja yleisen vahingonkorvaussääntelyn kautta. Toisaalta viljelytoimintaa voidaan tarkastella ympäristövahinkovastuun kannalta ympäristössä ilmenevien vaikutusten takia. Myös tuotevastuu voi liittyä rinnakkaiseloon silloin kun vahinko on aiheutunut muuntogeenisestä tuotteesta. Neljäntenä tarkastelukohteena on naapurusoikeudellinen sietämisvelvollisuus ja sen ylitymisestä seuraava vastuukysymys.

Geenitekniikkalaki

Geenitekniikkalaissa on muuntogeenisen organismin aiheuttaman vahingon korvaamiseen soveltuva säännös. Lain 36 § kuvaa geenitekniikkalaissa tarkoitettua toiminnasta aiheutuneen vahingon korvaamista. Säännös kattaa sekä hyväksymättömistä että hyväksymismenettelyn läpikäyneistä muuntogeenisistä organismeista aiheutuneet vahingot. Säännöksen systematiikka jakaa korvauskysymykset kolmeen ryhmään: muuntogeenisen organismin ympäristössä aiheuttamaan vahinkoon, muuntogeenisen tuotteen henkilölle tai yksityiselle omaisuudelle aiheuttamaan vahinkoon ja muuhun vahinkoon. Ympäristössä aiheutuneeseen vahinkoon sovelletaan pykälän mukaan ympäristövahinkolakia. Muuntogeenistä organismeja sisältävästä tuotteesta henkilölle taikka yksityisomaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovelletaan tuotevastuulakia. Muu vahinko tulee säännöksen mukaan korvattavaksi vahingonkorvauslain säännösten mukaisesti. Vastuun synty muuntogeenisten organismien aiheuttamista vahingoista on kaikkien vahinkolajien tapauksessa tuottamuksesta riippumatonta, eli toiminnanharjoittaja joutuisi korvausvelvolliseksi myös silloin, kun hän ei ole aiheuttanut vahinkoa tuottamuksellaan (ankara vastuu). Erottelua sen suhteen, mitä geenitekniikan aiheuttamaa vahinkoa on pidettävä ympäristövahinkona ja mitä muunlaisena henkilö- tai esinevahinkona ei ole oikeuskäytännössä ratkaistu. Lisäksi tulee huomata, että geenitekniikkalaissa toiminnanharjoittajalla tarkoitetaan muuntogeenisen kasvin luvanhaltijaa, joka ei välttämättä ole sama taho kuin muuntogeenisen kasvin viljelijä.

Vaikka geenitekniikkalain 36 § on muuntogeenisten organismien aiheuttamien vahinkojen ensisijainen vahingonkorvaussäännös, se ei sovellu rinnakkaiseloon. Kuten edellä on todettu, geenitekniikkalaki sääntelee muuntogeenisiä organismeja pääsääntöisesti koekäytössä sekä niiden hyväksymismenettelyä. Laissa ei anneta säännöksiä hyväksytyjen lajikkeiden viljelystä, eikä lajikkeita viljelevä viljelijä ole lain tarkoittama toiminnanharjoittaja eikä lain mukaisesti vahingosta vastuussa.

Ympäristövahinkolaki, laki ympäristövahinkovakuutuksesta ja ympäristön ennallistaminen

Ympäristövahinkovastuu perustuu ympäristövahinkolakiin ja lakiin ympäristövahinkovakuutuksesta (81/1998). Järjestelmä rakentuu vahingonkorvauslain varaan, eli sisältää tilanteet, joissa vahingonkorvauslain yleissäännöksestä poiketaan. Vahinkotyypinä on terveydelle ja ympäristölle aiheutuva vahinko, joka aiheutuu veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta, melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai hajusta taikka muusta vastaavasta häiriöstä. Laissa edellytetään tietyllä alueella harjoitettua toimintaa, siitä seuraavaa häiriötä ja häiriöstä aiheutuvaa vahinkoa.

Ympäristövahingon korvaamiseen liittyy myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta ja tämän pohjalta vireillä oleva laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta. Lakihanke pyrkii järjestämään direktiivin pohjalta ympäristövahingon rajoittamista ja ehkäisemistä sekä ympäristön palauttamista vahinkoa edeltäneeseen tilaan.

Ympäristövahingon vahinkomääritelmä liittyy ympäristönsuojelulain (86/2000) 3 §:n pilaantumiskäsitteen tunnusmerkistöön. Keskeisenä tekijänä on ympäristössä tapahtuva kielteinen muutos. Tällaisena pidetään yleensä mitattavissa olevaa ympäristön laadun heikentymistä. Vahinkoa arvioitaessa tutkitaan, miten muutos vaikuttaa suojattuihin oikeushyviin, kuten terveys, omaisuus tai virkistyskäyttö.

Vahinkolajeina ympäristövahinkolain mukaisessa vahingossa ovat henkilö-, esine- ja varallisuusvahinko. Sekoittumisen aiheuttama terveydellinen haitta tai sadon tuhoutuminen tulisi siis korvattavaksi ympäristövahinkolain mukaan. Jos sato muuntogeenisen aineksen leviämisen seurauksena tuhoutuisi, olisi tapaus selkeä. Kuitenkin sekoittumisvahingossa vahingon kohteena oleva sato tai viljelmä ei vahingoitu tai pilaannu, vaan tappio syntyy siitä, miten markkinat arvostavat tuotetta sekoittumisen jälkeen. Kyseessä on edelleen tuotteiden terveydellistä ja turvalli-

suutta määrittävien säännösten kannalta moitteeton tuote. Ympäristövahinkolain järjestelmän ei voi siis katsoa kattavan sekoittumisvahingosta syntyviä taloudellisia tappioita.

Ympäristövahinkovakuutus on ympäristövahinkolain järjestelmään liitännäinen toissijainen korvausjärjestelmä. Järjestelmä tulee käyttöön tilanteessa, jossa vahingonkärsijä on oikeutettu korvaukseen ympäristövahinkolain nojalla, mutta korvausvelvollista ei saada vastuuseen. Vakuuttamisvelvollinen on lain 2 §:n mukaan yksityisoikeudellinen yhteisö, joka harjoittaa toimintaa, johon liittyy olennainen ympäristövahingon vaara, tai jonka toiminta yleisesti aiheuttaa haittaa ympäristölle.

Vakuutus pohjainen järjestelmä voisi tarjota yhdenlaisen ratkaisun sekoittumisvahinkojen korvaamiseksi. Vakuutusjärjestelmien käyttöönottoa voisi esimerkiksi pohtia tilanteessa, jossa sekoittumista tai leviämistä on tapahtunut, mutta vahingonaiheuttajaa eli muuntogeenisen aineksen lähdeä ei saada selville. Ympäristövahinkovakuutuksen yhteydessä törmätään kuitenkin taas vahingon määrittämisen ongelmaan eli siihen, ettei sekoittumista voi pitää vastuun syntymisen edellyttämänä ympäristövahinkona.

Tuotevastuulaki

Tuotevastuussa on kyse vastuusta esineen vaarallisista ominaisuuksista. Tuotevastuulain 3 §:n mukaan vahinko on korvauskelpoinen, jos se on aiheutunut siitä, ettei tuote ole ollut niin turvallinen kuin on ollut aihetta odottaa (turvallisuusodotus). Huomioon otetaan liikkeelle laskemisen ajankohta, ennakoitavissa oleva käyttö, markkinointi ja käyttöohjeet.

Geenitekniikkalain korvaussäännöksen mukaan tuotevastuuta voitaisiin soveltaa muuntogeenisiä organismeja sisältävän tuotteen aiheuttamaan vahinkoon silloin, kun vahinko aiheutuu henkilölle tai yksityiselle omaisuudelle. Tuotevastuun edellytysten on tällöin täytyttävä, eli tuotteen on oltava jollakin tavoin vaarallinen tai se ei täytä asetettuja vaatimuksia. Tarkasteltaessa tuotevastuuta muuntogeenisen viljelmän aiheuttaman se-

koittumisvahingon yhteydessä, on tilanne ongelmallisempi. Tuotteen vaatimuksen täytymisen osalta voidaan todeta maatalouden alkutuotteita perinteisesti pidetyn tuotteina, joten tuotevastuun soveltaminen muuntogeeniseen kasviin ei sinänsä muodosta ongelmaa.

Tarkasteltaessa itse tuotetta on kuitenkin selvittävä kysymys tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta, joka on olennainen seikka vastuun syntymiselle. Rinnakkaiselolle tyypillistä on, ettei sekoittuminen tee tuotteesta edellytetyllä tavalla vaarallista. Tuotevastuu ei lisäksi yleensäkaan sovellu varallisuusvahinkojen korvaamiseen. Tuotevastuulakia ei siis voi soveltaa korvauskysymykseen sekoittumisvahingon tapauksessa.

Vahingonkorvauslaki

Yleisesti vahinkojen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslain säännöksiä, mikäli laissa ei ole erikseen säädetty tästä poikkeusta. Lakiin viitataan myös ympäristövahinkolain ja tuotevastuulain osalta määritettäessä korvattavaa vahinkoa. Vastuuperusteena on tuottamus, eli vahingonaiheuttajan on tullut syyllistyä moitittavaan toimintaan, ja vahingon on oltava seurausta tästä toiminnasta. Yleisiä normeja sovellettaessa on kysymys vain siitä, onko syntynyt seuraus niin vahingollinen, että siitä voi syntyä korvausvastuu. Merkitystä ei ole sillä, onko vahinko aiheutunut muuntogeenisistä tuotteista tai ainesosista vai jostakin muusta syystä. Vain syntynyt vahinko on olennainen. Vahingonkorvauslaissa sovellettavan tuottamusperiaatteen mukaan laki soveltuisi rinnakkaiselovahinkojen korvaamiseen tilanteessa, jossa viljelijä on syyllistynyt moitittavaan toimintaan.

Vahingonkorvauslain 5 luku sisältää yleissäännökset korvattavista vahingoista, johon erityislaeissa, kuten tuotevastuulaissa, yleensä viitataan. Erityislaeilla saatetaan kuitenkin laajentaa korvattavan vahingon alaa tästä. Lain 5 luvussa korvattava vahinko on luokiteltu neljään ryhmään: henkilövahingot, kärsimys, esinevahingot ja taloudellinen vahinko, joka ei ole yhteydessä henkilö- eikä esinevahinkoon (puhdas varallisuusvahinko).

Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamiseen on kansainvälisesti suhtauduttu varovaisesti, ja niiden korvausedellytysten on katsottu olevan suppeammat kuin henkilö- ja esinevahinkojen. Tälle on syynä muun muassa vastuuriskin suuruus, joka on vahingonaiheuttajan kannalta vaikeasti arvioitavissa; vastuuriski saattaisi ulottua koskemaan rajoittamatonta henkilökuntaa. Kustannukset saattaisivat nousta hyvinkin suuriksi. Tämänkaltainen tilanne olisi selkeästi ristiriidassa komission rinnakkaiselolle asettamien tavoitteiden kanssa. Muuntogeenisestä viljelystä voi tulla liian riskialtista ja käytännössä mahdotonta.

Vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n mukaan varallisuusvahinko korvataan vain, jos se on aiheutettu rangaistavaksi säädettyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka jos korvaamiselle on erityisen painavia syitä. Sekoittumisvahingon tapauksessa on epäselvää, mitä voitaisiin pitää mainitunlaisena erityisen painavana syynä. Säännöksen tulkitaan on vaikea löytää apua lainvalmisteluasiakirjoista, koska erityisten painavien syiden vaatimus otettiin mukaan vasta valiokuntavaiheessa. Erityisen painava syy voisi olla ainakin vahingonaiheuttajan moitittava tai hyvän tavan vastainen menettely. Tällöin lähennyttään kuitenkin perinteistä tuottamusarviointia.

On myös otettava huomioon vahingon synnyttämiset. Lain 2 luvun 1 §:n mukaan vahingon on tullut syntyä teolla, joka voi olla joko positiivinen toimenpide tai oikeudellisen velvollisuuden laiminlyönti. Sekoittumisvahingolle luonteenomaista on vahingon syntyminen ilman toiminnanharjoittajan aktiivista tekoa tai laiminlyöntiä kasville tyypillisen lisääntymiskäyttäytymisen tai kuljetuksessa tapahtuneen vahingon taikka sekaannuksen seurauksena. Aktiivisen laiminlyönnin vaatimus voisi lähinnä täytyä, jos toiminnanharjoittajan voitaisiin katsoa syyllistyneen erityisten turvatoimien laiminlyöntiin. Tällöin kyse on kuitenkin jälleen tavallisesta tuottamusvastuusta.

Vahingonkorvauslain soveltuvuus sekoittumisvahingon aiheuttaman vahingon korvaamiseen on epäselvää. Vahingonkorvauslaki saattaisi soveltaa tapauksissa, joissa vahinko on syntynyt toiminnanharjoittajan tuot-

tamuksen seurauksena ja säännöksiä on rikottu. Tällöinkin on kyseenalaista, voidaanko tuotteen arvon laskemisen kaltainen varallisuusvahinko korvata säännöksen perusteella. Kysymyksen jättäminen tuomioistuinten tulkinnan varaan ei toteuta ajatusta yhtenäisestä järjestelmästä eikä palvele oikeusvarmuutta.

Naapuruussuhdelaki

Naapuruussuhdelain soveltumisesta muuntogeenisten kasvien aiheuttamiin vahinkoihin ei sinänsä ole säädetty, mutta lain 17 §:n säännös voisi tietyissä tapauksissa soveltua sekoittumisvahinkoon. Pykälän mukaan naapureiden ei tarvitse sietää toiselta kiinteistöltä kantautuvaa häiriötä, mikäli se aiheuttaa kohtuutonta rasitusta. Häiriön aiheuttajaksi on säädöksessä mainittu esimerkinomaisesti haitalliset aineet, noki, lika, pöly, haju, kosteus, melu, värinä, säteily, valo ja lämpö. Häiriön vastinparina on sietämisvelvollisuus, jonka mukaan naapurin on siedettävä haitta, joka ei ylitä kohtuuttomuuden rajaa. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon toiminnan tavanomaisuus ja yleisyys, sekä häiriön toistuvuus ja kesto. Myös aikaprioriteetti vaikuttaa häiriön arviointiin. Jos häiriön lähde on ollut olemassa ennen kuin haitankärsijä on saapunut paikalle, on haitankärsijän tullut olla selvillä mahdollisesta aiheutuvasta haitasta. Muun muassa Saksassa rinnakkaiselo-ahinkojen korvaaminen on järjestetty juuri naapuruusvoikeudelliselta pohjalta. Saksan järjestelmässä on otettu lähtökohdaksi siviilioikeudellinen sietovelvollisuus ja sietokynnyksen ylityessä syntyvä korvausvastuu.

Vastuun syntymistä naapuruussuhdelain 17 §:n kautta voisi lähtökohtaisesti pitää varteenotettavana lähtökohtana rinnakkaiselovastuukysymysten selvittämisessä. Vastuun muodostumista tällä tavoin ei tosin voitane vielä pitää selvänä kaikissa tapauksissa. Naapuruussuhdelain mukaisen vastuun syntymistä voisi harkita lähinnä, jos haitta on jatkuvaa eikä vahingon aiheuttanutta toimintaa voi pitää paikkakunnalla tavanomaisena. Tällainen tilanne olisi kuitenkin epätyypillinen ja tulisi kyseeseen lähinnä luvattoman toiminnan yhteydessä. Säädöksen soveltaminen rinnak-

kaiseloon voisi siis toimia joissakin tapauksissa, muttei tarjota ratkaisua pitkällä tähtäimellä. Lisäksi mainitussa tilanteessa tyyppillisenä ratkaisuna on toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen oikeuden määräyksellä, mikä ei sovi yhteen rinnakkaisten tuotantomuotojen yhteiselön järjestämisen ajatuksen kanssa.

Voimassaolevien vahingonkorvausjärjestelmien soveltaminen ei kuvattulla tavalla ratkaise sekoittumisvahinkojen korvaamiseen liittyviä ongelmia. Selkeä nimenomaan sekoittumisvahinkojen korvaamiseen räätälöity järjestelmä olisi vahinkojen korvaamisen järjestämiseksi paras vaihtoehto.

3.2.3 Vakuutusjärjestelmät ja rahastot

Vakuutukset ja rahastot ovat kiinteässä yhteydessä vahingonkorvausjärjestelmiin. Sekoittumisvahinkojen korvaaminen voisi onnistua perustamalla erillinen vakuutusjärjestelmä tai sekoittumisvahinkorahasto. Etuna vakuutustyyppisessä ratkaisussa olisi mahdollisuus määritellä vakuutus sopimuksessa ja -ehdoissa yksityiskohtaisesti vakuutuksen laukaiseva tapahtuma ja siihen liittyvät muut seikat. Näin tulkinnanvaraiset seikat saataisiin rajattua minimiin. Toisena etuna on mahdollisuus kustannusten kohdentamiseen vakuutuksenottajiin vakuutusmaksuja keräämällä. Vahinko tulisi samojen tahojen katettavaksi, jotka järjestelmästä hyötyvät ja kustannusten jakaantuminen kaikkien osallistujien kesken pitäisi yksittäisen toimijan riskin kohtuullisena. Kaikki toimijat kattavan korvausjärjestelmän aikaansaamiseksi olisi kuitenkin edellytettävä, että kaikki muuntogeenisten lajikkeiden viljelijät ottaisivat vakuutuksen tai liittyisivät rahastoon.

Vakuutusten ja rahastojen ongelmana muuntogeenisen viljelyn alkuvaiheessa on osallistuvien viljelijöiden pieni määrä. Kunnonnollista kustannusten jakaantumista ei saataisi aikaiseksi pienellä osallistujamäärällä, kun tarvittavaa varallisuusmassaa korvausten maksamiseen ei pystyttäisi kerryttämään ilman kohtuuttoman suuria liittymis- tai vakuutusmaksuja.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Soveltamisala

Lain soveltamisalaan ehdotetaan kuuluvaksi EU:n tai kansalliseen lajikeluetteloon hyväksytyyn muuntogeenisen kasvilajikkeen viljely, maatilalla tapahtuva sadon käsittely ja varastointi sekä kuljetukset maataloilla ja maatalojen välillä. Lakia sovellettaisiin sekä siemeniin että kasvinosiin ja näistä saatuun satoon. Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi muuntogeenisten kasvien, kasvinosien ja siementen kauppaan, niiden varastointiin ennen kylvöä, kuljetuksiin maatilalle, kuljetuksiin maatilalta eikä sadon käsittelyyn tai varastointiin maatalan ulkopuolella. Ehdotettua lakia ei myöskään sovellettaisi muuntogeenisten kasvien koetoimintaan, josta säädetään geenitekniikkalaissa, kun kysymyksessä on koetoiminta lajikeluetteloon kuulumattomilla muuntogeenisillä kasveilla.

Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävään maatilaympäristön ulkopuoliseen toimintaan, kuten elintarviketeollisuuteen, sovellettaisiin tavaran virhettä koskevia säännöksiä. Lähtökohta olisi siis sopimusoikeudellinen. Jos tavara ei vastaa sitä mistä on sovittu, on siinä virhe joka tavaran luovuttajan tulee korjata. Sovellettavaksi tulisivat kauppalain yleiset sopimusrikkomusta ja virheen korjaamista koskevat säännökset. Lisäksi siementen osalta sovellettavaksi tulisi siemenkauppalaki, jonka mukaan korvataan siemenen käyttäjälle vahinko, joka on aiheutunut kylvösiemenen virheestä. Rehujen osalta sovellettavaksi tulisi vastaavasti rehulaki (86/2008). Myös tuottajan ottamalla tuotevastuuvakuutuksella voisi olla käytännön merkitystä, kun tuotteessa on virhe. Muuntogeenisen kasvin lupamenettelyssä annettuja lajikekohtaisia lupaehtoja sovelletaan myös tilan ulkopuolella.

Laissa olisi valvontaviranomaisille valtuutus tarkastaa ja ottaa näytteitä myös muiden kuin muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä, käsittelystä ja varastoinnista, valvoessaan lain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöön panoa ja niiden noudattamista. Lakia sovellettaisiin myös sellaiseen kasvustoon, satoon ja viljelyalueeseen, joissa muuntogeenistä ainesta on sekoittumisen seurauksena epäpuhtautena, mikäli muuntogeenisen

aineksen pitoisuus ylittää muuntogeenisten tuotteiden merkinnöistä säädetyn kynnyksen.

Lain ehdotettu soveltamisala on rajattu huomioiden todennäköisimmät muuntogeenisen aineksen leviämistavat. Lisäksi soveltamisalan rajausta on tarkasteltu vastuukysymysten ja valvontaviranomaisten valtuuksien kannalta, huomioiden todennäköisimmät sekoittumistapaukset ja viljelyn valvonnan keskeisimmät kysymykset. Muuntogeeniset lajikkeet tulevat alkuvaiheessa olemaan ammattiviljelijöiden käyttämiä lajikkeita. Kotitarveviljelijät on kuitenkin sisällytetty soveltamisalaan, jotta valvonta olisi mahdollisimman kattavaa.

Ilmoitusvelvollisuus ja viljelypaikkojen rekisteri

Lakiin ehdotetaan ilmoitusvelvollisuutta muuntogeenisen lajikkeen viljelijälle hyvissä ajoin ennen kyseisen lajikkeen kylvöä. Ilmoitus tulisi tehdä Elintarviketurvallisuusvirastolle. Ilmoituksen voisi tehdä myös kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelyä koskevat yksityiskohtaiset, lohkokohtaiset tiedot kerättäisiin maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmän mukaisesti rekistereihin. Tarkoitukseenmukaisinta olisi käyttää olemassa olevaa peltolohkorekisteriä siten, että siihen merkitäisiin muuntogeenisten lajikkeiden viljelypaikat ja niiden viljelijät. Tällöin tiedot olisivat myös parhaiten viljelijöiden käytettävissä rinnakkaiseloja koskevissa käytännön tilanteissa.

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisisi verkkosivuillaan luettelon kunnista, joissa muuntogeenisiä viljelykasveja viljellään. Yksityiskohtaiset viljelytiedot, kuten käytetty lajike ja viljelylohkon tarkka sijainti, olisivat saatavilla Elintarviketurvallisuusvirastolta, työvoima- ja elinkeinokeskuksilta ja kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselta.

Ilmoitusvelvollisuus koskisi tietyin edellytyksin myös tilannetta, jossa muuntogeenisen kasvin viljelyyn käytetty alue vaihtaisi omistajaa tai haltijaa. Alueen luovuttajan ja alueen haltijan tulisi ilmoittaa muuntogeenisen

lajikkeen käytöstä luovutuksensaajalle, mikäli alueeseen kohdistuisi viljelyrajoituksia tai vaatimuksia alueen käsittelystä.

Viljelyä sekä toiminnanharjoittajaa koskevat määräykset

Ehdotuksen keskeisin muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien välistä sekoittumista estävä toimenpide olisi määräys riittävästä suojaetäisyydestä näiden välillä. Rinnakkaiseloja koskevat toimenpiteet tässä ehdotuksessa ja sen nojalla annettavissa säädöksissä on suhteutettu siten, että sekoittuminen jäisi mahdollisimman alhaiseksi siten, että otetaan huomioon muuntogeenisten tuotteiden merkintöjä rehuissa ja elintarvikkeissa koskeva yhteisöläinsäädäntö.

Koska sopivimmat toimenpiteet, joilla sekoittumista ja leviämistä parhaiten estetään riippuvat keskeisesti kyseessä olevasta kasvilajista ja myös sen viljelymuodosta, rinnakkaiseloja koskevat yksityiskohtaiset säännökset laadittaisiin ehdotuksen mukaan lajikohtaisesti, tarvittaessa lajikekohtaisesti. Laissa valtuutettaisiin maa- ja metsätalousministeriö antamaan tarkemmat määräykset muuntogeenisten viljelykasvien viljelystä, varastoinnista ja kuljetuksesta. Suojaetäisyyksistä säädetäisiin tässä laissa.

Velvollisuus suojaetäisyyden noudattamisesta olisi ehdotuksessa muuntogeenisten lajikkeiden viljelijän vastuulla. Muita keskeisiä muuntogeenisten viljelykasvien viljelijää koskevia vaatimuksia olisivat vaatimukset koneiden ja laitteiden puhdistustoimenpiteistä, velvollisuus suorittaa asiaa koskeva Elintarviketurvallisuusviraston järjestämä tutkimus, mahdolliset laji- tai lajikekohtaiset viljelyrajoitukset, vaatimukset jääntikasvien hävittämisestä, kasvijätteen käsittelystä ja maanmuokkauksesta muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeen sekä kirjanpitovelvollisuus. Viljelijän tulisi myös pyytää muuntogeeniselle kasvintuotannolle maanomistajan suostumus, sekä ilmoittaa toiminnastaan naapureille.

Taloudellisten vahinkojen korvaaminen

Lakiin ehdotetaan menettelyä, jossa muuntogeenisen aineksen tahattomasta sekoittumisesta johtuva taloudellinen vahinko voitaisiin korvata tavanomaista tai luonnonmukaista tuotantoa harjoittavalle viljelijälle. Viljelijälle voi aiheutua pääasiassa kahdentyyppistä vahinkoa, jotka heikentävät hänen taloudellista asemaansa. Tulonmenetys voi syntyä siitä, että tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla tuotettuja tuotteita tai niistä valmistettuja tuotteita ei saa markkinoida lainkaan tai niitä saa markkinoida vain muuntogeenisyyden osoittavalla merkinnällä varustettuna. Muuta vahinkoa voi syntyä myös luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle siitä, että hänen viljelemänsä peltolohkot tai kasvattamansa eläimet asetetaan luomuasetuksessa tarkoitettuun siirtymävaiheeseen. Lain mukaan korvattaisiin myös vahingon selvittämisestä ja viljelmän ennallistamisesta aiheutuneet kustannukset.

Vahinko korvattaisiin valtion varoista, jos voitaisiin osoittaa, että se on todennäköisesti aiheutunut muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä tai varastoinnista maatilalla tai kuljetuksesta maatilalla tai maatilojen välillä. Vahinkoa ei korvattaisi, jos vahingon voidaan katsoa aiheutuneen vahingonkäräjän omasta toiminnasta. Jos suojaetäisyydestä on sopimuksella poikettu, ei vahinkoa korvattaisi sopimusosapuolena olevalle vahingonkäräjälle. Valtiolla olisi lisäksi takautumisoikeus toiminnanharjoittajaa kohtaan, joka on laiminlyönyt tahallisesti tai tuottamuksella laissa säädettyjä vaatimuksia.

Korvausmenettelyksi ehdotetaan yksinkertaista hakemusmenettelyä, jossa vahingonkäräjä hakisi korvausta Elintarviketurvallisuusvirastolta määräajassa. Elintarviketurvallisuusvirasto tekisi päätöksen vahingon korvaamisesta. Ehdotettavan vahingonkorvausjärjestelmän ei ole tarkoitus sulkea pois muita vaihtoehtoisia tai täydentäviä vahingonkorvausjärjestelmiä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Toiminnanharjoittajiin ja viranomaisiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset

Toiminnanharjoittajat

Ehdotetusta laista syntyisi lisäkustannuksia muuntogeenistä toimintaa harjoittavalle viljelijälle verrattuna muihin tuotantomuotoihin. Suojaetäisyyksien noudattaminen saattaisi vaatia viljelykelpoisen peltopinta-alan käyttämättä jättämistä tai käyttämistä muuhun tarkoitukseen. Kustannuksia syntyisi myös muuntogeenisen aineiston erillään pitämisestä, tilojen laitteiden ja kaluston puhdistamisesta, toiminnanharjoittajalta edellytetyn tutkinnon suorittamisesta, viranomaisille tehtävistä ilmoituksista ja jäljitettävyyttä varten pidettävästä kirjanpidosta. Merkittävämpänä taloudellisena vaikutuksena olisi muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeisistä viljelykiertovaatimuksista aiheutunut saamatta jäänyt tuotto ja alueen säännöstenmukaisesta hoidosta aiheutuneet kustannukset. Viljelykiertorajoituksista saattaisi aiheutua kustannuksia myös muuntogeeniseen viljelyyn käytetyn alueen luovutuksensaajalle, joka saa alueen haltuunsa aikana, jolloin viljelykiertosta on vielä huolehdittava.

Ehdotetun lain lisäksi gm-asetus edellyttää muuntogeenisen ja muun aineiston erillään pitämistä, jos osa tuotteista halutaan saattaa markkinoille ilman muuntogeenisyyden osoittavia merkintöjä. Vaatimus erillään pidosta aineiston kaikissa käsittelyvaiheissa aiheuttaa huomattavia lisäkustannuksia toiminnanharjoittajien lisäksi myös teollisuuden toimijoille.

Merkittävä taloudellinen vaikutus on korvausvastuu, joka saattaa sekoittumistapauksessa syntyä toiminnanharjoittajalle toista viljelijää kohtaan. Vastuun syntyminen edellyttää kuitenkin, että toiminnanharjoittaja on menetellyt tahallisesti tai tuottamuksella ehdotetun lain säännösten vastaisesti.

Viranomaiset

Esityksen vaikutukset valtion talousarvioon syntyisivät pääosin muuntogeenisten viljely-

alueiden rekisterin muodostamisesta, ylläpitämisestä, neuvonnasta sekä valvonnasta ja näytteenotosta. Valvonnasta ja muista viranomaissuoritteista aiheutuvat kustannukset määräytyisivät valtion maksuperustelain (150/1992) mukaan määräytyvillä maksuilla. Maksuilla katettaisiin myös viljelmien rekisteröinnistä aiheutuvat kustannukset.

Vähäisiä vaikutuksia talousarvioon syntyisi korvauksista, joita valtio maksaa viljelijälle sekoittumistapauksissa. Valtion takautumisvastuu tuottamuksellisesti menetellyttä viljelijää kohtaan kuitenkin kompensoisi tätä vaikutusta tietyissä tapauksissa. Valtiolle vahingonkorvauksista aiheutuvien kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida, koska muuntogeenisiä lajeja ei Suomessa toistaiseksi viljellä.

Muuntogeenisen tärkkelysperunan sekoittumisesta aiheutuvat kustannukset

Komissiossa on käsiteltävänä hakemus viljelyluvaksi muuntogeeniselle perunalle, jossa tärkkelyksen ainesosan, amylopektiinin, pitoisuutta on parannettu. Kyseistä perunaa voidaan viljellä myös Suomen olosuhteissa, jos tärkkelysteollisuus näin päättää ja perunan jalostaja antaa lisenssioikeudet viljellä lajiketta Suomessa.

Peruna on suvuttomasti, mukuloiden kautta lisäävä viljelykasvi. Siitepölyn leviäminen on perunan osalta rajallista, sillä kukkiin ei muodostu mettä. Peruna ei myöskään pysty villiintymään viljelykarkulais- tai villipopulaatioksi, mutta sadonkorjuussa lohkolle voi jäädä korjaamattomia mukuloita. Rinnakkaiselon ongelmaksi muodostuvat perunakasvustossa jääntiperunoiden aiheuttamat lajikesekaannukset, jos peräkkäisinä vuosina samassa pellossa viljellään eri lajikkeita. Lajikesekaannuksia on Suomessa esiintynyt siemenperunaviljelyksillä tutkimuksen mukaan 0,02 prosentilla tutkituista mukuloista. Nykyisin siementuotannossa viljelykiertovaatimuksena on vähintään kaksi vuotta. Eristyettäisyysvaatimuksia ei ole.

Perunaa viljeltiin vuonna 2007 Suomessa 27 500 hehtaarilla, josta tärkkelysperunan viljelyala oli 7 900 hehtaaria sekä ruoka- ja ruokaperunateollisuuden viljelyala 15 600 hehtaaria. Siementuotantoala sekä muu peru-

na-ala oli yhteensä 4 000 hehtaaria. Tärkkelystuotannosta käytetään 80 prosenttia paperiteollisuudessa, eli laskennallisesti tärkkelysperunan non food -ala oli 6 320 hehtaaria. Periaatteessa paperiteollisuuden käyttämä tärkkelys voisi olla muuntogeenisestä perunasta valmistettua erityisesti sen paperin valmistuksessa tarvittavien teknisten ominaisuuksiensa takia.

Tärkkelysperunan tuotanto on keskittynyt Etelä-Pohjanmaalle ja Satakuntaan. Ruokaperunateollisuudesta viljellään puolet Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Etelä-Pohjanmaalla on noin 15 prosenttia ruoka- ja ruokaperunateollisuudesta. Suurin siementuotantoalue on Pohjois-Pohjanmaa.

Luonnonmukaisen perunan viljelyala on yhteensä noin 400 hehtaaria, josta ruokaperunaa viljellään 260 hehtaarilla ja tärkkelysperunaa 30 hehtaarilla. Ruokaperunaa viljellään eniten Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla sekä Hämeessä, yhteensä 140 hehtaarilla. Tärkkelysperunasta 25 hehtaaria viljellään Pohjanmaalla ja Satakunnassa.

Suurin riski perunalajikkeiden sekoittumiselle on Pohjanmaan perunantuotantoalueilla. Taloudellisesti suurin korvaus koituisi muuntogeenisen ja luonnonmukaisesti tuotetun perunan sekoittumisesta, koska hintaero on kyseisessä tapauksessa suurin. Nyt luonnonmukaisen tärkkelysperunan hinta on kaksinkertainen suhteessa tavanomaisesti viljeltyyn, eli tuottaja saa luonnonmukaisesti kasvatetusta tärkkelysperunasta kilolta noin 40 senttiä enemmän kuin tavanomaisesti tuotetun perunan tuottaja. Tavanomaisen tärkkelysperunatuotannon keskisato on noin 30 000 kiloa, kun se vastaavasti tärkkelysperunan luonnonmukaisessa tuotannossa on keskimäärin 13 500 kiloa. Sekoittumisen aiheuttama tulonmenetyks olisi noin 5 400 euroa hehtaarilta.

Tärkkelys- ja ruokaperunateollisuudessa lajikkeiden välinen sekoittuminen on tavallista enemmän kuin siementuotannossa. Esimerkiksi jos yhdellä prosentilla Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan perunalasta jääntiperunoiden osuus ylittäisi kynnysarvojen asettamat raja-arvot, tarkoittaisi tämä vajaan 17 hehtaarin alalla lajikesekoannuksia. Laskennallinen vahinko olisi 91 800 euroa. Sitä kuinka suuri osa sekoittumisista

ei olisi johtunut viljelijän huolimattomuudesta, vaan viljelijästä riippumattomista syistä, ei ole mahdollista arvioida etukäteen.

Lisäksi jos satoa ei pystytä markkinoimaan mihinkään käyttötarkoitukseen, kuten non food -perunan kyseessä ollessa on mahdollista (sekaannuksen takia paperiteollisuus katsoo tärkkelyksen ominaisuuksiensa perusteella olevan käyttötarkoitukseensa sopimattonta), on perunaa käsiteltävä jätteenä. Kun sato perunan vaalean rengasmädän saastuttamalta alalta joudutaan hävittämään jätteenä, siitä aiheutuvat kustannukset hehtaaria kohden ovat noin 1 500 euroa. Yhteensä 17 hehtaaria vastaavan perunan määrän hävittämiskustannukset olisivat noin 25 000 euroa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksen mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto toimisi valvovana viranomaisena. Valvontavelvoite pitäisi sisällään vuosittaisen valvontasuunnitelman laatimisen ja siihen liittyvät tarkastukset ja näytteenotot. Elintarviketurvallisuusvirasto ylläpitäisi myös rekisteriä muuntogeenisistä viljelmistä. Viljelijä ilmoittaisi tiedot muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä Elintarviketurvallisuusvirastolle tai vaihtoehtoisesti kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle, joka toimittaisi tiedot edelleen elintarviketurvallisuusvirastolle. Elintarviketurvallisuusviraston velvollisuutena olisi myös muuntogeenistä toimintaa harjoittavilta viljelijöiltä vaadittavan tutkimuksen järjestäminen. Elintarviketurvallisuusvirasto huolehtisi myös sekoittumisvahinkojen korvaushakemusten käsittelystä ja korvausten maksamisesta. Elintarviketurvallisuusvirasto voisi käyttää valvonnassa apuna maaseutuelinkeinoviranomaisia sekä työvoimaja elinkeinokeskuksia. Valvonnasta ja rekisteritoimenpiteistä syntyvät viranomaiskustannukset peritään toiminnanharjoittajalta valtion maksuperustelain mukaisesti.

4.3 Ympäristövaikutukset

Jokainen EU:ssa viljeltäväksi tarkoitettu muuntogeeninen viljelykasvi käy läpi yhtei-

sösäädösten edellyttämät turvallisuustutkimukset ennen kuin kasville voidaan myöntää viljelylupa. Viljelylupan voi saada vain sellainen muuntogeeninen viljelykasvi, joka on säädösvaatimusten mukaisesti osoitettu turvalliseksi ihmisille, eläimille ja ympäristölle. Lajikkeeseen jalostetut ominaisuudet ja sen mahdollisesti muuttuneet viljelymenetelmät hyväksytään käyttöön yhteisön geenitekniikka- ja kasvinsuojelusäännösten mukaisesti. Muuntogeenisen kasvin viljelylupa on määräaikainen, ja se sisältää aina myös vaatimukset viljelyyn mahdollisesti liittyvien ympäristövaikutusten seurannasta. Hyväksytyssä seurantaohjelmassa tarkkaillaan myös viljelystä mahdollisesti aiheutuvia ennakoimattomia vaikutuksia ympäristössä, ja jos haittoja ilmenee, lajikkeen viljelyä voidaan rajoittaa.

Lajikkeen mahdolliset vaikutukset ympäristöön riippuvat siihen jalostetuista ominaisuuksista. Ympäristövaikutusten todennäköisyys on usein pieni, mikäli ainoastaan kasvin laatuominaisuuksia on jalostettu. Viljelyyn hyväksytyillä muuntogeenisillä lajikkeilla saattaa olla viljely-ympäristöön välillisiä vaikutuksia, jotka aiheutuvat maatalouskäytännöissä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista ja liittyvät muun muassa peltoekosysteemien biologiseen monimuotoisuuteen sekä maatalouskemikaalien käyttöön.

Viljeltävän kasvilajin valinnalla, kuten kasvatetaanko tuuli- vai hyönteispölytteisiä kasvilajeja, on vaikutusta pölytyshyönteisten runsauteen ja monimuotoisuuteen viljely-ympäristössä. Lajike-erojen vaikutus on sitä vastoin vähäisempi, olivatpa lajikkeet muuntogeenisiä tai tavanomaisia. Mikäli muuntogeenisten lajikkeiden tulo viljelyyn aiheuttaisi muutoksia eri kasvilajien viljelyn laajuudessa tai viljelykierrossa Suomessa, sillä voisi olla välillisiä vaikutuksia viljely-ympäristöjen biologiseen monimuotoisuuteen.

Nyt ehdotettavan lain nojalla annettaisiin yksityiskohtaisia säännöksiä muun muassa viljelykierrosta, jota on noudatettava siirryttäessä muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelystä takaisin tavanomaisen muun lajikkeen viljelyyn peltolohkolla. Mikäli tällaiset siirtymäsäännökset muodostuisivat käytännön viljelyn kannalta perusteettoman raskaiksi,

ne voisivat lisätä painetta viljellä samaa tai samantyyppistä kasvilajiketta vuodesta toiseen samalla peltolohkolla (monokulttuuri). Toisaalta esimerkiksi juuri perunaviljelyssä monokulttuuri on jo nyt vallitseva käytäntö useilla perunan tuotantoalueilla.

Ympäristövaikutuksia saattaa ilmetä, jos jalostettu ominaisuus muuttaa kasvin aikaisempia viljelykäytänteitä. Esimerkkinä ovat tietyille kasvinsuojeluaineelle vastustuskykyiksi jalostetut kasvilajikkeet. Kyseistä lajiketta viljeltäessä mainittu kasvinsuojeluaine korvaa muiden kasvinsuojeluaineiden käyttöä. Tällöin vaikutukset riippuvat kasvinsuojeluaineen ominaisuuksista ja käyttötavasta. Vaikutukset voivat olla ympäristön kannalta edullisia, mikäli kyseinen aine on haittommampi kuin sen korvaamat tehoaineet tai viljelyssä voidaan luopua ennalta ehkäisevästä ruiskutusikäytännöstä ja siirtyä tarpeen mukaisiin torjuntakäsittelyihin.

Muuntogeenisten lajikkeiden odotetaan lisäävän kasvien tuottavuutta ja kestävyyttä erilaisia kasvitauteja ja ympäristörasituksia vastaan, minkä ansiosta esimerkiksi kasvinsuojeluaineiden tai lannoitteiden käyttötarve voi alentua. Yleisesti ei voida todeta, että muuntogeenisten lajikkeiden käyttöönotto vähentäisi tai lisääsi kasvinsuojeluaineiden käyttöä. Käyttömäärä riippuu kasvista ja sen jalostetusta ominaisuudesta, ja lopputulos riippuu paljolti myös yksittäisen viljelijän ratkaisuista. Kuitenkin on selvää, että muuntogeenisten lajikkeiden käyttöönotto vaikuttaisi siihen, mikä tyyppisiä kasvinsuojeluaineita käytettäisiin.

Muuntogeeniset lajikkeet voivat myös parantaa viljelykasvien satotasoa ja teoreettisesti vähentää tarvetta peltomaahan. Suomessa muuntogeenisten lajikkeiden laajamittainenkaan viljely tuskin kuitenkaan vaikuttaisi peltokasvien kokonaisviljelyalaan.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotuksen keskeisimmät vaikutukset liittyvät taloudellisiin seikkoihin. Ehdotetulla lailla ei ole merkittäviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia, tai alueidenkehitykseen, työelämään taikka tasa-arvokysymyksiin liittyviä vaikutuksia.

Muuntogeenisten ja tavanomaisten tuotantomuotojen rinnakkaiseloja koskevilla säännöksillä halutaan säilyttää tuottajien mahdollisuudet erilaisiin tuotantotapoihin. Samalla turvataan kuluttajien mahdollisuudet valita tulevaisuudessakin eri tavoin tuotettuja hyödykkeitä. Sääntelemättömän muuntogeenisen viljelyn ja hallitsemattoman sekoittumisen seurauksena voisi olla tilanne, jossa markkinoilta ei joidenkin tuotteiden osalta enää löytyisi muuntogeenisellä aineksella sekoittumattomia tuotteita. Ehdotetun lain muuntogeenisten lajikkeiden viljelyä koskevilla säännöksillä pyritään luomaan toimiva järjestelmä, joka estää sekoittumista ja mahdollistaa tuottajien ja kuluttajien valinnanvapauden. Toimiva järjestelmä mahdollistaa kotimaisen muuntogeenisten tuotteiden viljelyn Suomessa ja voi parantaa kotimaisten tuotteiden kilpailukykyä myös kansainvälisesti.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto

Ehdotus on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä. Ehdotus perustuu 2.2.2004 asetetun ohjaustyöryhmän raportteihin (Työryhmämuistiot MMM 2005:9 ja MMM 2005:16). Työn aikana kuultiin asiantuntijoita, sidosryhmiä ja käytännön valvontaa suorittavia viranomaisia.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi muuntogeenisestä kasvintuotannosta sekä muuntogeenisen, tavanomaisen ja luonnontuotannon rinnakkaiselosta valmistui 8.7.2008 ja se lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle. Saatujen kirjallisten lausuntojen perusteella luonnosta täsmennettiin.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta: Agrologien liitto r.y., Agronomiliitto ry, A. I. Virtanen -instituutti, Biocenter Oulu, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska Föreningen r.y., Biotekniikan neuvottelukunta, Boreal Kasvinjalostus Oy, Dendrologian Seura - Dendrologiska Sällskapet r.y., Elintarviketeollisuusliitto ry, Elintarviketieteiden Seura

r.y., Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Eläinsuojeluliitto Animalia – Djurskyddsförbundet Animalia ry, Geenitekniikan lautakunta, Greenpeace Pohjola ry, Hankkija-Maatalous Oy, Helsingin yliopiston Biotekniikan instituutti, Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, Joensuun yliopiston matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Kansalaisten Bioturvayhdistys ry, Kasvinsuojeluseura r.y., Kasvinsuojeluteollisuus ry, Kauppapuutarhaliitto - Handelsträdgårdsförbundet ry, Kotimaiset Kasvikset ry, Kuluttajat-Konsumenterna r.y., Kuluttajatutkimuskeskus, Kuluttajavirasto, Kuopion yliopiston luonnon- ja ympäristötieteellinen tiedekunta, Liikenne- ja viestintäministeriö, Luomuliitto ry, Luomutuotannon edistäjät ry, Luonnonsuojeluyhdistys Tuottava Maa - Turvattu Luonto ry, Luonnonvarainneuvosto, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, maa- ja metsätalousministeriön osastot ja erilliset yksiköt, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Maan Ystävät ry, Maaseutuvirasto Mavi, Maatalouskesko Oy, Maatiainen ry, Natur och Miljö rf, oikeusministeriö, opetusministeriö, Oulun yliopiston luonnontieteellinen tiedekunta, Perunantutkimuslaitos, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Puutarhaliitto – Trädgårdsförbundet ry, Rehuraisio Oy, Siemenkauppiaitten yhdistys r.y., sisäasiainministeriö, Societas biochemica, biophysica et microbiologica Fenniae ry, Societas Genetica Fennica ry, Sokerijuurikkaan Tutkimuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV, Suomen Bioteollisuus ry, Suomen Kuluttajaliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto r.y., Suomen Maataloustieteellinen Seura ry, Suomen Mehiläishoitajain Liitto SML ry, Suomen Rehu Oy, Suomen Siemenperunakeskus Oy, Suomen ympäristökeskus, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f., Svenska lantbrukssällskapens förbund r.f., Tekes-teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus, Tulevaisuuden Tutkimuksen Seura r.y., tullihallitus, tullilaboratorio, Turun yliopiston Biotekniikan keskus, Turun yliopiston matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot, työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoasiainministeriö, valtio-

neuvoston kanslia, Valtion teknillinen tutkimuskeskus VTT Biotekniikka, valtiovarainministeriö, WWF Suomi, ympäristöministeriö ja Ålands landskapsregering.

Lausuntoja saatiin yhteensä 67. Muutamalla lausunnonantajalla ei ollut huomautettavaa ehdotuksesta. Lausuntojen lisäksi ehdotuksen varhaisempaan luonnokseen liittyen saatiin muutamia muistioita.

Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, Maatiainen ry, Etelä-Suomen Luonnonmukaisen Viljelyn yhdistys Esvy, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., GMO-vapaa Suomi –kampanja, Kuluttajatutkimuskeskus, Puutarhaliitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV, Suomen Maataloustieteellinen Seura ry, ympäristöministeriö, Biotekniikan neuvottelukunta ja Liisa Kuusipalo esittivät lain soveltamisalaa laajennettavaksi tai soveltamisalan ulkopuolista soveltuvaa muuta lainsäädäntöä tarkennettavaksi.

Ympäristöministeriö, Geenitekniikan lautakunta, Suomen ympäristökeskus sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV halusivat selkeyttää geenitekniikkalain asemaa suhteessa ehdotetun lain soveltamisalaan.

ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., Maatiainen ry sekä Elävä maa ry kiinnittivät huomiota muuntogeenisen lajikkeen viljelijältä vaadittavaan tutkintoon, sen henkilölliseen ulottuvuuteen ja voimasaolon määräaikaaisuuteen. Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Pohjanmaan TE-keskus sekä Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y. esittivät myös, että viljelysuunnitelmasta tulisi säätää tarkemmin.

Puutarhaliitto ry, Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Suomen luonnonsuojeluliitto r.y., Elävä maa ry, Liisa Kuusipalo, GMO-vapaa Suomi –kampanja, Rehuraisio Oy, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y. sekä Maatiainen ry ottivat esille muuntogeenisestä viljelystä naapu-

rille tehtävän ilmoituksen tai luvan lisäämisen ehdotukseen.

Biotekniikan neuvottelukunta, Suomen Siemenperunakeskus Oy, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry ja Pohjanmaan TE-keskus esittivät muutoksia viranomaisille tehtävään ilmoitukseen ja sen määraikaan.

ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Maatiainen ry, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y. sekä GMO-vapaa Suomi –kampanja kommentoivat jäljitettävyyteen liittyvän tiedoston muotovaatimuksia tai säilytysaikaan.

Perunantutkimuslaitos, GMO-vapaa Suomi –kampanja, Elintarviketieteiden seura r.y., ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Kuluttajatutkimuskeskus Biotekniikan neuvottelukunta, Suomen Mehiläishoitajain Liitto SML ry, Maatiainen ry, Suomen luonnonsuojeluliitto r.y., Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., ympäristöministeriö, Natur och Miljö rf, maa- ja metsätalousministeriön maatalousosasto sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV kommentoivat suojaetäisyyksiä, niiden pakolliseksi säätämistä, soveltamista eri lajikkeiden ja viljelmien välillä eri tilanteissa ja omistussuhteissa sekä niistä poikkeamisen mahdollisuutta tai sen kieltämistä.

Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus kiinnittivät huomiota viljelykiertoon ja sen yksityiskohtiin. Suomen ympäristökeskus, Sokerijuurikkaan tutkimuskeskus sekä Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y. esittivät ehdotukseen lisättäväksi muuntogeenisen kasvijätteen hävittämisen ja rikkakasvien seurannan ja hävittämisen sekä toivoivat selvennystä viljelyn lopettamisen jälkeisiin vastuukysymyksiin.

GMO-vapaa Suomi –kampanja, Maatiainen ry, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., Maan ystävät ry, Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus kommentoivat valvonnan perusteita ja valvontasuunnitelmaa. Suomen ympäristökeskus, Ympäristöministeriö, Geenitekniikan lautakunta ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV, Sisäasiainministeriö ja Suomen Siemenperunakeskus Oy kiinnittivät

huomiota valvonnan yksityiskohtiin ja valvontaa suhteesta geenitekniikkalain mukaiseen valvontaan. Elävä maa ry, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., GMO-vapaa Suomi –kampanja, Liisa Kuusipalo sekä Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry kommentoivat lisäksi valvonnasta koituvia kustannuksia ja niiden kohdentamista.

Oikeusministeriö ja ympäristöministeriö ehdottivat muutoksia tarkastus- ja tiedonsaantioikeuteen. Maa- ja metsätalousministeriön maatalousosasto, maaseutuvirasto, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV esittivät rekisterin toteutuksesta tehtävän lisäselvitystä.

Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus, Maatiainen ry, maa- ja metsätalousministeriön talous- ja kehittämissyksikkö, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., Kuopion yliopisto, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry ja oikeusministeriö kommentoivat rekisterin sisältöä ja tiedonsaantioikeutta. GMO-vapaa Suomi –kampanja, Maatiainen ry, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y. kiinnittivät huomiota tietojen säilytysaikaan. Oikeusministeriö ja Elintarviketurvallisuusvirasto Evira esittivät kommentteja pakkokeinosaännökistä.

Kuopion yliopisto, Maatiainen ry, Maan ystävät ry, Elävä maa ry, Natur och Miljö rf, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, Liisa Kuusipalo, Suomen Maataloustieteellinen Seura ry, Suomen Siemenperunakeskus Oy, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus sekä Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry kiinnittivät huomiota valittuun vahingonkorvausjärjestelmään. Myös vaihtoehtoisten järjestelmien soveltamista ja ehdotetun soveltamisalan laajentamista esitettiin. Maatiainen ry, Luomuliitto ry ja Biodynaaminen yhdistys r.y., Suomen Siemenperunakeskus Oy ja GMO-vapaa Suomi –kampanja esittivät korvausten hakemisen määräajan pidentämistä.

Valtiovarainministeriö ja maa- ja metsätalousministeriön talous- ja kehittämissyksikkö sekä oikeusministeriö esittivät tarkennuksia valtion takautumisoikeuteen. Valtiovarainministeriö huomautti lisäksi, että valtion maksama vahingonkorvaus on sidottu talousarvioon otettuun määrärahaan.

Muita esille nousseita asioita olivat muun muassa Suomen Siemenperunakeskus Oy:n esille tuoma perunanviljelyn niin sanottujen ”highgrade-alueiden” huomioiminen ja Pohjanmaan TE-keskuksen huomauttama sekoittumisen todentaminen ja siitä syntyvien kustannusten jakautuminen. Maatiainen ry piti lisäksi luomuviljelyä riittävänä syynä muuntogeenisen lajikkeen viljelyn rajoittamiselle. Oikeusministeriö esitti korjauksia muutoksenhakukieltoon. GMO-vapaa Suomi –kampanja ja Suomen Siemenperunakeskus Oy kiinnittivät huomiota mahdollisten väärinkäytösten mahdollisuuteen. Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry huomautti sekoittuneen pellon alentuneen arvon jäävän vuokranantajan tappioksi.

Lausunnoissa esitetyt huomautukset on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon ehdotusta viimeisteltäessä.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Hallituksen esitys Eduskunnalle aluehallinnon uudistamista koskeväksi lainsäädännöksi (59/2009) sisältää ehdotuksen uudistaa aluehallintoa ja aluehallintoviranomaisia. Esitettyjen uudistusten tullessa voimaan valtion aluehallinto (lääninhallitukset, työ- ja elinkeinokeskukset, alueelliset ympäristökeskukset, ympäristölupavirastot, tiepiirit ja työsuojelupiirien työsuojelutoimistot) koottaisiin kahteen monialaiseen viranomaiseen, joita olisivat aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Tämän esityksen osalta uudistuksella olisi vaikutuksia työ- ja elinkeinokeskusten organisaatioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Tavoite. Lain tavoitteena on estää muuntogeenisten kasvilajikkeiden leviämistä ja niiden muuntogeenisen perintöaineksen sekoittumista muihin viljelykasveihin. Lain tavoitteena on myös estää muuntogeenisten lajikkeiden sekoittumisesta ja leviämisestä viljelijöille mahdollisesti aiheutuvia taloudellisia vahinkoja sekä selkeyttää vastuukysymyksiä viljeltäessä muuntogeenisiä kasvilajikkeita.

Muuntogeenisistä kasveista saatujen elintarvikkeiden ja rehujen merkintää koskee gm-asetus. Muuntogeenisten tuotteiden pakkausmerkinnät antavat kuluttajille ja viljelijöille mahdollisuuden valita muuntogeenisten ja muiden tuotteiden välillä. Lakiehdotus osaltaan edesauttaa näiden merkintäsäännösten toteuttamista luomalla puitteet sille, että eri tuotantomuotoja voidaan harjoittaa rinnakkain samalla alueella noudattaen samalla muuntogeenisten tuotteiden merkitsemisestä annettuja säännöksiä. Laissa säädettävien viljelyn aloittamisilmoitusten ja valvontarekisterin avulla helpotetaan myös muuntogeenisten tuotteiden jäljitettävyyttä, josta säädetään jäljitettävyys- ja merkintäasetuksessa.

Lain tavoitteena ei ole ratkaista lupamenettelyn alaisia muuntogeenisten kasvien turvallisuuteen, terveydellisiin vaikutuksiin tai ympäristövaikutuksiin liittyviä kysymyksiä, koska nämä asiat on ratkaistu jo lupamenettelyn yhteydessä.

2 §. Soveltamisala. Lain soveltamisalaan ehdotetaan kuuluvaksi EU:n tai kansalliseen lajikeluetteloon hyväksytyn muuntogeenisen kasvilajikkeen viljely, maatilalla tapahtuva sadon käsittely ja varastointi, kuljetus maatilalla ja maatilojen välillä silloin, kun muuntogeenistä kasviainesta kuljetetaan kuivatavaksi tai lajiteltavaksi toiselle maatilalle, sekä tällaisella lajikkeella tehtävä viljelykoetointia.

Lakia sovellettaisiin tällaisten lajikkeiden kaikkeen viljelyyn, riippumatta yksittäisen viljelmän koosta. Viljelyä voitaisiin harjoittaa pellolla, tai muulla siihen rinnastettavalla alueella, pihossa ja puutarhoissa sekä kasvihuoneissa. Lakia sovellettaisiin muuntogeenisiin kasviyksilöihin, siemeniin, kasvosiiniin ja sekä näistä saatuun satoon. Tässä tarkoitettuja muuntogeenisiä kasvosia ovat esimerkiksi perunan mukulat.

Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi muuntogeenisten kasvien, kasvosiinien ja siementen kauppaan, niiden varastointiin ennen kylvöä, kuljetuksiin maatilalle, kuljetuksiin maatilalta silloin, kun kasviainesta kuljetetaan muuhun kuin toisella maatilalla sijaitsevaan varastoon tai käsittelylaitokseen, eikä sadon käsittelyyn tai varastointiin maatilalla ulkopuolella. Näiden toimenpiteiden on arvioitu olevan maatilatasolla tapahtuvan sekoittumisen kannalta vähemmän merkityksellisiä. Lisäksi on huomioitava, että tilan ulkopuolella tapahtuva toiminta ei ole toiminnanharjoittajan vaikutusmahdollisuuksien piirissä. Tähän toimintaan sovelletaan muun lainsäädännön, kuten kauppalaain, rehulain sekä siemenkauppalaain säännöksiä, sekä muuntogeenisen kasvin lupamenettelyssä annettuja lajikekohtaisia lupaehtoja ja ohjeita. Ehtojen ja ohjeiden merkitys korostuu varsinkin lajikkeen luvanhaltijan ja viljelijän välisessä sopimustuotannossa. Ehdotettua lakia ei myöskään sovellettaisi muuntogeenisten kasvien koetointiaan, josta säädetään geeniteknikkalaissa, kun kysymyksessä on koetointia lajikeluetteloon kuulumattomilla muuntogeenisillä kasveilla.

Lain soveltamisalaan kuuluisivat myös muuntogeenistä perintöainesta sisältävät kasvit, kasvosiinat, siemenet ja sato, joissa muuntogeenistä perintöainesta on sekoittumisen seurauksena gm-asetuksen 12 ja 24 artiklojen mukaisten merkitsemisen kynnyksarvon ylittävänä pitoisuuksina. Kynnyksarvon soveltaminen on katsottu tarpeelliseksi siksi, että lain piiriin saataisiin myös tilanteet, joissa viljellään puhtaan muuntogeenisen kasvi-

lajikkeen sijasta tilan omaa siementä, jossa on muuntogeenistä ainesta sekoittumisriskin kannalta merkittäviä pitoisuuksia. Tällaiset sekoittuneet viljelykasvit katsotaan sisältyväksi lain 4 § toisessa määritelmäkohdassa olevaan muuntogeeniseen kasviaineistoon, jolla muuntogeenisten kasvilajikkeiden lisäksi tarkoitetaan viljelykasvin sellaisia kasvinsia, siemeniä tai satoa, joissa saman kasvilajin muuntogeenistä kasvilajiketta tai sen muuntogeenistä perintöainesta esiintyy merkittävien kynnysarvon ylittävänä pitoisuuksina. Soveltamisalaan on sisällytetty myös risteytymiskykyisestä toisesta viljelykasvilajista tapahtuva muuntogeenisen perintöaineksen sekoittuminen, sillä Suomessa viljellään esimerkiksi sekä rapsia että rypsiä, jotka ovat keskenään risteytymiskykyisiä.

Lakia ja sen nojalla annettavia määräyksiä voitaisiin soveltaa myös muihin kuin muuntogeenistä lajiketta viljeleviin. Määräyksiä näytteenotto-oikeudesta muuntogeenisen perintöaineksen havaitsemiseksi muissa kasveissa ja niistä saadussa sadossa sekä alueita koskevia määräyksiä viljelykierrosta ja jäätikkökasvien hävittämisestä voitaisiin soveltaa myös tavanomaista tai luonnonmukaista viljelytapaa käyttäviin viljelijöihin.

Lain ehdotettu soveltamisala on rajattu ottaen huomioon todennäköisimmät muuntogeenisen aineksen leviämistavat viljelyympäristössä. Lisäksi soveltamisalan rajausta on tarkasteltu vastuukysymysten ja valvontaviranomaisten valtuuksien kannalta, huomioiden todennäköisimmät sekoittumistapaukset ja viljelyn valvonnan keskeisimmät kysymykset.

3 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälässä kuvattaisiin lain suhdetta muuhun muuntogeenisiä organismeja koskevaan lainsäädäntöön. Geeniteknikkalaila edistetään muuntogeenisten organismien turvallista käyttöä sekä ehkäistään geeniteknikan käytöstä ympäristölle, eläimille ja terveydelle aiheuttuvia haittoja. Sillä pannaan myös täytäntöön avoimen ja suljetun käytön direktiivit. Geeniteknikkalaki koskee muuntogeenisten kasvien koekäyttöä sekä hyväksyntämenettelyä mutta ei anna säännöksiä hyväksytyjen lajikkeiden viljelyn toteuttamisesta. Pykälässä viitattaisiin myös muihin vahingonkorvaussäännöksiin, jotka voivat tulla sovellet-

tavaksi muuntogeenisten organismien aiheuttamien vahinkojen korvaamisessa.

4 §. Määritelmät. Säännöksessä määriteltäisiin lain keskeiset käsitteet. Momentin 1 kohdan *muuntogeenisellä kasvilajikkeella* tarkoitettaisiin sellaista viljeltävää kasvilajiketta, joka on hyväksytty viljelykäyttöön yhteisössä joko avoimen käytön direktiivin tai gm-asetuksen mukaisessa hyväksyntämenettelyssä. Hyväksyntä koskee aina tiettyä muunnostapahtumaa, mutta se kattaa myös kaikki siitä tavanomaisilla jalostusmenetelmillä johdetut kasvilajikkeet. Muuntogeeninen organismi määritellään geeniteknikkalaisissa organismiksi, jonka perintöainesta on muunneltu tavalla, joka ei toteudu luonnossa pariumin tuloksena tai luonnollisena yhdistelmänä. Määritelmä perustuu avoimen käytön direktiiviin, joka Suomen lainsäädännössä on saatettu voimaan geeniteknikkalaila.

Momentin 2 kohdan *muuntogeenisellä kasviaineistolla* tarkoitettaisiin muuntogeenisten kasvilajikkeiden lisäksi myös sellaisia kasvinsia, siemeniä tai satoa, joissa muuntogeenisiä kasvilajikkeita tai niiden muuntogeenistä perintöainesta esiintyy sellaisina pitoisuuksina, että sillä on merkitystä yhteisön merkintävaatimusten kannalta. Ehdotus noudattaa gm-asetuksessa muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen merkinnöille säädettyä kynnysarvoa.

Momentin 3 kohdan *muuntogeenisellä kasvintuotannolla* tarkoitettaisiin viljelyä, jossa kasvatetaan muuntogeenistä kasviaineistoa. Tällaista kasvintuotantoa on esimerkiksi hyväksytyyn muuntogeenisen perunalajikkeen viljely. Muuntogeeniseksi kasvintuotannoksi katsotaan myös tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla harjoitettu viljely, jos Elintarviketurvallisuusvirasto on todennut viljelmällä sekoittumisen seurauksena muuntogeenistä lajiketta tai sen muuntogeenistä perintöainesta niin paljon, että gm-asetuksessa määritetty kynnysarvo ylittyy. Muuntogeenista kasvintuotantoa on myös tilan oma kylvösiemenen viljely, kun siemenessä on muuntogeenistä lajiketta tai perintöainesta mainitun kynnysarvon ylittävä määrä. Määritelmässä ei oteta kantaa toiminnan tallisuuteen.

Momentin 4 kohdan *luonnonmukaisella tuotannolla* tarkoitettaisiin luomusasetuksessa tarkoitettua tuotantotapaa. Asetuksessa on annettu säännökset luonnonmukaisesta kasvintuotannosta, luonnonmukaisesta eläintuotannosta sekä rehuista ja elintarvikkeista, joita markkinoidaan luonnonmukaiseen tuotantoon viittaavin merkinnöin.

Momentin 5 kohdan *tavanomaisella kasvintuotannolla* tarkoitettaisiin muuta kasvinuotantoa kuin muuntogeenistä tai luonnonmukaista kasvintuotantoa.

Momentin 6 kohdan *sekoittumisella* tarkoitettaisiin muuntogeenisen kasviaineiston tai siinä esiintyvän muuntogeenisen perintöaineksen sekoittumista tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvatetun saman kasvilajin muun viljellyn lajikkeen tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen viljellyn kasvilajin perimään, kasvustoon tai saatoon.

Sekoittuminen voi olla joko mekaanista sekoittumista, kuten esimerkiksi muuntogeenisten lajikkeiden siementen tai mukuloiden sekaantuminen muihin saman kasvilajin lajikkeisiin, tai risteytymistä, kuten siitepölyn kulkeutumisen ja hedelmöityksen tuloksena tapahtunut muuntogeenisen perintöaineksen siirtyminen muuntogeenisestä kasvista muihin viljelykasveihin. Mekaanista sekoittumista voi tapahtua esimerkiksi kylvön ja maanmuokkauksen yhteydessä, ja sekoittumista voivat aiheuttaa myös varisevat siemenet sekä sadonkorjuun jälkeen maahan jäävät mukulat, joista saattaa myöhemmin kehittyä niin kutsuttuja jääntikasveja.

Momentin 7 kohdan *alueella* tarkoitettaisiin peltoa tai muuta maa-aluetta taikka niiden yhteydessä sijaitsevia oja, ojien pientareita sekä tilan talouskeskukseen kuuluvia alueita, taikka muuta muuntogeenisen kasvin kasvatukseen käytettyä paikkaa tai kasvatus-tilaa, mukaan lukien kasvihuoneissa oleva kasvatusala.

Alueen käsite pitäisi sisällään kaikki muuntogeenisten kasvien tai kasviyksilöiden viljelyyn tai kasvatukseen käytetyt paikat. Tässä tarkoitetuksi alueeksi luettaisiin muuntogeenisen kasviaineiston viljelypaikka myös silloin kun viljely tapahtuu kasvihuoneessa tai muutoin osittain tai kokonaan suljetussa kasvatustilassa.

Momentin 8 kohdan *toiminnanharjoittajalla* tarkoitettaisiin luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka elinkeinotoiminnassaan tai muutoin viljelee tai kasvattaa muuntogeenistä kasviaineistoa. Määritelmä ei ottaisi kantaa viljelmän kokoon ja pitäisi sisällään sekä ammattimaisesti viljelytoimintaa harjoittavat että harrastetoimintana viljelevät henkilöt.

Momentin 9 kohdan *suojaetäisyydellä* tarkoitettaisiin lyhintä sallittua välimatkaa toiminnanharjoittajan kasvattaman muuntogeenisen kasviaineiston kasviyksilöistä muun viljelijän kasvattaman muun kuin muuntogeenisen kasviaineiston kasviyksilöihin, jotka ovat joko samaa kasvilajia kuin kyseinen muuntogeeninen kasviaineisto tai, mikäli ovat eri kasvilajia, pystyvät kuitenkin vastaanottamaan siitä muuntogeenistä perintöainesta risteytymällä. Etäisyys laskettaisiin tarkoitettujen kasviaineistojen lähimpänä toisiinsa kasvavista kasviyksilöistä.

2 luku. Toimintaa koskevat vaatimukset

5 §. Yleiset vaatimukset. Lakiin ehdotetaan otettavaksi yleinen velvollisuus järjestää toiminta siten, että toiminnalle ehdotetussa laissa ja sen nojalla annetuissa säädöksissä asetetut vaatimukset täyttyvät. Säännöksellä halutaan korostaa sitä, että ensisijainen vastuu sekoittumisen ja leviämisen estämisestä ja siitä aiheutuvista taloudellisista vahingoista olisi muuntogeenistä kasviaineistoa viljelevällä toiminnanharjoittajalla sekä toimijalla, joka käsittelee, varastoi tai kuljettaa tällaista aineistoa maatiloilla tai niiden välillä.

Lähtökohtaisesti edellytetään, että muuntogeeninen kasviaineisto on pidettävä erillään muusta kasviaineistosta. Pykälän 1 momentissa kuitenkin sallitaan käyttötarkoituksen mukainen sekoittaminen. Tällainen voisi esimerkiksi olla tilanne, jossa viljelijä sekoittaa muuntogeenisestä lajikkeesta saatua satoa muiden satotuotteiden kanssa käyttääkseen seoksen oman karjansa rehuksi.

Lain 5 §:n 2 momentissa korostetaan huolellisuutta viljeltäessä, käsiteltäessä, varastottaessa ja kuljetettaessa muuntogeenistä kasviaineistoa. Huolellisuusvelvoite käsittäisi

toiminnanharjoittajan lisäksi myös muita kasvintuotannossa mukana olevia toimijoita, kuten esimerkiksi koneurakoitsijoita ja sadon kuivaukseen, varastointiin tai kuljetukseen osallistuvia henkilöitä. Muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä edellytetään asiaan sopivaa kalustoa, laitteita ja tiloja. Muuntogeeniselle kasviaineistolle tulisi olla muista kasviaineistoista erilliset siilot tai tuotevarastot, joissa siemeniä ja satoa säilytetään. Kasvijäte olisi käsiteltävä asianmukaisesti. Viljelyyn, sadonkorjuuseen, kuljetuksiin sekä sadon kuivaukseen ja kunnostukseen voitaisiin muuntogeenisellä kasviaineistolla käyttää samoja laitteita ja koneita kuin muilla kasviaineistoilla. Ne on kuitenkin tällöin puhdistettava ennen niiden käyttöä muun kuin muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä, käsittelyssä, varastoinnissa tai kuljetuksissa ja puhdistusjätteen hävittämisestä on huolehdittava niin, ettei sekoittumista tai leviämistä pääse tapahtumaan.

Pykälän 3 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin säätää myös muista teknisluonteisista seikoista, kuten muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä ja käsittelystä. Asetuksella voitaisiin säätää myös määräyksistä, jotka koskisivat kuljetuksia ja varastointia maatilalla sekä toimintaan käytettyjen tilojen, laitteiden ja kaluston puhdistamista.

6 §. Suojaetäisyys muuntogeenisen perunan viljelyssä. Suojaetäisyys muuntogeenisen viljelykasvin ja toisen viljelijän tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti viljelemän sen kanssa risteytymiskykyisen kasvin välillä on ehdotetun lain keskeisin toimenpide sekoittumisen estämiseksi. Pykälässä säädettäisiin muuntogeenisen kasvintuotannon harjoittajan velvollisuudesta noudattaa säädettyjä suojaetäisyyksiä.

Suojaetäisyysvaatimus koskisi vain kahden eri viljelijän viljelemien muuntogeenisten ja tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti tuotettujen kasvien välistä etäisyyttä. Se ei koskisi saman toiminnanharjoittajan eri tuotantomenetelmillä tuotettuja kasveja, esimerkiksi muuntogeenistä perunaa ja tavanomaista perunaa. Näiltä viljelmiltä korjattua satoa koskisivat kuitenkin normaalit gm-asetuksessa säädetyt muuntogeenisten tuotteiden merkintävaatimukset. Myöskään kahden muunto-

geenisen viljelmän välille ei edellytettäisi suojaetäisyyttä.

Tilanteessa, jossa suojaetäisyysvaatimusta ei ole noudatettu, olisi viljelmältä korjattu sato gm-asetuksen mukaan merkittävä markkinoitaessa muuntogeeniseksi, mikäli siinä esiintyisi muuntogeenistä ainesta. Merkintä tulisi tehdä, vaikka muuntogeenisen aineksen osuus tuotteessa jäisi alle säädetyn merkin kynnysarvon. Kynnysarvoa ei sovellettaisi tällaisissa tapauksissa, sillä mikäli suojaetäisyyttä ei ole noudatettu, ei sekoittumisen katsota olleen mainitun asetuksen artiklassa 24 tarkoitetulla tavalla satunnaista tai teknisesti mahdotonta välttää.

Suojaetäisyyden lähtökohtana on, että muuntogeenisen lajikkeen viljelijän tulee huomioida säädöksissä vaatimuksena oleva suojaetäisyys omalla maallaan. Mikäli säädöksissä laji- tai lajikekohtaisesti määrättyä suojaetäisyyttä laskettaessa otetaan huomioon muiden hallinnassa olevia alueita, tulee muuntogeenisen lajikkeen viljelijän selvittää näillä alueilla viljelyyn suunnitellut kasvilajit ja tarvittaessa niiden viljelytapa. Jos muuntogeenisen lajikkeen viljelijä ei tiedä tai ei saa tietoa suojaetäisyyden sisällä olevien alueiden viljelykasveista tai niiden viljelytavasta, lähtökohtana on, että edellä mainitulla alueella saatetaan viljellä muuntogeenisen lajikkeen kanssa risteytymiskykyistä kasvilajia luonnonmukaisella tuotantotavalla. Tällöin noudatetaan pisintä kasvilajille säädettyä suojaetäisyyttä.

Toiminnanharjoittajan tulee huolehtia siitä, että säädetty suojaetäisyys toteutuu käytännössä. Tässä laissa ei velvoiteta tavanomaista tai luonnonmukaista tuotantoa harjoittavia viljelijöitä ilmoittamaan ennakkoon viljelyaikeistaan, vaan heillä on oikeus harjoittaa ja myös milloin tahansa muuttaa viljelytoimintaansa toiminnanharjoittajaa koskevien suojaetäisyysvaatimusten sitä rajoittamatta.

Suojaetäisyys määritellään kasvilaji- ja lajikekohtaisten ominaisuuksien, muun muassa pölytysominaisuuksien perusteella. Lähitulevaisuudessa todennäköisimmän muuntogeenisen viljelykasvin, perunan (*Solanum tuberosum*), osalta suojaetäisyydeksi ehdotetaan kahdeksaatoista metriä tavanomaisesti viljeltyyn perunaan ja kolmeakymmentä metriä luonnonmukaisesti viljeltyyn perunaan.

Muiden lajien ja lajikkeiden suojaetäisyyksistä säädettäisiin tässä laissa erikseen.

7 §. Maanomistajan suostumus. Jos toiminnanharjoittaja ei ole muuntogeeniseen kasvintuotantoon käytettävän alueen omistaja, olisi hänen hankittava maanomistajan suostumus ennen muuntogeenisen kasvintuotannon aloittamista. Säännöksellä varmistettaisiin se, että alueen hallinnan vaihtuessa maanomistaja on tietoinen mahdollisista muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeisistä velvoitteista, kuten jääntikasvien tuhoamisesta ja pakollisesta viljelykierrosta.

8 §. Muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tutkinto. Toiminnanharjoittajan, joka viljelee muuntogeenistä kasviainestoa, tai viljelystä vastaavan henkilön, tulisi hallita keinot tällaisen aineiston sekoittumisen ja leviämisen estämiseksi ja tunnettava muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä, käytöstä ja kuljetuksesta annetut erityiset säännökset. Tarvittavien tietojen ja taitojen hallinta tulisi osoittaa tätä tarkoitusta varten suunnitellulla tutkinnolla, jonka järjestäminen säädettäisiin Elintarviketurvallisuusviraston vastuulle. Toiminnanharjoittajalta tai viljelystä vastaavalta henkilöltä edellytettäisiin tutkinnon suorittamista ennen muuntogeenisen kasvintuotannon aloittamista. Tutkinto olisi voimassa enintään viisi vuotta sen hyväksytystä suorittamisesta.

Pykälän kolmannen momentin mukaan voidaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säätää tutkinnon sisällöstä, järjestämisestä, suorittamisesta ja voimaantulosta.

9 §. Toimenpiteet muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeen. Pykälän 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan olisi huolehdittava muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen viljelykierrosta, alueen käsittelystä ja jääntikasvien hävittämisestä, mikäli käytettyä aluetta aiotaan käyttää muuhun kuin muuntogeeniseen kasvintuotantoon. Velvollisuus siirtyisi alueen luovutuksensaajalle tai aluetta vuokraavalle, jos muuntogeeniseen kasvintuotantoon käytetty alue myytäisiin, vuokrattaisiin tai muuten siirretäisiin toisen hallintaan.

Toimenpiteiden tarkoituksena olisi estää muuntogeenisen kasviaineiston tai siinä esiintyvän muuntogeenisen perintöaineuksen leviämistä ja sekoittumista alueella myö-

hemmin viljeltäviin kasveihin. Sekoittuminen on periaatteessa mahdollista myös muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen, sillä esimerkiksi osa maahan jääneistä mukuloista tai sadonkorjuussa pellolle varisseista siemenistä saattaa lajista ja olosuhteista riippuen säilyä kasvukykyisinä seuraaville kasvukausille.

Pykälän 2 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin sekoittumisen estämiseksi säätää tarkempia vaatimuksia laji- ja lajikekohtaisia, viljelykiertoa ja alueen käsittelyä koskevista toimenpiteistä.

Pykälässä mainitut velvoitteet voisivat koskea maan muokkausta muuntogeenisen kasviaineiston viljelyn jälkeen, sekä viljelykiertoa siten, että ainakaan sadonkorjuuta seuraavana kalenterivuonna samalla alueella ei saisi viljellä samaa kasvilajia tai sen kanssa risteytymiskykyistä viljelykasvilajia tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti. Vaatimukset voisivat koskea myös viljelystä jäljelle jääneiden tai muutoin alueelle ilmestyneiden muuntogeenistä ainesta sisältävien jääntikasvien hävittämistä.

Edellä mainitut toimenpiteet tulisi säätää laji- tai lajikekohtaisesti ottaen huomioon muuntogeenisen kasvilajikkeen biologiset ja viljelytekniset ominaisuudet. Velvollisuus huolehtia toimenpiteistä voisi eräiden kasvien, esimerkiksi rapsin ja rypsin, osalta ulottua usean vuoden päähän, rasittaen alueen käyttöä.

Pykälän 3 momentti sisältää myös tiedonantovelvoitteen muuntogeeniseen kasvintuotantoon käytettyä aluetta luovutettaessa, mikäli alueeseen kohdistuu laji- tai lajikekohtaisia viljelykiertovaatimuksia tai vaatimuksia alueen käsittelystä muuntogeenisen viljelyn lopettamisen jälkeen. Säännöksen avulla turvattaisiin tiedonkulku aluetta koskevista viljelyrajoituksista omistajan tai vuokralaisen vaihtuessa.

10 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälän mukaan kaikkien muuntogeenistä kasvintuotantoa harjoittavien toiminnanharjoittajien tulisi ilmoittaa viljelyn aloittamisesta Elintarviketurvallisuusvirastolle. Ilmoitus olisi tehtävä kasvukausittain ja sen määräaika olisi kylvöä tai istutusta edeltävän helmikuun 1. päivä. Ilmoituksen aikaisella ajankohdalla varmist-

taan, että alueen muut viljelijät voivat saada tiedon muuntogeenisestä viljelystä riittävän ajoissa tehdessään tulevan kasvukauden viljelysuunnitelmia. Ilmoituksen voisi tehdä myös kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ilmoituksen sisällöstä siten, että ilmoituksen tulisi sisältää toiminnanharjoittajan nimi, osoite ja tarvittavat yhteystiedot sekä tilatunnus ja yritys- ja yhteisötunnus tai sen puuttuessa henkilötunnus. Lisäksi ilmoituksen olisi sisällettävä tieto viljelystä lajista ja lajikkeesta, viljelmän tarkka sijainti ja sen pinta-ala sekä ajankohta, jolloin viljely on tarkoitus aloittaa. Lisäksi ilmoituksessa olisi oltava tieto 8 §:ssä tarkoitettujen tutkimusten suorittamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan tulisi Elintarviketurvallisuusvirastolle tai kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle ilmoittaa välittömästi ilmoituksen jättämisen jälkeen tapahtuneista muutoksista, jotka koskevat aiotusta muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä luopumista osittain tai kokonaan.

Pykälän 4 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriö voisi antaa tarkemmat säännökset ilmoituksen sisällöstä sekä ilmoitusmenettelystä.

11 §. Ilmoitus naapureille ja muille toimijoille. Pykälässä säädettäisiin toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta lähialueen muille toimijoille. Ilmoitukselle ei asetettaisi erityisiä muotovaatimuksia, joten esimerkiksi suullinen ilmoitus olisi riittävä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toiminnanharjoittajan velvollisuudesta huolehtia riittävästä ilmoittamisesta naapureilleen. Ilmoitus tulisi tehdä vuosittain hyvissä ajoin ennen viljelyn aloittamista. Ilmoitusvelvollisuudella pyritään varmistamaan, että naapuri on tietoinen alueella harjoitettavasta muuntogeenisestä tuotannosta.

Pykälän 2 momentin mukaan ilmoitus olisi tehtävä muille toimijoille silloin, kun hänellä on muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä yhteiskäytössä koneita, laitteita, kuljetusvälineitä tai tiloja. Ilmoitus tulisi tehdä myös urakoitsijoille tai muille, joiden laitteita tai tiloja käytetään muuntogeenisessä kasvintuotannossa. Ilmoitusvelvollisuuden tarkoituksena olisi edesauttaa 5 §:n 2 momentin mu-

kaisesti laitteiden ja tilojen puhdistusvelvollisuuden toteutumista.

12 §. Suunnitelma. Pykälän 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan tulisi tehdä kasvukausittain muuntogeenisten kasvintuotannon harjoittamisesta suunnitelma toimenpiteistä ja käytännöistä, joilla muuntogeenisen ja muun kasviaineiston välistä sekoittumista ja muuntogeenisen kasviaineiston leviämistä estetään. Suunnitelman tulisi käsitellä muuntogeenisen kasviaineiston viljely, sadon käsittely ja varastointivaiheet. Suunnitelmassa tulisi huomioida esimerkiksi kuljetusten järjestäminen tiloilla ja niiden välillä sekä varastoinnin osalta tilojen riittävyys ja edellytykset eri tuotantomenetelmillä tuotetun sadon erillään pitämiseksi sekä ehdotetun lain 9 §:n nojalla säädettävät laji- ja lajikekohtaiset muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen edellytettävät viljelykiertovaatimukset sekä vaatimukset viljelyyn käytetyn alueen käsittelystä ja mahdollisesta jääntikasvien hävittämisestä.

13 §. Jäljitettävyyttä ja tietojen kirjaamista koskevat vaatimukset. Pykälän 1 momentti velvoittaisi toiminnanharjoittajan pitämään ehdotetussa laissa tarkoitettuun toimintaan liittyvistä tiedoista ajan tasalla olevaa tiedostoa valvontaa ja muuntogeenisen perintöaineksen jäljittämistä varten. Tiedostosta tulisi ilmetä muuntogeenisen kasviaineistojen hankinnat, luovutukset sekä niiden käyttö tilalla. Tiedostoa olisi säilytettävä viisi kalenterivuotta sen vuoden päättymisestä, jota merkitty tieto koskee. Tiedoston säilyttäminen olisi tarpeen, koska lohkoa koskevat 9 §:n mukaiset viljelyrajoitukset voisivat olla voimassa useamman vuoden ajan viljelytoiminnan lopettamisen jälkeen.

Velvollisuus kirjata tietoja vastaa jäljitettävyy- ja merkintäasetuksen 4 A artiklassa lueteltuja vaatimuksia.

Pykälän kolmannen momentin mukaan tarkempia säännöksiä kirjanpidon sisällöstä ja säilyttämisestä voitaisiin antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

3 luku. Viranomaiset

14 §. Yleinen ohjaus ja valvonta. Pykälässä ehdotetaan, että lain täytäntöönpanon yleinen

ohjaus ja valvonta kuuluisivat maa- ja metsätalousministeriölle.

15 §. Valvontaviranomaiset. Pykälän ehdotetaan sisältävän varsinaisia valvontaviranomaisia koskevat säännökset. Päävastuullisena valvontaviranomaisena toimisi Elintarviketurvallisuusvirasto. Elintarviketurvallisuusviraston päävastuu valvontatoiminnasta tarkoittaisi sitä, että muut valvontaan osallistuvat viranomaiset ja henkilöt hoitaisivat valvontatehtäviään Elintarviketurvallisuusviraston ohjauksessa.

Työvoima- ja elinkeinokeskukset hoitaisivat tehtäviään Elintarviketurvallisuusviraston kanssa vuosittain tehtävien sopimuksien mukaisesti, jotka Elintarviketurvallisuusvirasto tekee maa- ja metsätalousministeriön kanssa sovittujen tulostavoitteiden ja valtion talousarvion nojalla. Työvoima- ja elinkeinokeskuksista annetun lain (23/1997) 2 §:n 2 momentin mukaan keskus toimii eri hallinnonalojen tehtäviä hoitaessaan asianomaisen ministeriön ohjauksessa ja valvonnassa, mikä lisäksi keskus on sen keskushallinnon viraston tai laitoksen ohjauksessa ja valvonnassa, jonka toimialaan kuuluvia tehtäviä se on säädetty tai määrätty hoitamaan.

16 §. Valtuutetut tarkastajat. Pykälän mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto käyttäisi työvoima- ja elinkeinokeskusten lisäksi valvonnassa apunaan kirjallisesti valtuuttamia tarkastajia, jotka toimisivat virkavastuulla Elintarviketurvallisuusviraston valvonnassa. Valtuutetut tarkastajat toimisivat viranomaisvalvonnan apuna tarkastus- ja näytteenottotehtävissä. Valtuutetulla tarkastajalla tarkoitettaisiin vain viranomaisorganisaation ulkopuolisia henkilöitä.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain, jos tehtävä annetaan lain nojalla, tehtävän antaminen on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä tehtävän antaminen vaarana perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Pykälässä ehdotettu toiminta on tarkoituksenmukaista siirtää viranomaiskoneiston ulkopuolelle, sillä valtuutettujen tarkastajien käyttäminen tarkastus- ja näytteenottotehtävissä on tarpeellista tarkastus- ja valvontatoiminnan joustavuuden ja tehokkuuden vuoksi. Toiminta saattaa edellyttää

ennalta arvaamattomia kiireellisiä toimenpiteitä, toimialueena saattaa olla koko maa ja toiminta voi olla tiukasti aikatauluun sidottua. Viranomaisorganisaation laajentamista kattamaan koko kyseistä toimintaa ei ole pidettävä tarkoituksenmukaisena. Käytännössä valtuutettuina tarkastajina toimivat useimmiten yksityiset henkilöt, joilla on erityistä ammattitaitoa.

Rikosoikeudellisen virkavastuun osalta katsotaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 5 b kohdassa, että julkista valtaa käyttävänä henkilönä pidetään myös sitä henkilöä, joka osallistuu julkista valtaa koskevan päätöksen valmisteluun muun muassa ottamalla näytteitä tai suorittamalla tarkastuksia. Selkeyden vuoksi ehdotettuun lakiin ehdotetaan tästä huolimatta sisällytettäväksi viittaus, jonka mukaan valtuutettuihin tarkastajiin sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta. Tarkastaja olisi tämän lisäksi tehtäviä hoitaessaan vastuussa aiheuttamastaan vahingosta myös vahingonkorvauslain säännösten mukaan. Valtuutettuihin tarkastajiin sovellettaisiin myös hallintolain 27–29 §:ssä säädettyjä esteellisyysäännöksiä sekä 26 §:n säännöstä huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä ja kielilainsäädännön velvoitteita koskevia säännöksiä. Samoin valtuutettuihin tarkastajien toimintaan sovellettaisiin viranomais-toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

Pykälän 3 momentin mukaan valtuutetun tarkastajan olisi esitettävä tarvittaessa kirjallinen selvitys tarkastusvaltuudestaan. Kirjallisella selvityksellä tarkoitetaan ensisijaisesti tarkastajakorttia ja toissijaisesti Elintarviketurvallisuusviraston myöntämää valtuutus-päätöstä.

Elintarviketurvallisuusvirasto vastaisi valtuutettujen tarkastajien pätevydestä tehtäviinsä. Käytännössä valtuutusten sisältö sekä tarkastajien pätevyysvaatimukset ja muut ehdot voivat vaihdella näytteenoton tai muun siihen verrattavan tehtävän, tarkastajan toimialueen tai sijaintipaikan ja muiden vastaavien tekijöiden mukaan.

4 luku. Valvonta

17 §. Valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvonnan järjestämisen yleisistä periaatteis-

ta, kuten tasapuolisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Valvonta tulisi perustaa riskinarviointiin ja kohdistaa 2 §:n 1–3 kohdassa kuvattuun toimintaan. Säännöksellä pyritään tukemaan valvonnan asianmukaista järjestämistä sekä oikeudenmukaista ja oikeasuhtaista kohdistamista.

18 §. Valvontasuunnitelma. Pykälän mukaisesti Elintarviketurvallisuusviraston olisi laadittava vuosittain valvontasuunnitelma, jonka avulla tarkennettaisiin se, mihin viranomaiset kohdentavat valvonnan, sen mitä olisi tarkistettava sekä sen mistä olisi otettava näytteitä. Valvontasuunnitelmassa määriteltäisiin tarkemmin suoritettavat tarkastukset, valvontakohteet ja niiden tarkastustiheydet. Valvontasuunnitelma voisi sisältää tarpeen mukaan myös muita valvonnan kannalta merkittäviä osa-alueita, kuten viestinnän ja tiedotuksen. Valvontasuunnitelman ensisijaisena tavoitteena on ohjata valvontaa ja edistää valvonnan pitkäjänteisyyttä sekä suunnitelmallisuutta.

Suunnitelmasta tulisi käydä ilmi valvontakohteiden tarkastustiheydet, jotka määräytyvät sekoittumisriskin perusteella. Valvontasuunnitelmassa tulisi esittää myös valvonnan laadunarvioinnin perusteet, kuten valvontakohteisiin kohdistuneiden tarkastusten määrä, tarkastusten kattavuuden ja riskin perusteella.

19 §. Tarkastusoikeus ja oikeus saada tietoja. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvontaviranomaisten sekä valtuutettujen tarkastajien tarkastusoikeudesta ehdotetun lain mukaisia tarkastuksia ja näytteenottoa tehtäessä. Tarkastusoikeus koskisi myös muita kuin muuntogeenistä kasviaineistoa ja sen kasvatukseen käytettyjä paikkoja tai toiminnanharjoittajia siltä osin kuin olisi tarpeellista selvittää, onko sekoittumista tapahtunut. Tarkastuksen suorittajalla olisi oikeus valvontaa varten tarkastaa kasviaineistoja, valmistus- ja pakkaustiloja, varastointi- ja myyntipaikkoja, kuljetusvälineitä, varastotiloja, toimijoiden kirjanpitoa ja laadunvarmistusta. Lisäksi viranomaisten ja valtuutettujen tarkastajien tulisi voida ottaa korvaukseta tarpeellisia näytteitä valvontaa varten. Ehdotetun lain mukaan tarkastuksen voisi pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitetuissa tiloissa tehdä vain viranomaisen ja tarkastus saataisiin toimittaa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen

kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen ehdotetussa laissa rangaistavaksi säädettyyn menettelyyn ja tarkastus on välttämätön rikoksen selvittämiseksi.

Pykälä sisältäisi säännökset ehdotetun lain mukaisten tarkastusten ja valvonnan edellyttämästä valvontaviranomaisten ja valtuutettujen tarkastajien tiedonsaantioikeudesta. Oikeus olisi rajattu valvontaa varten tarpeellisiin tietoihin ja asiakirjoihin, jotka toiminnanharjoittajan tai muun toimijan olisi pyydettäessä annettava viranomaisille ja valtuutetuille tarkastajille. Tiedonsaantioikeus ulottuisi myös salassa pidettäviin tietoihin.

20 §. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen. Pykälän mukaan valvonnassa saadut tiedot olisivat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään. Salassa pidettävä voisi olla esimerkiksi liikesalaisuuden piiriin kuuluva tieto.

Pykälän toisen momentin mukaan salassa pidettäviä tietoja voitaisiin luovuttaa vain sellaisten rikosten selvittämiseksi, joiden selvittämiseksi saadaan pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:n mukaan toimittaa kotietsintä. Lisäksi ehdotetaan, että salassa pidettäviä tietoja voitaisiin luovuttaa ehdotetun lain mukaisille valvontaviranomaisille ja valtuutetuille tarkastajille tämän lain mukaisten tarkastusten ja valvonnan vuoksi.

Tietoja voitaisiin luovuttaa myös geeniteknikan lautakunnalle sekä geeniteknikkalain mukaisille valvontaviranomaisille niille geeniteknikkalaisissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten.

21 §. Valvontarekisteri. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että Elintarviketurvallisuusvirasto pitää valvontaa varten valtakunnallista valvontarekisteriä ilmoitusvelvollisista toiminnanharjoittajista maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain mukaisen rekisterin yhteydessä. Valvontarekisterin perustiedot Elintarviketurvallisuusvirasto saisi toiminnanharjoittajien ilmoitusvelvollisuuden kautta.

Perustuslain 10 §:n 1 momenttiin sisältyvien henkilötietojen suojaa koskevien vaatimusten huomioon ottamiseksi ehdotetaan pykälään otettavaksi sellaiset valvontarekistereiden tietosisältöä ja tietojen säilytysaikaa

koskevat säännökset, joista tulee säätää lain tasolla.

Pykälän 1 momentissa luetellaan ne tiedot, jotka valvontarekistereihin merkittäisiin 10 §:n mukaan ilmoittautuneista toiminnanharjoittajista.

Toiminnanharjoittajan 10 §:n mukaan ilmoittamien tietojen vastaanottamisesta ja tallentamisesta rekisteriin vastaisi Elintarviketurvallisuusvirasto. Myös kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen voisi tarvittaessa vastaanottaa tiedon ja toimittaa sen edelleen Elintarviketurvallisuusvirastolle.

Pykälän 3 momentin mukaan toimintansa lopettaneen toimijan tiedot poistettaisiin rekisteristä kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun muuntogeeninen kasvintuotanto on lopetettu. Kymmenen vuoden säilytysaika on tarpeellinen jäljitettävyyden varmistamiseksi. Säilytysaika vastaisi sitä, mitä tietojen säilyttämisestä on säädetty laissa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä.

22 §. Rekisteritietojen julkaisu, käyttö ja luovutus. Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisisi ja pitäisi ajan tasalla verkkosivuillaan luettelo kunnista, joissa harjoitetaan muuntogeenistä kasvintuotantoa. Luettelo pitäisi sisällään sekä ilmoitusten perusteella rekisteröidyt että valvontaviranomaisen rekisteriin merkityt viljelmät. Luettelo sisältäisi vain tiedon viljeltävistä lajikkeista ja viljelmien pinta-aloista. Tarkempia tietoja muuntogeenisistä viljelmistä, niiden sijainnista ja toiminnanharjoittajista saisi 3 momentissa mainituilta viranomaisilta.

Pykälän 2 momentin mukaan Elintarviketurvallisuusvirastolla, työvoima- ja elinkeinokeskuksilla, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisilla sekä geenitekniikkalain mukaisilla valvontaviranomaisilla olisi oikeus käyttää rekisteriä siinä laajuudessa, jota niiden tehtävien suorittaminen edellyttäisi.

Pykälän 3 momentin mukaan rekisteritietoja voisivat luovuttaa Elintarviketurvallisuusvirasto, työvoima- ja elinkeinokeskukset sekä maaseutuelinkeinoviranomaiset.

Valvontarekisteriä voidaan pitää henkilörekisterinä. Henkilötietojen osalta pykälän 4 momentissa ehdotetaan viitattavaksi henkilötietojen suojaa koskevaan lainsäädäntöön. Tietojen luovuttamisen osalta viitataan julkisuuslainsäädäntöön.

23 §. Virka-apu. Pykälässä ehdotetaan, että valvontaviranomainen voisi tarvittaessa saada virka-apua poliisi- ja pelastusviranomaisilta ehdotetun lain ja sen nojalla annettavien säännösten ja määräysten mukaisten tehtävien suorittamiseksi.

24 §. Valvonnan tulosten julkaiseminen. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös valvonnan tulosten julkaisemisesta. Edellä 20 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan saisi julkaista. Tulosten julkaisemisella pyritään lisäämään toiminnan avoimuutta ja tehostamaan valvontaa. Julkaistavat tulokset ovat yleensä tilastotyyppisiä tietoja esimerkiksi valvonnan piirissä olevista viljelyalueista.

5 luku. **Hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset**

25 §. Määräys. Pykälässä säädettäisiin lievimmästä viranomaisen käytössä olevasta pakkokeinosta, joka tulee käytettäväksi silloin kun kehotuksilla ei saada poistetuksi määräystenvastaisuutta tai kehotuksen antamista ei laiminlyönnin toistuvuuden tai muun syyn vuoksi voida pitää riittävänä. Viranomaisen olisi päätöksessään määrättävä, onko epäkohta korjattava välittömästi vai viranomaisen asettamassa määräajassa. Jos joku ei noudata ehdotettua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, valvontaviranomainen voisi määrätä toimijan täyttämään velvollisuutensa määräajassa. Määräys voitaisiin antaa vain niissä tapauksissa, joissa toiminta ei vaadi 26 §:n mukaisen kiellon antamista. Määräys tulisi annettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa toiminnanharjoittaja laiminlyö ilmoitusvelvollisuuden tai kirjanpitovelvollisuuden ylläpitämisen.

26 §. Kielto. Pykälässä ehdotetaan, että valvontaviranomainen voi sekoittumisen tai leviämisen estämiseksi antaa kiellon, joka koskee muuntogeenistä kasvintuotantoa taikka muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyä, kuljetusta tai varastointia, jos toiminta ei täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan kielto annettaisiin vain, jos toiminta on omiaan aiheuttamaan vakavaa taloudellista vahinkoa tai kyse on jatkuvasta, toistuvasta tai tahallisesta

laiminlyönnistä tai muusta määräystenvastaisuudesta.

Kielto ehdotetaan 3 momentissa annettavaksi määräaikaisena, jos sen perusteena oleva epäkohta on mahdollista poistaa. Kielto tulisi viipymättä peruuttaa, jos kiellon perustana ollut puutteellisuus on poistettu tai puutteellisuudella ei enää ole merkitystä kiellon määräämisen kannalta. Ehdotetun kiellon tarkoituksena on, että toimija ei saa harjoittaa kiellon kohteena olevaa toimintaa ennen kuin puute korjataan. Kiellon vahinkoja ehkäisevän luonteen takia on pidetty tarpeellisena, että kielto on tehokas muutoksenhausta huolimatta. Kieltoa olisi muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa tai määrää sitä keskeytettäväksi.

Kielto voitaisiin antaa myös väliaikaisesti. Pykälän 4 momentin mukaan 15 §:n mukaisena valvontaviranomaisena toimiva työvoima- ja elinkeinokeskus tai maaseutuelinkeinoviranomainen voisi määrätä kiellon väliaikaisesti silloin kun asia ei siedä viivytystä. Tällöin asia olisi saatettava viivytyksettä Elintarviketurvallisuusviraston käsiteltäväksi. Kielto raukeaisi, jos Elintarviketurvallisuusvirasto ei tekisi päätöstä asiassa viikon kuluessa kiellon antamisesta.

27 §. Uhkasakko ja teettäminen. Pykälän mukaan Elintarviketurvallisuusviraston 25 §:n mukaan antamaa määräystä tai 26 §:n mukaista kieltoa voisi tehostaa asettamalla uhkasakko tai uhka, jonka mukaan tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoa ja teettämistä koskevan päätöksen voi tehdä Elintarviketurvallisuusvirasto. Ehdotuksen mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto voisi asettaa uhkasakon tai uhan, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus uhkasakkolakiin (1113/1990), jossa on annettu yleiset säännökset hallinnollisesta uhkasakosta, teettämisuhasta ja teettämisestä. Uhkasakkolain 10 §:n mukaan uhkasakko voidaan tuomita maksettavaksi, jos kieltoa tai päätöstä ei ole noudatettu ja jos noudattamatta jättämiseen ei ole pätevää syytä. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi uhkasakon asettanut viranomainen. Teettäen suoritettua hävittämisen kustannukset makse-

taan valtion varoista ja peritään laiminlyöjältä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin on säädetty.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi niin sanottu itsekriminointisuoja, jonka mukaan kukaan ei ole velvollinen myötävai-kuttamaan oman rikollisoikeudellisen vastuunsa toteuttamiseen esimerkiksi tunnustamalla syyllistyneensä lainvastaiseen tekoon. Uhkasakkoa ei näin ollen saisi asettaa luonnolliselle henkilölle lain 19 §:ssä säädetyn tietojen luovuttamisen tehosteeksi silloin, kun henkilöä on aihetta epäillä rikoksesta ja tiedot liittyvät rikosepäilyyn kohteena olevaan asiaan. Säännöksen soveltaminen edellyttää konkreettista rikosepäilyä eikä säännös estäisi muiden pakkokeinojen käyttämistä. Itsekriminointisuoja ei saisi kiertää kohdistamalla uhkasakko yhteisöön tilanteessa, jossa tietoa yhteisön puolesta antaa rikosepäilyyn kohteena oleva henkilö.

28 §. Rangaistussäännös. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lueteltaviksi ne ehdotettavan lain vastaiset teot, joista voi seurata rikosoikeudellinen rangaistusvastuu ja joista voidaan ehdotettavan lain mukaisesti tuomita muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevien säännösten rikkomisesta sakkoon, jos rikkomuksesta ei ole jossakin muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevien säännösten rikkomisesta voitaisiin tuomita sakkoon se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 5 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia erilläänpidosta, huolellisuudesta ja varovaisuudesta tai tilojen, laitteiden ja kaluston asianmukaisuudesta tai puhdistamisesta, taikka 6 §:n vaatimusta suojaetäisyydestä, harjoittaa muuntogeenistä kasvintuotantoa ilman 8 §:n mukaista tutkintoa, rikkoo 9 §:n velvollisuutta huolehtia viljelykierrosta, alueen käsittelystä, jäätikasvien hävittämisestä tai tiedonannosta, laiminlyö 10 §:ssä tai 11 §:n 2 momentissa säädetyn ilmoitus- tai tiedonantovelvollisuuden tai 19 §:n 3 momentin tietojen luovuttamisvelvollisuuden taikka rikkoo 25 §:n nojalla annettua määräystä tai 26 §:n nojalla annettua kieltoa, edellyttäen, ettei teosta ole säädetty muussa laissa ankarampaa rangaistusta. Teko, josta jossain muussa laissa on säädetty ankarampi rangaistus, voisi olla esimerkiksi rikoslain 35

luvun 1 §:n mukainen vahingonteko, 44 luvun 9 §:n mukainen geenitekniiikkarikos tai 48 luvun 1 §:n mukainen ympäristön turmeleminen.

Rikoslain 6 luvun 12 §:n 4 kohdan nojalla tuomioistuin voi jättää seuraamusten kasaantumisen vuoksi rangaistuksen tuomitsematta tai 6 luvun 7 §:n 1 kohdan mukaan ottaa rangaistusta lieventävänä seikkana huomioon tekijälle rikoksesta johtuneen tai hänelle tuomiosta aiheutuneen muun seurauksen. Jos samasta laiminlyönnistä tuomittaisiin sekä uhkasakko että rangaistus, kyseessä olisi monissa tapauksissa kohtuuton sanktiokumulatio. Rangaistuksen tuomitsematta jättäminen olisi perusteltua kuitenkin vain, jos uhkasakko on myös tuomittu maksettavaksi.

Menettämisseuraamusten osalta tulisi rinnakkaiselolakirikkomuksen tuottaman taloudellisen hyödyn ja rikoksen tekemiseen käytetyn esineen tai muun omaisuuden tuomitsemisesta noudattaa mitä rikoslain 10 luvussa säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan ilmoituksen pykälässä tarkoitettu tässä tai muussa laissa rangaistavaksi säädetystä teosta tekisi Elin-
tarvikeeturvallisuusvirasto. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin jättää tekemättä rikkomuksesta, jota voitaisiin kokonaisuutena pitää ilmeisen vähäisenä. Näissä tapauksissa toiminnanharjoittajan olisi käytännössä todettu syyllistyneen rinnakkaiselolakirikkomukseen, joka kuitenkin vähäisenä jätettäisiin ilmoittamatta esitutkintaviranomaisille. Tällöin Elin-
tarvikeeturvallisuusvirasto ryhtyisi kuitenkin tarvittaessa 25–27 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin tai voisi antaa rikkomukseen syyllistyneelle huomautuksen.

6 luku. **Vahinkojen korvaaminen**

29 §. Korvattava vahinko. Vahinkojen korvaamista koskevan luvun säännökset soveltuisivat tilanteisiin, joissa muuntogeenisiä kasveja viljelevän toiminnanharjoittajan muuntogeeniset kasvilajit tai -lajikkeet sekoittuisivat eri tuotantomuotojen rinnakkaiselossa tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toimijan viljelemiin kasvilajeihin tai -lajikkeisiin niin, että Euroopan yhteisön lainsäädännössä tuot-

teille asetetut muuntogeenisen aineksen kynnysarvot ylittyisivät.

Tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle voisi aiheutua pääasiassa kahdentyyppistä merkittävää, toiminnanharjoittajan taloudellista asemaa heikentävää vahinkoa. Vahinkona korvattaisiin se tulonmenetys, joka toiminnanharjoittajalle aiheutuu siitä, että hänen tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla viljelemiään tuotteita tai niistä valmistettuja tuotteita ei saa markkinoida tai niitä saa markkinoida vain muuntogeenisyyden osoittavalla merkinnällä varustettuna.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa tavanomaisten tai luonnonmukaisten kasvien viljelijä ei voisi sekoittumisen vuoksi ollenkaan markkinoida satoaan. Tällainen tilanne voisi olla mahdollinen esimerkiksi siemenviljelyn yhteydessä. Toisen vaihtoehdon mukaan sekoittumisen jälkeen viljelijä saisi markkinoida muuntogeenistä ainesta sisältävää tuotettaan vain varustettuna tuotteen muuntogeenisyyttä osoittavalla merkinnällä, jolloin viljelijä saisi satonsa kaupaksi vain tavanomaista tai luonnonmukaista tuotantoa halvemmalla hinnalla. Tällöin viljelijälle aiheutunut vahinko olisi se hinnanerotus, joka on tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti viljellyn tuotteen ja muuntogeenisen tuotteen välillä.

Luonnonmukaisen tuotannon harjoittajalle korvattaisiin 2 momentin mukaan myös tulonmenetys, joka on aiheutunut siitä, että hänen viljelemänsä peltolohkot tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvattamansa eläimet asetetaan luomuasetuksessa tarkoitettuun siirtymävaiheeseen.

Pykälän 3 momentin mukaan korvattaisiin 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen vahingon lisäksi myös kustannukset, joita tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle aiheutuisi vahingon selvittämiseksi tarpeellisista tutkimuksista, näytteenotosta ja muista vastaavista toimenpiteistä. Vahingon selvittämiseksi tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneet kustannukset korvattaisiin kuitenkin vain, mikäli selvitykset osoittaisivat, että vahinko on todella tapahtunut, eli että muuntogeenisen aineksen esiintymiselle Euroopan yhteisön lainsäädännössä asetettu kynnysarvo on ylittynyt tavanomaista tai luonnonmukaista

maataloustuotantoa harjoittavan toiminnanharjoittajan viljelemissä kasveissa, tai että kynnsarvon ylittymistä on voinut perustellusti epäillä.

Sen lisäksi tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle korvattaisiin momentin 2 kohdan mukaisesti kustannukset niistä tarpeellisista toimenpiteistä, joihin toiminnanharjoittajan on ryhdyttävä viljelmien palauttamiseksi ennalleen. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi maan muokkaaminen siementen tai jääntikasvien vähentämiseksi. Tämän kohdan nojalla tulisivat korvattavaksi myös kustannukset, joita tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle aiheutuisi mahdollisista pakollista viljelykiertoa koskevista määräyksistä. Säännös ei sulkisi pois muiden vaihtoehtojen tai täydentävien vahingonkorvausjärjestelmien, kuten muun vahingonkorvauslainsäädännön tai tuottajien käyttämien yksityisten vakuutusjärjestelmien, käyttöä. Esimerkiksi niin sanotun imagohaitan synnyttämän vahingon korvaamiseen voisi soveltaa vahingonkorvauslain säännöksiä.

Tämän lain perusteella korvattaisiin siis ainoastaan tässä laissa korvattavaksi tarkoitettu taloudellinen vahinko. Muiden muuntogeenisten kasvien viljelystä aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen sovellettaisiin, mitä vahingonkorvauslaissa säädetään. Vahingonkorvauslaissa säädetään tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutetun henkilö- ja esinevahingon sekä erityisedellytyksin taloudellisen vahingon korvaamisesta.

30 §. Toiminnanharjoittajan vastuu. Pykälässä säädettäisiin toiminnanharjoittajan vastuusta sekoittumisesta aiheutuneissa taloudellisissa vahingoissa. Jos toiminnanharjoittaja jättäisi tahallaan tai huolimattomuudesta noudattamatta lain 5 §:ssä tarkoitettuja toimintaa koskevia vaatimuksia, 6 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia suojaetäisyyksistä ja niiden noudattamisesta, 9 §:ssä tarkoitettuja muuntogeenisen kasvituotannon jälkeisiä vaatimuksia, 11 §:n 2 momentin ilmoittamisvelvollisuutta tai 13 §:n tietojen kirjaamista koskevia vaatimuksia ja laiminlyönnistä aiheutuisi 29 §:ssä tarkoitettu vahinko, olisi hän vahingosta vastuussa.

Toiminnanharjoittajan vastuu järjestettäisiin siten, että korvaus maksettaisiin ensi kädessä vahingonkäräjälle valtion varoista, minkä jälkeen korvaussumma perittäisiin jälkikäteen vahingon aiheuttajalta 33 §:ssä kuvatulla tavalla. Menettely mahdollistaisi sen, ettei vahingonkäräjän tarvitsisi lähteä ajamaan korvauskannetta oikeudessa tai hankimaan todisteita toiminnanharjoittajan tuottamuksesta.

31 §. Korvauksen alentaminen tai epäminen. Pykälässä säädettäisiin vahingon korvaamisesta niissä tapauksissa, joissa voitaisiin todeta vahingon kärsineen, tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan viljelijän myötävaikuttaneen tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vahingon syntymiseen. Vahingon syntymiseen myötävaikuttamisena pidettäisiin esimerkiksi sitä, että vahingon kärsinyt on jättänyt noudattamatta muuntogeenisen viljelyn lopettamisen jälkeen toteutettaviksi säädettyjä toimenpiteitä, jotka ovat jääneet hänen rasitteekseen, kun alueen hallinta on siirtynyt toiminnanharjoittajalta hänelle.

Säännös olisi tarpeen kiusantekomielessä tai vahingonkorvausten saamiseksi tapahtuvan käyttäytymisen ehkäisemiseksi. Vahingonkorvausta voitaisiin tällaisessa tapauksessa alentaa tai se voitaisiin evätä kokonaan. Harkintaan korvauksen suuruudesta vaikuttaisi esimerkiksi tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toiminnan tuottamuksen aste ja se, kuinka suuri merkitys tämän teolla tai laiminlyönnillä olisi viljelykasvien sekoittumisen syynä.

32 §. Valtion korvausvastuun edellytykset. Vahinko ehdotetaan korvattavaksi valtion varoista, jos voidaan osoittaa, että se on todennäköisesti aiheutunut muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä tai varastoinnista maatilalla tai kuljetuksesta maatilalla tai mautilojen välillä, eikä vahingon voida katsoa aiheutuneen vahinkoa kärsineen omasta toiminnasta. Kyseessä on niin sanottu alennettu näyttövaatimus, eli vahinkoa kärsineen ei tulisi säännöksen perusteella näyttää vahingon aiheutuneen täysin varmasti muuntogeenisten kasvilajien tai -lajikkeiden viljelystä tavanomaisten tai luonnonmukaisten viljelmien läheisyydessä, vaan syy-yhteyden toteuttamiseen riittäisi, että vahinkoa kärsinyt

saattaisi todennäköiseksi sen, että vahingon aiheuttaja on ollut muuntogeenisten kasvien viljely. Säännöksellä ei ole tarkoitus kuitenkaan sivuuttaa toiminnanharjoittajan tahalliseksi tai tuottamuksellisella toiminnallaan aiheuttaman vahingon korvaamisvelvollisuutta vaan yhdenmukaistaa korvausten maksaminen vahingonkäräjien kannalta yksinkertaisella tavalla.

Korvaushakemus tulisi toimittaa Elintarviketurvallisuusvirastolle, joka myös tekisi päätöksen vahingon korvaamisesta. Korvausta olisi haettava vuoden kuluessa korvaushakemuksen kohteena olevan sadon korjaamisesta, tai siitä, kun viranomaisella on todennut sekoittumisen tai leviämisen tapahtuneen.

Hakemukseen olisi liitettävä riittävä selvitys vahingosta. Elintarviketurvallisuusvirastolla, joka on lain mukainen valvontaviranomainen, olisi paras mahdollisuus arvioida, aiheutuuko vahinko todennäköisesti muuntogeenisten kasvien viljelystä alueella, onko niiden viljelijä toiminut huolellisesti lain 5, 6 ja 9 §:n säännösten mukaisesti ja onko vahingon kärsinyt, tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittava toiminnanharjoittaja, mahdollisesti myötävaikuttanut vahingon syntymiseen. Myös vahinkoa kärsineen, tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toiminnanharjoittajan kannalta voidaan katsoa olevan helpompaa, kun korvaushakemuksen saisi toimittaa ensisijaisesti viranomaiselle tuomioistuimessa nostettavan kanteen sijaan.

33 §. Valtion takautumisoikeus. Pykälässä säädettäisiin valtiolle toiminnanharjoittajaa, muuta toimijaa tai alueen haltijaa kohtaan syntyvästä takautumisoikeudesta siinä tapauksessa, että toiminnanharjoittaja tai muu 5 tai 9 §:ssä kuvattu taho olisi tahallaan tai huolimattomuudesta jättänyt noudattamatta lain 5, 6 tai 9 §:ssä tai niiden nojalla säädettyjä vaatimuksia. Nämä vaatimukset asetettaisiin tahattoman leviämisen ja sekoittumisen estämiseksi ja ne koskisivat esimerkiksi muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä noudatettavia eristys- ja eristämisvaatimuksia ja muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyä. Takautumisvastuu järjestettäisiin siten, että valtiolla olisi oikeus vaatia toiminnanharjoittajalta se korvausmäärä, mikä vahingonkäräjälle on valtion varoista maksettu. Takautumisoikeus

toteutettaisiin nostamalla toiminnanharjoittajaa vastaan kanne tuomioistuimessa.

Oikeus vaatia korvausta syntyisi valtiolle samalla, kun Elintarviketurvallisuusvirasto on päättänyt, että sekoittumisvahinko korvataan vahingonkäräjälle. Valtiolla olisi takautumisoikeus toiminnanharjoittajaa kohtaan vain siihen määrään asti, mihin korvauksia on päätetty maksaa. Toiminnanharjoittajan korvausvelvollisuutta voitaisiin sovittaa vahingonkorvauslain 2 luvun mukaisesti, jos korvausvelvollisuus katsotaan olosuhteet huomioon ottaen kohtuuttoman raskaaksi.

7 luku. Erinäiset säännökset

34 §. Viljelyn rajoittaminen siementuotannossa. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan tietyn kasvilajin tai lajikkeen muuntogeenisen kasviaineiston viljelyä rajoittaa siementuotannon kannalta tärkeällä, maantieteellisesti rajoitetulla alueella tai kieltää kyseisen lajin tai lajikkeen muuntogeenisen kasviaineiston viljely tällä alueella, jos muilla tämän lain nojalla säädetyillä toimenpiteillä ei ole mahdollista saavuttaa siementuotannon kylvösiemenille säädetyjä puhtausvaatimuksia.

Viljelyyn yhteisössä hyväksytyjen ja markkinoille laillisesti saatettujen muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyn kieltäminen kokonaan kansallisella lainsäädännöllä, kuten Itävallan tasavallassa vuonna 2003 eräiden alueiden osalta ehdotettiin, ei EY:n tuomioistuimen mukaan ole yhteisön lainsäädännön mukaista (tapaukset C-439/05 ja C-454/05). Alueelliseen tason toimenpiteet on kuitenkin huomioitu myös komission rinnakkaiselososuosituksessa.

Suomessa saattaisi jossain tapauksessa osoittautua aiheelliseksi rajoittaa poikkeuksellisesti jonkin tietyn muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelyä tietyllä alueella muun kuin muuntogeenisen lajikkeen siementuotannon puhtausvaatimusten turvaamiseksi, mikäli muilla sekoittumista estävillä toimenpiteillä ei päästäisi kylvösiemenille säädettyihin puhtausvaatimuksiin. Tarpeelliseksi voitaisiin nähdä esimerkiksi muuntogeenisen apilan viljelyn kieltäminen tietyillä aluilla, jos siitepölyn kulkeutumista kyseisen kasvilajin tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvi-

lajin ei-muuntogeenisiin siemenviljelyksiin ei muutoin pystyttäisi riittävässä määrin es-tämään.

35 §. Perittävät maksut. Tämän lain mukaisista toimenpiteistä määrätään maksut siten kuin valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään.

Valtion maksuperustelain 8 §:n 2 momentissa säädetään perusteet viranomaismaksuille. Viranomaisten suorittama ehdotetun lain mukainen valvonnan suunnittelu, sen soveltamista ja noudattamista koskeva neuvonta ja markkina- ja valvonta jäisivät maksuperustelain nojalla valtion vastattaviksi.

Valvontasuunnitelmasta käyvät tarkemmin ilmi viranomaisvalvontaan liittyvät valvontakohteet, tarkastukset ja tarkastustiheydet. Valvonnan järjestämisen yleisten periaatteiden mukaisesti valvonnan tulee olla tasapuolisista ja säännöllistä. Lisäksi valvontatoimenpiteiden tulee olla tarkoituksenmukaisia. Valvonnasta perittävän maksun suuruuden tulee vastata valvontakohteen tarkastamisesta valtiolle aiheutuvaa kokonaiskustannusta eli omakustannusarvoa. Toiminnan luonne ja laajuus vaikuttavat valvonnasta valtiolle aiheutuvaan kustannukseen ja siten maksun suuruuteen, koska tietyn luonteinen ja laajuinen toiminta voi vaatia enemmän tarkastustoimenpiteitä. Tehty riskinarviointi vaikuttaa tarkastustoimenpiteiden laatuun ja määrään.

36 §. Palkkiot ja kustannusten korvaukset. Pykälässä säädetään valtuutetuille tarkastajille suoritettavista palkkioista ja kustannusten korvauksista. Palkkiot ja kustannusten korvaukset maksaisi Elintarviketurvallisuusvirasto sille valtion talousarviossa tätä varten osoitetuista varoista. Palkkioiden ja kustannusten korvauksessa on kyse Elintarviketurvallisuusviraston valtuuttamien tarkastajien oikeudesta palkkioon tekemästään työstä ja heille tästä työstä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta.

37 §. Täytäntöönpano. Valvontaviranomaisen päätösten vahinkoja ehkäisevän luonteen takia on pidetty tarpeellisena, että päätös on tehokas muutoksenhausta huolimatta. Valvontaviranomainen voisi määrätä päätöksessä, että päätöstä on noudatettava heti sen antamisesta alkaen, ennen kuin se on saanut lainvoiman, ellei valitusviranomainen toisin määrää.

38 §. Muutoksenhaku. Hallintolainkäyttölain (586/1996) 7 §:n mukaan pääsääntönä on, että valtioneuvoston alaisen viranomaisen päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Myös oikeusministeriö on maa- ja metsätalousministeriölle antamassaan lausunnossa (75/43/2000 OM) korostanut tarvetta maataloudellista tarkastustoimintaa koskeviin lakeihin sisältyvien muutoksenhakujärjestelmien kehittämiseen vastaamaan sekä sisällöllisesti että organisatorisesti mahdollisimman pitkälle hallintolainkäyttölain mukaista järjestelmää. Valtion viranomaisen määräämään maksuun tulisi kuitenkin hakea oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta siten kuin valtion maksuperustelaisissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin lisäksi pelkkää täytäntöönpanoa koskevan päätöksen valituskelpoisuudesta. Tällaisesta päätöksestä saisi valittaa vain pääasian yhteydessä.

39 §. Voimaantulo. Pykälässä säädetäisiin lain voimaantulosta. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kaikista sellaisista oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tai muuten perustuslain mukaan lain alaan kuuluvista asioista, joista on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla. Ehdotetun lain 2 luvussa säädetään toiminnanharjoittamista koskevista yleisistä vaatimuksista.

Jatkossa on tarpeen antaa tarkempia säännöksiä maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla toiminnanharjoittajien viljelytoiminnan järjestämisestä, muuntogeenisen kasvin-tuotannon jälkeisistä vaatimuksista, toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta ja tietojen kirjaamisesta.

Lakiin ehdotetaan valtuuksia, joilla maa- ja metsätalousministeriö säätäisi tarkemmin muun muassa muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä, varastoinnista ja kuljetuksesta, toimintaan käytettyjen tilojen, laitteiden ja kaluston puhdistamisesta, muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevan tutkinnon järjestämisestä, sisällöstä ja suorittamisesta, toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä ja ilmoitusmenettelystä sekä toi-

minnanharjoittajan ylläpitämän tiedoston sisällöstä ja säilyttämisestä.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys

Elinkeinovapaus ja omaisuudensuoja

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan mahdollista erityisin perustein (PeVL 19/2002 vp). Rekisteröitymis- ja ilmoitusvelvollisuuden säätämistä on pidetty asiallisesti luvanvaraisuuteen rinnastettavana sääntelynä (PeVL 56/2002 vp).

Ehdotetussa laissa asetettaisiin toiminnanharjoittajille velvollisuus ilmoittaa toiminnastaan ennen toiminnan aloittamista ja välittömästi toiminnassa tapahtuvista muutoksista. Valvonnan järjestämiseksi on välttämätöntä, että valvontaviranomainen saa tiedon valvottavien toimijoiden olemassaolosta ja sijainnista. Ehdotetussa 10 §:ssä tarkoitettulla toimijoiden ilmoitusvelvollisuudella pyritään saattamaan valvontaviranomaisen tietoon alueet, joilla muuntogeenistä kasvintuotantoa harjoitetaan. Lisäksi ilmoitusmenettely ja Elintarviketurvallisuusviraston sen perusteella ylläpitämä rekisteri palvelee alueen muita viljelijöitä, joiden toimintaan muuntogeenisellä kasvintuotannolla voi olla vaikutusta. Tällaisia syitä voidaan pitää sellaisina tärkeinä yhteiskunnallisina intresseinä, joilla voidaan perustella elinkeinovapauden rajoittamista. Tämä rajoitus on myös välttämätön perustuslain 20 §:ssä tarkoitettujen perusoikeuksien turvaamiseksi. Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ja turvalliseen ympäristöön.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuudensuojaan kuuluu myös, että omaisuuteen kohdistuvat käyttörajoitukset eivät muodostu niin merkittäviksi, että ne rinnastuisivat tosiasiallisilta vaikutuksiltaan omaisuuden pakkolunastukseen (esimerkiksi PeVL 38/1998 vp). Luonnollisten henkilöiden ohella omaisuudensuoja ulottuu myös yleisenä oikeusperiaatteena oikeushenkilöihin.

Ehdotetun lain 9 §:ssä säädettäisiin muuntogeeniseen kasvintuotantoon käytettyä aluetta viljelyn lopettamisen jälkeen koskevista vaatimuksesta. Vaatimukset tulisivat voimaan sekä alueella, jota on tarkoituksellisesti käytetty muuntogeeniseen viljelyyn että alueella, johon muuntogeenistä perintöainesta on joutunut sekoittumisen seurauksena, ja jolla muuntogeeniselle kasviaineistolle asetettu kynnyksarvo on ylittynyt. Ehdotetun lain 25 §:n mukaan toiminnanharjoittaja voitaisiin määrätä täyttämään tässä laissa asetettuja velvollisuuksiaan. 26 §:n mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto voisi kieltää muuntogeenisen kasvintuotannon tai muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyn, kuljetuksen tai varastoinnin jos ehdotetussa laissa taikka sen nojalla annetuissa asetuksissa säädettyjä vaatimuksia ei noudateta tai jos toiminta on omiaan aiheuttamaan vakavaa taloudellista vahinkoa taikka jos toiminta on tahallista tai toistuvaa. Kielto olisi annettava määräaikaikaisena, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on mahdollista poistaa, ja kielto olisi viipymättä peruutettava, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on poistettu tai jos sillä ei enää kiellon määräämisen kannalta ole merkitystä.

Ehdotetun lain 9, 25 ja 26 §:ssä tarkoitettujen toimenpiteet, määräykset, kiellot ja rajoitukset sekä 27 §:n mukainen uhkasakko ja teettäminen voivat merkitä omaisuuden käytön sekä elinkeinovapauden rajoittamista. Mainittujen toimenpiteiden käytön taustalla olisi kuitenkin omaisuuden varallisuusarvon suojaaminen (esimerkiksi PeVL 37/2005 vp). Sekoittuneen tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvatetun kasviaineiston varallisuusarvo voi olla sekoittumattomasti huomattavasti alhaisempi. Otettaessa huomioon säännösten vastaisesta toiminnasta syntyvä vahinkoriski toiselle viljelijälle, voidaan säännöksiä pitää välttämättöminä mui-

den toimijoiden toiminnan suojaamiseksi. Säännöksillä turvataan näin muiden viljelijöiden omaisuudensuojaa ja elinkeinovapautta. Rajoituksia lieventää vaatimus kiellon määräaikaaisuudesta sekä vaatimus kiellon välittömästä peruuttamisesta, jos puutteellisuus on poistettu tai se on menettänyt merkityksensä. Lisäksi 26 ja 27 §:n mukaisiin kieltoon ja uhkasakkoon turvaudutaan, jos toiminta on omiaan aiheuttamaan vakavaa taloudellista vahinkoa tai toiminnanharjoittaja ei noudata 25 §:n mukaista määräystä. Toimenpiteiden voidaan myös katsoa täyttävän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden sekä suhteellisuusperiaatteen asettamat vaatimukset. Tällaisia syitä voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä tärkeinä yhteiskunnallisina intresseinä.

Kotirauha

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Perustuslaissa suojattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (PeVL 46/2001 vp). Peruslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että tarkastuksen tulee olla välttämätön tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja että tarkastuksen saa suorittaa vain viranomainen (PeVL 46/2001 vp ja PeVL 48/2001 vp). Teon rangaistavuuden osalta valiokunta on viimeksi mainituissa lausunnoissaan edellyttänyt rikosepäilyjen olevan sellaisia, joissa tekoon liittyy vankeusuhka ja lausunnossaan PeVL 40/2002 vp katsonut, että kotirauhan suojaan puuttuminen moitittavuudeltaan hyvin vähäisten rikkomusten selvittämiseksi ei täyttänyt vaatimusta perusoikeusrajoituksen oikeasuhteisuudesta. Lausunnossaan PeVL 69/2002 vp perustuslakivaliokunta on pitänyt hyväksyttävänä tarkastuksen tekemistä sellaisten tekoja koskevien epäilyjen johdosta, josta voi enimmillään seurata sakkorangastus. Kyse oli pääasiassa julkisin varoin myönnettyjen tukien ja avustusten käytön valvonnasta ja toiminnasta, jossa osa elinkei-

nonharjoittajan toimitiloista yleensä sijaitsee hänen asunnossaan.

Ehdotetun lain 19 §:n mukaan valvontaviranomaisella on oikeus tehdä valvonnan edellyttämiä tarkastuksia ja tutkimuksia, tutustua asiakirjoihin sekä päästä paikkoihin, joissa harjoitetaan tässä laissa tarkoitettua toimintaa tai säilytetään tämän lain noudattamisen kannalta merkityksellisiä tietoja. Edelleen valvontaviranomaisella on oikeus tarkastaa toiminnassa käytetyt laitteet, välineet ja tilat. Kotirauhan piirissä olevissa tiloissa tarkastus saadaan tehdä vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä määräyksiä rikotun tai rikottavan laissa rangaistavaksi säädetyllä tavalla. Tarkastuksen saa suorittaa vain viranomainen. Pääsääntöisesti tarkastusten yhteydessä ei ole tarvetta päästä asuintiloihin, sillä tarkastukset kohdistuvat yleensä tuotantotiloihin ja viljelyaloihin. Ehdotetun lain tavoitteiden toteutumisen kannalta sekä tarkastuksen tavoitteiden saavuttamiseksi saattaa jossain tilanteessa olla välttämätöntä todentaa sellaisia olosuhteita ja seikkoja, jotka sijaitsevat kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa ja joista ei muutoin voida saada selvitystä.

Julkisen vallan käyttö

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai sen nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi, eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Julkisella hallintotehtävällä tarkoitetaan muun muassa yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa tulee kiinnittää huomiota muun muassa hallinnon tehokkuuteen ja muihin hallinnon sisäisiin näkökohtiin. Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimukset koskevat ennen muuta julkiseen hallintotehtävään liittyvää päätöksentekoa. Perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkisen hallintotehtävän antami-

nen muulle kuin viranomaiselle edellyttää laissa määriteltäväksi ainakin yleisluonteisesti tehtävän hoitajan pätevyyden tai kelpoisuuden (muun muassa PeVL 28/2001 vp ja 48/2001 vp). Perustuslakivaliokunnan kannanotto julkista hallintotehtävää hoitavalta henkilöltä edellytettävästä virkavastuusta sisältyy valiokunnan lausuntoon PeVL 48/2001 vp.

Ehdotetun lain 16 § koskee Elintarviketurvallisuusviraston valtuuttamia tarkastajia, joilla on oikeus tehdä lain 19 §:ssä tarkoitettuja tarkastuksia, ja jotka toimivat tehtävissään Elintarviketurvallisuusviraston valvonnassa. Valtuutettuun tarkastajaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tämän lain mukaisia tehtäviä. Valtuutetulla tarkastajalla tulee olla valtuutuksen kohteena olevan tehtävän hoitamiseksi riittävä muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tai muu lain noudattamisen valvonnan kannalta tarvittava ammattitaito. Valtuutetun tarkastajan tulee toimijan niin vaatiessa esittää kirjallinen selvitys valtuutuksesta.

Pykälässä ehdotettu toiminta on edelleen tarkoituksenmukaista siirtää viranomaiskoneiston ulkopuolelle, sillä valtuutettujen tarkastajien käyttäminen tarkastus- ja näytteenottotehtävissä on käytännössä välttämätöntä tarkastus- ja valvontatoiminnan joustavuuden ja tehokkuuden vuoksi. Toiminta saattaa edellyttää ennalta arvaamattomia kiireellisiä toimenpiteitä, toimialueena saattaa olla koko maa ja toiminta voi olla tiukasti aikatauluun sidottua. Ehdotetussa lain 16 §:ssä täsmennettäisiin valtuutetulta tarkastajalta edellytettävää kelpoisuutta ja säädettäisiin valtuutetun tarkastajan virkavastuusta.

Valtuutetun tarkastajan olisi tarkastusta ja näytteenottoa suorittaessaan kiinnitettävä huomiota myös siihen, että toiminnanharjoittajan perusoikeus esittää tarkastajalle omat näkemyksensä äidinkielellään suomeksi, ruotsiksi tai saameksi toteutuu. Näin ollen ehdotetussa säännöksessä on turvattu perus-

oikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten asianmukainen toteutuminen.

Asetuksenantovaltuudet ja lainsäädäntövallan siirtäminen

Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, on säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön (PeVL 56/2002 vp) mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella.

Muutoksenhaku

Ehdotuksessa on omaksuttu hallintolainkäyttölain mukainen muutoksenhakujärjestelmä, jonka pääsääntö on, että valtioneuvoston alaisen viraston päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Ehdotus ei ole ristiriidassa perustuslain 21 §:n kanssa, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen ratkaistavaksi.

Lakiehdotuksen säätämisyjärjestys

Ehdotettu laki vastaisi perustuslain edellyttämää säädöstasoa eikä se sisältäisi perustuslain kannalta ongelmallisia perusoikeusrajoituksia. Maa- ja metsätalousministeriö voisi antaa laissa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti yksilöidyistä asioista asetuksia. Edellä esitetyin perustein katsotaan, että esitykseen sisältyvät ehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

muuntogeenisestä kasvintuotannosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on estää muuntogeenisten viljelykasvien leviämistä ja sekoittumista muihin viljelykasveihin ja siitä viljelijöille aiheutuvia taloudellisia vahinkoja.

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan muuntogeenisen kasviaineiston:

- 1) viljelyyn;
- 2) käsittelyyn ja varastointiin maatilalla;
- 3) kuljetuksiin maatilalla ja maatilojen välillä;
- 4) sekoittumisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen luonnonmukaista tai tavanomaista kasvintuotantoa harjoittavalle viljelijälle;
- 5) kohdassa 1–3 tarkoitettun toiminnan valvontaan.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Muuntogeenisten organismien turvallisuudesta käytöstä sekä niiden hyväksymismenettelystä säädetään geeniteknikkalaissa (377/1995).

Yleisesti vahinkojen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974).

Muuntogeenisten tuotteiden henkilö- tai omaisuusvahinkojen korvaamisesta säädetään myös tuotevastuulaissa (694/1990) sekä niiden aiheuttamien ympäristövahinkojen korvaamisesta laissa ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994).

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *muuntogeenisellä kasvilajikkeella* kasvilajiketta, joka on hyväksytty viljelykäyttöön muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1829/2003, jäljempänä *gm-asetus*, tai geeniteknikkalain mukaisessa hyväksymismenettelyssä;

2) *muuntogeenisellä kasviaineistolla* muuntogeenistä kasvilajiketta tai viljelykasvin kasvustoa, siemeniä tai satoa, joissa esiintyy saman kasvilajin tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvilajin muuntogeenisiä kasvisykloiteja tai sen muuntogeenistä perintöainesta pitoisuuksina, jotka ylittävät *gm-asetuksen* 12 ja 24 artiklan mukaisen merkitsemisen kynnyksarvon;

3) *muuntogeenisellä kasvintuotannolla* viljelytoimintaa, jossa kasvatetaan tai jossa Elintarviketurvallisuusvirasto on todennut kasvavan muuntogeenistä kasviaineistoa;

4) *luonnonmukaisella kasvintuotannolla* luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 2092/91 kumoamisesta annetussa neuvoston asetuksessa

(EY) N:o 834/2007, jäljempänä *luomusasetus*, tarkoitettua tuotantotapaa;

5) *tavanomaisella kasvintuotannolla* muuta kuin muuntogeenistä tai luonnonmukaista kasvintuotantoa;

6) *sekoittumisella* muuntogeenisen kasviaineiston tai siinä esiintyvän muuntogeenisen perintöaineoksen sekoittumista tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvatetun saman kasvilajin muun lajikkeen tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvilajin perimään, kasvustoon tai satoon;

7) *alueella* peltoa, muuta viljelyyn käytettyä alaa tai kasvihuonealaa, niiden yhteydessä sijaitsevia oja, ojien pientareita sekä tilan talouskeskusta ja sitä ympäröivää alaa;

8) *toiminnanharjoittajalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka elinkeinotoiminnassaan tai muutoin viljelee tai kasvat-
taa muuntogeenistä kasviaineistoa;

9) *suojaetäisyydellä* lyhintä sallittua välimatkaa toiminnanharjoittajan kasvattaman muuntogeenisen kasviaineiston kasviyksilöstä toisen viljelijän tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvattamaan saman tai muun sen kanssa risteytymiskykyisen kasvilajin yksilöön.

2 luku

Toimintaa koskevat vaatimukset

5 §

Yleiset vaatimukset

Muuntogeeninen kasviaineisto on sekoittumisen ja leviämisen estämiseksi pidettävä erillään muista sekä saman kasvilajin että sen kanssa risteytymiskykyisistä eri kasvilajin kasveista lukuun ottamatta käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista sekoittamista.

Tahattoman sekoittumisen ja leviämisen estämiseksi toiminnanharjoittajan ja muun muuntogeenistä kasviaineistoa käsittelevän, varastoivan ja kuljettavan toimijan on noudatettava muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä, käsittelyssä, varastoinnissa ja kuljetuksessa riittävää huolellisuutta ja varovaisuutta ja käytettävä asianmukaisia tiloja, laitteita ja kalustoa. Käytetyt tilat, laitteet ja kalusto on puhdistettava käytön jälkeen ja kasvijäte kä-

siteltävä siten, ettei sekoittumista tai leviämistä pääse tapahtumaan.

Säännöksiä muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä, varastoinnista ja kuljetuksesta sekä toimintaan käytettyjen tilojen, laitteiden ja kaluston puhdistamisesta voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

6 §

Suojaetäisyys muuntogeenisen perunan viljelyssä

Toiminnanharjoittajan on noudatettava muuntogeenisen perunan (*Solanum tuberosum*) viljelyssä suojaetäisyyttä, joka on kahdeksantoista metriä tavanomaisella tuotantotavalla tuotettuun perunaan ja kolmekymmentä metriä luonnonmukaisella tuotantotavalla tuotettuun perunaan.

7 §

Maanomistajan suostumus

Toiminnanharjoittajan on saatava muuntogeenisen kasvintuotannon harjoittamiseen maanomistajan suostumus, jos hän ei ole viljelyyn käytetyn alueen omistaja.

8 §

Muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tutkinto

Elintarviketurvallisuusvirasto järjestää muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevan tutkinnon.

Toiminnanharjoittajan tai viljelytoiminnasta vastaavan henkilön on suoritettava 1 momentissa mainittu tutkinto. Tutkinnolla osoitetaan muuntogeenisen kasvintuotannon turvallinen ja asianmukainen hallinta sekä keskeisten säädösten tuntemus. Tutkinto on voimassa enintään viisi vuotta sen hyväksytystä suorittamisesta.

Säännöksiä tutkinnon järjestämisestä, sisälöstä, suorittamisesta ja voimassaolosta voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

9 §

Toimenpiteet muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeen

Jos aluetta, jolla on harjoitettu tai jolla Elintarviketurvallisuusvirasto on todennut muuntogeenistä kasvintuotantoa, aiotaan käyttää muuhun kuin muuntogeenisten kasvien viljelyyn, on toiminnanharjoittajan huolehdittava muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen sekoittumisen ja leviämisen estämiseksi alueen viljelykierrosta, käsittelystä ja jäätikasvien hävittämisestä. Velvollisuus huolehtia näistä toimenpiteistä siirtyy alueen luovutuksensaajalle tai aluetta vuokraavalle hallinnansiirron yhteydessä.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa laji- ja lajikekohtaisia säännöksiä 1 momentissa mainituista toimenpiteistä.

Jos alue, johon kohdistuu 1 momentissa tarkoitettuja velvoitteita, luovutetaan toiselle, on luovuttaja ja alueen haltija velvollinen antamaan luovutuksensaajalle tai aluetta vuokraavalle tiedon edellä mainituista vaatimuksista ennen alueen luovutusta. Aluetta vuokraavan toiminnanharjoittajan on myös ilmoitettava vaatimuksista maanomistajalle vuokrasuhteen päätyttyä.

10 §

Ilmoitusvelvollisuus

Toiminnanharjoittajan on tehtävä Elintarviketurvallisuusvirastolle kirjallinen ilmoitus toiminnastaan ennen muuntogeenisen kasviaineiston kylvöä tai istutusta. Ilmoituksen voi tehdä myös kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä kasvukausittain viimeistään kylvöä tai istutusta edeltävän helmikuun 1 päivänä.

Ilmoitukseen on liitettävä seuraavat tiedot:

1) toiminnanharjoittajan nimi ja osoite sekä muut yhteystiedot;

2) tilatunnus sekä yritys- ja yhteisötunnus tai, jos sitä ei ole, henkilötunnus;

3) viljelty laji, lajike ja peltolohkokisteriin merkityn peruslohkon numero tai muu tarkka alue, jolla muuntogeenistä kasviainestoa viljellään sekä viljeltävä pinta-ala;

4) ajankohta, jolloin viljely on tarkoitus aloittaa;

5) 8 §:ssä tarkoitettun tutkinnon suorittaneen nimi ja tutkinnon suorittamisajankohta.

Jos muuntogeenisestä kasvintuotannosta päätetään ilmoituksen jättämisen jälkeen luopua kokonaan tai osittain, on toiminnanharjoittajan ilmoitettava siitä välittömästi kirjallisesti Elintarviketurvallisuusvirastolle tai kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle.

Tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä ja ilmoitusmenettelystä voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

11 §

Ilmoitus naapureille ja muille toimijoille

Toiminnanharjoittajan on ilmoitettava muuntogeenisestä kasvintuotannosta naapureilleen vuosittain hyvissä ajoin ennen viljelyn aloittamista.

Toiminnanharjoittajan on ilmoitettava muuntogeenisestä kasvintuotannosta muille toimijoille, joiden kanssa hänellä on yhteiskäytössä koneita, laitteita, kuljetusvälineitä tai tiloja, joita hän käyttää muuntogeeniseen kasvintuotantoon. Ilmoitus on tehtävä myös muille, joiden laitteita tai tiloja käytetään.

12 §

Suunnitelma

Toiminnanharjoittajan on laadittava kasvukausittain suunnitelma sekoittumisen ja leviämisen estämiseksi tehtävistä toimenpiteistä ja käytännöistä, joita hän aikoo soveltaa 2 §:n 1–3 kohdissa tarkoitettuun toimintaan.

Suunnitelmaan on sisällytettävä toimenpiteet ja käytännöt muuntogeenisen kasviaineiston viljely-, sadon käsittely- ja varastointivaiheista.

13 §

Jäljitettävyyttä ja tietojen kirjaamista koskevat vaatimukset

Toiminnanharjoittajan on pidettävä ajan tasalla olevaa tiedostoa muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, varastoinnista, hankin-

noista ja luovutuksista. Tiedostoon on merkittävät tiedot, joiden avulla muuntogeeninen kasviaineisto voidaan jäljittää ja 5, 6 ja 9 §:ssä säädettyjen velvoitteiden noudattaminen voidaan todentaa.

Tiedostoa on säilytettävä viisi vuotta sen vuoden päättymisestä, jota tiedot koskevat.

Tarkempia säännöksiä tiedoston sisällöstä ja säilyttämisestä voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

3 luku

Viranomaiset

14 §

Yleinen ohjaus ja valvonta

Tämän lain täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat maa- ja metsätalousministeriölle.

15 §

Valvontaviranomaiset

Tämän lain täytäntöönpanosta sekä lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä vastaa Elintarviketurvallisuusvirasto. Elintarviketurvallisuusvirasto käyttää valvonnassa apunaan työvoima- ja elinkeinokeskuksia ja maaseutuelinkeinoveranomaisia.

16 §

Valtuutetut tarkastajat

Sen lisäksi, mitä 15 §:ssä säädetään, Elintarviketurvallisuusvirasto voi käyttää valvonnassa apunaan tehtävään kirjallisesti valtuuttamiaan tarkastajia, jotka toimivat tehtävässään Elintarviketurvallisuusviraston valvonnassa. Tarkastajalla on oltava tehtävänsä hoitamiseksi riittävä muuntogeenistä kasvin tuotantoa koskeva tai muu lain noudattamisen valvonnan kannalta tarvittava ammattitaito.

Valtuutettuun tarkastajaan sovelletaan tämän suorittaessa tämän lain mukaista tehtä-

vää mitä hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003), saamen kielilaissa (1086/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Tarkastajaan sovelletaan myös, mitä rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslaissa (39/1889). Tarkastajan tehtäviä hoidettaessa aiheutettuun vahinkoon sovelletaan, mitä säädetään vahingonkorvauslaissa.

Valtuutetun tarkastajan on tarkastuksen kohteen niin vaatiessa esitettävä kirjallinen selvitys valtuutuksestaan.

4 luku

Valvonta

17 §

Valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet

Valvonnan on oltava tarkoituksenmukaista ja tasapuolista, ja se on riskinarviointiin perustuen kohdistettava 2 §:n 1–3 kohdassa tarkoitettuun toimintaan.

18 §

Valvontasuunnitelma

Elintarviketurvallisuusviraston on laadittava vuosittain suunnitelma valvonnan järjestämisestä. Valvontasuunnitelmassa on määritettävä suoritettavien tarkastusten sisältö sekä valvottavien kohteiden tarkastustiheys.

19 §

Tarkastusoikeus ja oikeus saada tietoja

Valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöön panemista ja noudattamisen valvontaa varten tehdä tarkastuksia, tutustua asiakirjoihin sekä päästä paikkoihin, joissa viljelykasveja, kasvinosia tai siemeniä taikka satoa viljellään, käsitellään, käytetään tai varastoidaan taikka joissa säilytetään tämän lain noudattamisen valvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja. Valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus tarkastaa toiminnassa

käytettyjä välineitä, laitteita ja tiloja sekä kirjanpitoa samoin kuin tarvittaessa ottaa viljelykasveista tai niiden sadosta korvauksetta näytteitä tutkimuksia varten.

Tarkastusta ei saa suorittaa pysyväisluonteeseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Viranomainen voi kuitenkin tehdä tarkastuksen tai ottaa näytteen näissä tiloissa, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen laissa rangaistavaksi säädettyyn menettelyyn ja jos tarkastus on välttämätön rikoksen selvittämiseksi.

Valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, saada tässä laissa säädettyä tarkastusta ja valvontaa varten välttämättömät tiedot ja asiakirjat toiminnanharjoittajalta ja muulta viljelijältä.

20 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Valvonnassa saadut tiedot ovat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, valvonnassa saatuja tietoja saa salassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa:

- 1) 15 §:ssä tarkoitetulle viranomaiselle tässä laissa säädettyä tehtävää varten;
- 2) syyttäjä ja poliisiviranomaisille rikoksen selvittämiseksi; ja
- 3) geenitekniikan lautakunnalle ja geenitekniikkalain mukaisille valvontaviranomaisille geenitekniikkalaissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten.

21 §

Valvontarekisteri

Elintarviketurvallisuusvirasto pitää valvontaa varten rekisteriä ilmoitusvelvollisista toiminnanharjoittajista osana maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain (284/2008) mukaista tietojärjestelmää.

Elintarviketurvallisuusvirasto tallentaa rekisteriin seuraavat tiedot:

- 1) toiminnanharjoittajan nimi ja osoite sekä muut tarvittavat yhteystiedot;
- 2) toiminnanharjoittajan tilatunnus sekä yritys- ja yhteisötunnus tai, jos sitä ei ole, henkilötunnus;
- 3) viljeltävä laji, lajike ja peltolohkokisteriin merkityn peruslohkon numero tai muu tarkka alue, jolla muuntogeenistä kasviainestoa viljellään sekä viljeltävä pinta-ala;
- 4) ajankohta, jolloin viljely on tarkoitus aloittaa;
- 5) 8 §:ssä tarkoitetun tutkinnon suorittaneen henkilön nimi ja tutkinnon suorittamisajankohta;
- 6) tieto toiminnanharjoittajalle 25–28 §:n nojalla annetusta määräyksestä, kiellosta, rangaistuksesta ja muusta pakkokeinosta tai seuraamuksesta;

7) suoritettavat valvontatoimenpiteet sekä muut tämän lain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiset valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot;

8) alue, jolla valvontaviranomainen on todennut muuntogeenistä kasvintuotantoa.

Valvontaviranomaisen on ilmoitettava 8 kohdan mukaisesti tallennetusta tiedosta alueen haltijalle ja omistajalle.

Elintarviketurvallisuusviraston lisäksi myös kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen voi vastaanottaa 10 §:ssä tarkoitetut tiedot. Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen toimittaa tiedot Elintarviketurvallisuusvirastolle.

Elintarviketurvallisuusvirasto poistaa toiminnanharjoittajaa koskevat tiedot rekisteristä kymmenen vuoden kuluttua muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisesta.

22 §

Rekisteritietojen julkaisu, käyttö ja luovutus

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisee ja pitää ajan tasalla 10 §:n mukaisten ilmoitusten perusteella verkkosivuillaan luetteloa niistä kunnista, joissa harjoitetaan muuntogeenistä kasvintuotantoa, viljellyistä lajikkeista ja viljelmien pinta-aloista. Luettelossa julkaistaan vastaavat tiedot myös viljelyyn käytetyistä alueista, jotka viranomaisen on

merkinnyt rekisteriin 21 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella.

Elintarviketurvallisuusvirastolla, työvoima- ja elinkeinokeskuksilla ja kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisilla sekä geenitekniikkalain mukaisille valvontaviranomaisilla on oikeus käyttää 21 §:ssä tarkoitettua rekisteriä säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa.

Rekisteritietoja voivat luovuttaa Elintarviketurvallisuusvirasto, työvoima- ja elinkeinokeskukset sekä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiset.

Henkilötietojen luovuttamisesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään ja henkilötietojen muusta käsittelystä, mitä henkilötietolaissa (523/1999) säädetään.

23 §

Virka apu

Valvontaviranomaisilla on oikeus saada poliisi- ja pelastusviranomaisilta virka-apua tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisten tehtävien suorittamiseksi.

24 §

Valvonnan tulosten julkaiseminen

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisee kertomuksen valvonnan toteutumisesta vuosittain. Edellä 20 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan julkaista.

5 luku

Hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset

25 §

Määräys

Jos joku ei noudata tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, eivätkä nämä puutteet edellytä 26 §:ssä tarkoitettua kiellon antamista, valvontaviranomainen voi määrätä tämän

asian laatuun nähden riittävässä määräajassa täyttämään velvollisuutensa.

26 §

Kielto

Elintarviketurvallisuusvirasto voi sekoittumisen tai leviämisen estämiseksi kieltää:

1) muuntogeenisen kasvintuotannon tietyllä alueella, jos kasvintuotanto ei täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia tai jos toiminnanharjoittaja tai viljelytoiminnasta vastaava henkilö ei ole suorittanut 8 §:n mukaista tutkintoa;

2) tietyn kasvilajin tuotannon 9 §:n 1 momentissa tarkoitettulla alueella, jos toiminnanharjoittaja tai alueen haltija ei noudata 9 §:n nojalla säädettyjä vaatimuksia viljelykierrosta tai alueen käsittelystä;

3) muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyn, kuljetuksen tai varastoinnin, jos käsittely, kuljetus tai varastointi taikka käsittelytilat tai -laitteet, kuljetuskalusto taikka varastointitilat eivät täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia, tai jos toiminnanharjoittaja tai viljelytoiminnasta vastaava henkilö ei ole suorittanut 8 §:n mukaista tutkintoa.

Kielto voidaan määrätä vain, jos toiminta on omiaan aiheuttamaan muille vakavaa taloudellista vahinkoa, jos toiminnanharjoittaja ei noudata 25 §:n nojalla annettua määräystä, jos määräyksen perusteena oleva epäkohta jatkuu tai toistuu taikka jos epäkohta aiheutetaan tahallisesti.

Kielto on annettava määräaikaisena, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on mahdollista poistaa. Kielto on viipymättä peruutettava, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on poistettu tai jos sillä ei enää kiellon määrittämisen kannalta ole merkitystä. Kieltoa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa tai määrää sitä keskeytettäväksi.

Jos asia ei siedä viivytystä, muu 15 §:ssä tarkoitettu viranomainen voi määrätä kiellon väliaikaisesti. Väliaikainen kielto on saatettava viivytyksettä Elintarviketurvallisuusviraston ratkaistavaksi. Kielto raukeaa, jos Elintarviketurvallisuusvirasto ei ole tehnyt 1

momentissa tarkoitettua päätöstä viikon kuluessa kiellon antamisesta.

27 §

Uhkasakko ja teettäminen

Elintarviketurvallisuusvirasto voi tehostaa 25 §:n nojalla antamaansa määräystä ja 26 §:ssä tarkoitettua kieltoa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoa ja teettämistä koskevassa asiassa noudatetaan, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

Uhkasakkoa ei saa asettaa luonnollisen henkilön 19 §:ssä säädetyn velvollisuuden luovuttaa tietoja tehosteeksi, jos henkilöä on aihetta epäillä rikoksesta ja tiedot liittyvät rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan.

28 §

Rangaistussäännös

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) laiminlyö 5 §:ssä tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia erilläänpidosta, huolellisuudesta ja varovaisuudesta, tilojen, laitteiden ja kaluston asianmukaisuudesta tai puhdistamisesta,

2) laiminlyö 6 §:ssä säädettyä vaatimusta suojaetäisyydestä,

3) harjoittaa muuntogeenistä kasvintuotantoa ilman 8 §:ssä tarkoitettua tutkintoa,

4) rikkoo 9 §:ssä säädettyä velvollisuutta huolehtia viljelykierrosta, alueen käsittelystä, jääntikasvien hävittämisestä tai tietojen antamisesta,

5) laiminlyö 10 §:ssä tai 11 §:n 2 momentissa säädetyn ilmoitus- tai tiedonantovelvollisuuden,

6) laiminlyö 19 §:n 3 momentissa säädetyn tietojen luovuttamisvelvollisuuden, tai

7) rikkoo 25 §:n nojalla annettua määräystä tai 26 §:n nojalla annettua kieltoa,

on tuomittava, jollei teosta muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevien säännösten rikkomisesta sakkoon.

Se, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä uhkasakolla tehostettua kieltoa, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta.

Elintarviketurvallisuusvirasto tekee 15 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten ja 16 §:ssä tarkoitettujen valtuutettujen tarkastajien puolesta ilmoituksen saattamiseksi syyteharkintaan. Ilmoitus voidaan jättää tekemättä rikkomuksesta, jota on kokonaisuutena pidettävä ilmeisen vähäisenä. Tällöin Elintarviketurvallisuusvirasto voi antaa rikkomukseen syyllistyneelle toiminnanharjoittajalle huomautuksen, jossa häntä kehoitetaan korjaamaan havaitut virheellisyudet.

6 luku

Vahinkojen korvaaminen

29 §

Korvattava vahinko

Tässä laissa tarkoitettuna vahinkona korvataan tulonmenetykset, jotka aiheutuvat tavanomaisen tai luonnonmukaisen maataloustuotannon harjoittajalle muuntogeenisen kasviaineiston sekoittumisesta tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti viljeltyyn kasvilajikkeeseen siten, että viljelyssä tuotteissa tai niistä valmistetuissa tuotteissa Euroopan yhteisön lainsäädännössä tuotteille asetetut muuntogeenisen aineksen kynnysarvot ylittyvät niin, että tuotteita:

1) ei saa markkinoida; tai

2) saa markkinoida vain varustettuina muuntogeenisyyttä osoittavalla merkinnällä.

Luonnonmukaisen tuotannon harjoittajalle korvataan myös tulonmenetykset, jotka aiheutuvat siitä, että hänen viljelemänsä peltolohkot tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvattamansa eläimet asetetaan luomusasetuksessa tarkoitettuun siirtymävaiheeseen.

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi:

1) kustannukset, joita tavanomaisen tai luonnonmukaisen maataloustuotannon harjoittajalle aiheutuu vahingon selvittämiseksi tarpeellisista tutkimuksista, näytteenotosta ja muista vastaavista toimenpiteistä, kun kyn-

nysarvo on ylittynyt tai sen ylittymistä on perustellusti voinut epäillä; sekä

2) kustannukset niistä tarpeellisista toimenpiteistä, joita tavanomaisen tai luonnonmukaisen maataloustuotannon harjoittaja joutuu suorittamaan muuntogeenisen kasviaineiston leviämisen tai sekoittumisen vuoksi viljelmän palauttamiseksi tuotantomuodolle säädettyjen vaatimusten mukaiseksi.

30 §

Toiminnanharjoittajan vastuu

Se, joka aiheuttaa 29 §:ssä tarkoitetun vahingon jättämällä tahallaan tai huolimattomuudesta noudattamatta tämän lain 5, 6 tai 9 §:ssä, 11 §:n 2 momentissa tai 13 §:ssä tai niiden nojalla säädettyjä vaatimuksia, on vahingosta vastuussa.

31 §

Korvauksen alentaminen tai epääminen

Jos vahinkoa kärsinyt on itse tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta myötävaikuttanut vahingon syntymiseen, voidaan korvausta alentaa tai se voidaan evätä.

32 §

Valtion korvausvastuun edellytykset

Korvaus voidaan maksaa vahingonkärsijälle valtion talousarvioon otetun määrärahan puitteissa, jos voidaan osoittaa, että se on todennäköisesti aiheutunut tämän lain 2 §:n 1–3 kohdassa tarkoitetusta toiminnasta.

Korvausta on haettava Elintarviketurvallisuusvirastolta vuoden kuluessa korvaushakemuksen kohteena olevan sadon korjaamisesta tai siitä, kun viranomainen on todennut sekoittumisen tai leviämisen tapahtuneen. Hakemukseen on liitettävä riittävä selvitys vahingosta. Elintarviketurvallisuusvirasto päättää vahingon korvaamisesta.

33 §

Valtion takautumisoikeus

Jos vahinko on aiheutettu 30 §:ssä kuvatulla tavalla, valtiolla on oikeus vaatia toiminnanharjoittajalta korvausmäärä, joka valtion varoista on suoritettu vahinkoa kärsineelle.

Korvausvelvollisuuden sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain 2 luvussa säädetään.

7 luku

Erinäiset säännökset

34 §

Viljelyn rajoittaminen siementuotannossa

Muuntogeenisen kasviaineiston viljelyä voidaan tietyn kasvilajin tai lajikkeen osalta rajoittaa siementuotannon kannalta tärkeällä, maantieteellisesti rajoitetulla alueella tai kieltää kyseisen lajin tai lajikkeen muuntogeenisen kasviaineiston viljely tällä alueella, jos muilla tämän lain nojalla säädettyillä toimenpiteillä ei ole mahdollista saavuttaa siemenkauppalaissa (728/2000) kylvösiemenille säädettyjä puhtausvaatimuksia.

Viljelyn rajoittamisesta tai kieltämisestä 1 momentissa tarkoitetulla alueella säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

35 §

Perittävät maksut

Tämän lain mukaisista suoritteista peritään valtiolle maksuja siten kuin valtion maksupestelaisissa (150/1992) säädetään.

36 §

Palkkiot ja kustannusten korvaukset

Valtuutetuille tarkastajille ja näyteenottajille voidaan tarkastuksista ja näyteenotoista

suorittaa palkkiota ja kustannusten korvausta valtion talousarvion rajoissa.

37 §

Täytäntöönpano

Tämän lain nojalla tehtävässä päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava ennen kuin se on saanut lainvoiman, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Sellisestä yksinomaan täytäntöönpanoa koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä, jolla muutoksenhaun alaisen päätöksen täytäntöönpano on kielletty tai keskeytetty, saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain pääasian yhteydessä.

38 §

Muutoksenhaku

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

39 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Maa- ja metsätalousministeri *Sirkka-Liisa Anttila*